

Efter Forhandlinger, foranledigede af Professorerne P. Madsen og Valdemar Ammundsen, i Konsistoriums Møder den 2. Decbr. 1908 og den 3. Marts 1909 foretog Forfatteren følgende Ændringer i Teksten:

1ste Afdeling 3, 1ste Stk. saaledes:

O Videns Lys, o høje Sol, vi rejser os og hylder dig! —
 Naar frem vi drog fra Mørkets Dal, ad Sten mod gyldne Stjærner,
 hvad Synet saa', hvad Haanden vandt paa Verdens Mark vi skylder dig,
 hver Dag og Stund i al vor Færd du Liv og Lise værner.

Anden Afdeling 1ste Stk. saaledes:

Tit ad Veje trange
 Viden maatte færdes
 — over Sten og gennem Tjørne bares Lyset frem; —
 stængt i Bur som Fange
 sad og gøs i Tømme
 under begge Sværdes
 Tugt de dybe Drømme, —
 hvo der brød de snævre Mure, Dommen ventede dem.

— Festskriftet i Anledning af Hs. Majestæt Kongens Fødselsdag indeholdt en Afhandling af Universitetets Rektor, Professor Carl Torp: „Bidrag til Læren om Berigelsesforbrydelserne“ 77 S. 8vo.

— Den 20. Februar 1909 holdtes en Mindefest paa Universitetet i Anledning af Hundredeaars-Dagen for Georg Zoëga's Død. Taler holdtes af Professor A. B. Drachmann*) og Overbibliotekar H. O. Lange**).

VII. Universitetets videnskabelige Samlinger og Anstalter.

1. Den botaniske Have.

a. Bevilling til Ordningsarbejder ved Museet.

Den 31. Juli 1908 indsendte Konsistorium med sin Anbefaling til Ministeriet det nedenfor anførte Andragende af 16. Juni s. A., hvori Havens Direktør Professor Eug. Warming ansøgte om en Bevilling paa 2400 Kr. aarlig i 5 Aar til Ordningsarbejder ved Museet. Bevillingen, der var anbefalet af Kvæstor under 29. Juli 1908, blev givet paa Finansloven for 1909—10, under Universitetets Udgiftspost 3. b., Den botaniske Have, jfr. Rigsdagt. 1908—09, Tillæg A. Sp. 1215—20.

Professor Warming udtalte i sit ovennævnte Andragende følgende:

„Efter at jeg i 1885 var bleven Direktør for Universitetets botaniske Have, var noget af det første, som jeg henvendte min Opmærksomhed paa, Ordningen og Opstillingen af de meget store Mængder af Samlinger, som henlaa magasinerede paa Museets Loft. Da dette Arbejde aabenbart var absolut uoverkommeligt ved Museets normale Arbejdskraft, søgte jeg det høje Ministerium om en ekstraordinær og midlertidig Bevilling til disse Arbejder. I Henhold til Universitetets og Ministeriets Anbefaling bevilgede Rigsdagen: 1) Paa Finansloven 1889—90 6,000 Kr. fordelte paa 4 Aar, og 2) paa Finansloven 1894—95: 600 Kr. aarlig i 5 Aar, ialt 9,000 Kr. (se Univ. Aarb. 1887—88 S. 318 og 1893—94 S. 389).

*) Trykt i Tilskueren 1909 I. S. 323—36 og A. B. Drachmann: Udvalgte Afhandlinger.

**) Trykt i Tilskueren 1909 I. S. 336—46.

Det var meget betydelige Ordningsarbejder, der udførtes for de bevilgede, midlertidige Midler, og ved Afslutningen af dem, for ca. 9 Aar siden, var det mit Haab, at Museets normale Arbejdskraft i Fremtiden ikke blot skulde kunne overkomme at ordne og museumsmæssig bearbejde de stadig indgaaende nye Samlinger, men ogsaa lidt efter lidt vilde kunne overkomme Ordningen af de endnu resterende ældre Samlinger.

Dette Haab er desværre ikke gaaet i Opfyldelse, og jeg ser mig nødsaget til paany at søge det høje Ministerium om midlertidige Midler til Ordningsarbejder i Museet.

Forholdet er nu følgende.

Der henligger endnu store og værdifulde Dele af Liebmanns, af Ørstedes og af Galathea-Ekspeditionens Samlinger, alle gjorte ved Midten af forrige Aarhundrede, men paa Grund af Samlernes Død og andre Omstændigheder ikke bestemte til Art og ikke interkalerede og satte paa Papir. I den nyeste Tid efterspørges Ørstedes og Liebmanns, i Centralamerika og Mexiko gjorte Samlinger meget af nordamerikanske Botanikere, som arbejder i de samme Egne, og det vil være af stor Betydning baade for Museet og for Videnskaben i det hele, om vi ret snart kunde faa disse Samlinger bragte i mere brugbar Stand. Hertil kræves en Del videnskabeligt Bestemmelsesarbejde, som tager Tid; endvidere vil det være det rigtigste, at vi udtager og fordeler Doubletterne til de Museer, hvor de kan ventes bearbejdede, efter at vi først har forsynet Planterne med Løbenumre. Hvad vi beholder tilbage, vil da være betydeligt mindre og bør sættes paa Papir.

Der henligger endvidere endnu fra ældre Tid store Samlinger af lavere organiserede Planter, navnlig Mosser og Laver, og en hel Del nye er tilkomne, som vi ogsaa har maattet magasinere. Planterne er vist i det hele bestemte, d. e. navngivne, men en Sammenlægning af dem efter Systemet tilligemed Udtagelse af Doubletter maa foretages og vil fordre meget Arbejde.

Af Museets 3 Herbarier af Blomsterplanter er de to, nemlig det danske (paa lidt nær) og det arktiske (grønlandske, islandske o. s. v.) i mønsterværdig Orden og korrekt bestemte; det har i de senere Aar navnlig været Museumsinspektørens Opgave at gennemgaa og definitivt at ordne det danske Herbarium. Men det store „Generalherbarium“, der omfatter alle Jordens øvrige Lande, kræver et meget stort Arbejde for at komme saa vidt. Af specielle Arbejder, som her er at udføre, vil jeg nævne: Indordningen af afdøde Prof. Langes Herbarium, som nu er Havens Ejendom*) og som er bestemt; hidtil har vi kun kunnet overkomme at faa en ringe Del indordnet; jo før dette sker, desto bedre. Ligeledes skulde Rostrups Svampesamlinger**) snarest muligt indordnes. Af begge skulde Doubletter udtages.

I Museets øvrige Samlinger (Frø- og Frugtsamlingen, Spritsamlingen, Vedsamlingen) er der overalt betydeligt at gøre som den nuværende Arbejdskraft ikke kan overkomme.

At Museets nuværende Arbejdskraft ikke kan overkomme alle disse Arbejder, som for allerstørste Delen er overleverede fra Fortiden, ligger

*) Aarb. 1897—98 S. 682 og 1899—1900 S. 404.

**) Aarb. 1907—08 S. 167.

i, at den er for ringe og aabenbart i mange Aar har været det. I mange Aar har den ikke modtaget nogen Forøgelse, men tværtimod er det løbende Arbejde aarlig blevet betydeligt forøget.

Jeg skal oplyse dette sidste ved nogle Enkeltheder. For 10 Aar siden beregnedes Tilgangen til Herbarierne til ca. 4,500 Eksemplarer; nu er Tallet, hvad hoslagte fire Aarsberetninger*) viser, fra 7,600 til over 9,000 Ark aarligt. Paa lignende Maade gaar det med de øvrige Afdelinger. Det kan dernæst bemærkes, at samtidig med, at Museets videnskabelige Betydning stiger og Forbindelserne med Udlandet bliver livligere (og der er nu en meget livlig videnskabelig Forbindelse med Udlandet, hvorom hoslagte Aarsberetninger vidner), stiger ogsaa Arbejdet for de ved Museet ansatte Funktionærer (med Korrespondance, Udlaan af Samlinger, Indordning af tilbagesendte Samlinger m. m.). En Følge af, at vi i de seneste Aar har udsendt mange Doubletter og forhaabentlig ogsaa i den nærmeste Fremtid vil kunne udsende mange flere, er, at vi modtager mange andre i Bytte; fra et amerikansk Museum har vi nylig modtaget 4—5,000 Eksemplarer som et Slags Forskud paa forventede Sendinger fra os.

I de seneste Aar er der paa Grund af den topografisk-botaniske Undersøgelse af Danmark, som „Dansk-botanisk Forening“ har sat i Værk, indgaaet mange Hundreder af Planter til Museet fra Mænd og Kvinder rundt om i Landet, hvis Navngivning har givet Museumsinspektøren meget at bestille, men hvorved det danske Herbarium har faaet meget værdifulde Forøgelser. Tillige indløber der nu ogsaa en hel Del Forespørgsler om Nytteplanter, som vi anser det for vor Pligt at besvare, saa vidt muligt.

Museets Arbejdskraft har i en meget lang Aarrække været væsentlig den samme som nu, idet Inspektørpladsen oprettedes paa Finansloven 1883—84, og de andre Stillinger er ældre, naar undtages en Plads for en Konservatrice, der oprettedes 1894—95 med Løn 400 Kr.; heller ikke har Lønningsforholdene været forandrede i de forløbne 25 Aar.

Det staar mig ganske klart, at den nuværende Arbejdskraft ved Museet er for ringe i Forhold til Arbejdet, og dette er naturligvis en meget væsentlig Grund til den omtalte store Ophobning af Arbejde fra ældre Tid. Af flere Grunde anser jeg det dog ikke for rigtigt allerede nu at søge om Forøgelse. Det vil være rigtigst først at faa gjort saa at sige rent Bord med Hensyn til Fortiden, i al Fald at faa nogle af de største Ordningsarbejder fra Haanden, som nævntes ovenfor, saa godt som dette lader sig gøre under den nuværende Pladsmangel i Museet. Jeg til-lader mig derfor at søge om en Bevilling paa 2,400 Kr. aarlig i 5 Aar. Herfor vil jeg da af al Kraft tage fat paa de Liebmannske, Ørstedske og andre Samlinger fra Midten af forrige Aarhundrede, samt Indordningen af Langes og Rostrups Herbarier, og af Liken- og Mossamlingerne, og jeg haaber, at faa disse Samlinger bragte i en museumsmaessig tilfredsstillende Orden og at faa Doubletterne udtagne for den nævnte Sum“.

b. Forhøjelse af det aarlige Tilskud til Havens Samlinger.

Den 27. Juli 1908 indsendte Konsistorium med sin Anbefaling til Ministeriet det nedenfor anførte Andragende af 18. Juni s. A., hvori Havens Direktør Professor Eug. Warming ansøgte om en Forhøjelse paa 600 Kr.

*) for 1903, 1904, 1905 og 1906.

af det aarlige Tilskud til Havens Samlinger fra 1,800 Kr. til 2,400 Kr. Bevillingen, der var anbefalet af Kvæstor under 23. Juli 1908, blev givet paa Finansloven for 1909—10 under Universitetets Udgiftspost 3. b., Den botaniske Have, som en Forhøjelse af Underkonto I. 3., Samlingerne, jfr. Rigsdagst. 1908—09, Till. A. Sp. 1209—10 og 1215—16.

Professor Warming udtalte i sit ovennævnte Andragende følgende:

„Botanisk Museums Annuum blev paa Finansloven 1898—99 forhøjet fra 900 Kr. til 1,800 Kr. (se Univ. Aarb. 1897—98 S. 674). Naar jeg nu tillader mig at henvende mig til det høje Ministerium om en ny Forhøjelse paa 600 Kr., har dette følgende Grunde.

1. En stor Del af de Genstande, der anvendes til Ordningen af Museets Samlinger, saasom Papir, Pap, Propper m. m., er i de sidste 10 Aar bleven betydelig dyrere.

2. Museets daglig voksende Samlinger kræver aarlig større Midler til deres Vedligeholdelse og Opstilling, særlig hvad Sprit og Glas angaar.

3. Af de under 1 og 2 nævnte Grunde maa der stadig anvendes mere af Museets Annuum til Indkøb af de nævnte Genstande, hvorved de Summer, der kan benyttes til Indkøb af Samlinger, Aar for Aar bliver mindre. Samtidig tilbydes der os stadig flere Samlinger, idet det i nyere Tid er blevet mere og mere almindeligt at udbyde saakaldte Ekssiccatsamlinger til Købs. De forskellige Botanikere, der arbejder med systematiske Opgaver, føler ofte Trang til Benyttelse af saadanne Ekssiccatsamlinger og anmoder om deres Anskaffelse; mange er i Virkeligheden uundværlige, og det er hændt, at vi har maattet købe saadanne, hvis Pris var steget i Aarenes Løb, og som nu maatte betales højere, end om vi havde kunnet købe dem ved deres Udgivelse. Det vil stadig og rimeligvis i stigende Grad virke hæmmende paa det botaniske Studium her tillands, hvis vi skal være afskaarne fra at anskaffe endog blot de allervigtigste af de Ekssiccatsamlinger, som Aar efter Aar udgives.

I Henhold til det anførte tillader jeg mig efter Samraad med Museumsinspektør Ostenfeld at ansøge om, at Museets Annuum til Samlingerne maa forhøjes med 600 Kr.“

I Kvæstors ovennævnte Erklæring gaves følgende Oplysninger:

„Ved Finansloven for 1877—78, jfr. Anmærkningerne til Forslaget S. 210—13 (Rigsdagst. 1876—77, Till. A. Sp. 587—94), blev fastsat det første egentlige Budget for den nye botaniske Have, efter at denne den 1. Juni 1874 var bleven overleveret til Havens Bestyrelse. Paa dette Budget var det aarlige Tilskud til Samlingerne opført med 500 Kr. Ved Finansloven for 1878—79, jfr. Anmærkningerne til Forslaget S. 209 (Rigsdagst. 1877—78, Till. A. Sp. 597—602), blev dette Beløb nedsat med 50 Kr. til 450 Kr. Ved Finansloven for 1880—81, jfr. Anmærkningerne til Forslaget S. 202—03 (Rigsdagst. 1879—80, Till. A. Sp. 579—82), blev Beløbet forhøjet til 800 Kr. under Henvisning dels til den almindelige Fordyrelse af Forbrugsgenstandene dels til Samlingernes forøgede Størrelse. Ved Finansloven for 1898—99 jfr. Rigsdagst. 1897—98, Till. B., Sp. 449—54, blev Tilskudet forøget med 1,000 Kr. til 1,800 Kr. Paa det citerede Sted af Rigsdagstidenden er ikke anført Grunden til denne Forhøjelse, men af Univ. Aarb. 1897—98 S. 674—76 vil det ses, at det er Samlingernes hele betydelige Udvidelse, der foranledigede Forhøjelsen. I de mere end 10 Aar siden da er ingen Forhøjelse sket.“

c. Forhøjelse af Bibliotekets Annuum.

Den 27. Juli 1908 indsendte Konsistorium med sin Anbefaling til Ministeriet et Andragende af 1. Juni s. A., hvori Havens Direktør, Professor Eug. Warming, under Henviisning til den nedenfor aftrykte Skrivelse af 29. Maj s. A. fra Havens Bibliotekar, Dr. phil. F. Børgesen anholdt om en Forhøjelse af Bibliotekets Annuum med 500 Kr. fra 1,800 Kr. til 2,300 Kr. Den ansøgte Bevilling, der var anbefalet af Kvæstor under 23. Juli 1908, blev givet paa Finansloven for 1909—10 under Universitetets Udgiftspost 3. b., Den botaniske Have, som en Forhøjelse af Underkonto I. 2., Biblioteket, jfr. Rigsdagst. 1908—09, Till. A. Sp. 1209—10 og 1215—16.

Dr. Børgesen udtalte i sin ovennævnte Skrivelse følgende:

„I Kontinuation af min tidligere Skrivelse angaaende Forhøjelse af Botanisk Haves Biblioteks Budget skal jeg tillade mig at fremkomme med følgende nærmere Begrundelse, idet jeg dog først skal fremhæve, at Bibliotekets Budget ikke er blevet forhøjet i de sidste 10 Aar (se Aarbogen for Københavns Universitet, 1897—98, p. 676—77). Der bevilgedes da en Sum af 300 Kr.

I de senere Aar er det blevet vanskeligere og vanskeligere at faa den bevilgede Sum til at strække til, og dette skyldes først og fremmest, at den botaniske Litteratur er tiltaget i en før ukendt Grad. Dette gælder for en meget væsentlig Del Tidsskriftlitteraturen; der er i det sidste Decennium fremstaaet en stor Mængde botaniske Tidsskrifter — særlig i de Forenede Stater i Amerika —, og da det bliver mere og mere almindeligt, at botaniske Afhandlinger optages i Tidsskrifter, er det jo meget nødvendigt, at Biblioteket er saa rigt forsynet med disse som muligt. Der er dog endnu adskillige Tidsskrifter, som det vilde være i høj Grad ønskeligt var i Bibliotekets Besiddelse.

Den forøgede Udgift til Tidsskrifter har dernæst haft til Følge, at den Sum, som har været til Raadighed til Indkøb af botaniske Værker, er bleven mindre Aar for Aar, saaledes at det har været nødvendigt at undlade at anskaffe adskilligt, som burde forefindes.

Den betydelige Prisstigning paa Bogbinderarbejde i senere Aar har endvidere i væsentlig Grad bidraget til at belaste Budgettet. Det er sikkert ikke for meget at sætte denne Prisstigning til 25 pCt. i det sidste Tiaar, og paa et saa lille Budget som Bibliotekets er en saadan Prisstigning straks meget følelig.

Det forekommer mig derfor nødvendigt, at Bibliotekets Budget forhøjes og antager jeg, at en Forhøjelse af 500 Kr. maatte være passende. Jeg tillader mig derfor at anmode Hr. Direktøren om, at en saadan Forhøjelse maatte blive søgt bevilget“.

I Kvæstors ovennævnte Erklæring gaves følgende Oplysninger:

„Ved Finansloven for 1877—78, jfr. Anmærkningerne til Forslaget S. 210—13 (Rigsdagst. 1876—77, Till. A. Sp. 588 94) blev fastsat det første egentlige Budget for den nye botaniske Have, efter at denne den 1. Juni 1874 var bleven overleveret til Havens Bestyrelse. Paa dette Budget var det aarlige Tilskud til Biblioteket opført med 1,200 Kr. Allerede ved Finansloven for 1878—79, jfr. Anmærkningerne til Forslaget S. 209 (Rigsdagst. 1877—78, Till. A. Sp. 601—02), blev dog Tilskudet forøget til 1,500 Kr. under Henviisning til, at alene Tidsskrifter og dissers Indbinding medtog over Halvdelen af de tidligere bevilgede 1,200 Kr. Ved Finans-

loven for 1898—99, jfr. Rigsdagst. 1897—98, Till. B. Sp. 449—54, bevilgedes en yderligere Forhøjelse med 300 Kr. til 1,800 Kr. I de mere end 10 Aar siden da er ingen Forhøjelse sket“.

d. Forhøjelse af Lønningerne for de ved Haven ansatte faste Dagarbejdere og Rengøringskoner m. m.

Efter at Havens Direktør, Professor Eug. Warming under 25. Oktober 1907 fra de ved Haven fast ansatte Arbejdere og Opsynsmænd havde modtaget et Andragende om, at Daglønnen maatte blive forhøjet fra 3 Kr. til 4 Kr., fremsatte han under 11. November s. A. et Forslag til Ændring af Lønningerne for Dagarbejdere, Opsynsmænd, Rengøringskoner m. m. Dette Forslag, hvis Indhold fremgaar af den nedenfor aftrykte Erklæring fra Kvæstor, begrundede Professor Warming dels ved en Sammenligning mellem Arbejdslønnen under botanisk Have og under Københavns Parker og de offentlige Lysthaver, dels ved følgende Bemærkninger om de særlige Forhold i Botanisk Have:

„Som ovenfor anført, er Antallet af Arbejdsdage her i Haven sat til 7,000, det har dog i Virkeligheden stedse været lavere; navnlig i de senere Aar, da det har vist sig vanskeligere og vanskeligere at faa unge Gartnere til at arbejde for den saakaldte Elevløn: 2 Kr. 20 Øre om Dagen, saa at vi til Tider slet ingen har haft til den nævnte Lønsats. Ligeledes har det bidraget til at formindske Arbejdsdageantallet, at der udbetales 4 Kr. i Dagløn til ovennævnte Gartner Lykke. For at veje noget op herimod har vi anvendt Konearbejdskraft i en noget højere Grad end tidligere. Ogsaa af denne Grund kunde Direktionen ønske Lønsatserne forhøjede, saa at Dageantallet igen kunde komme op paa det normale. En større Del af Arbejderne i Botanisk Have er ikke at betragte som almindelige Arbejdere, idet de ved i Aarevis at være beskæftigede her er bleven fortrolige med saadanne Arbejder, som ellers ikke betros Arbejdsmænd. Vi kan saaledes anføre, at Pasningen, navnlig Vandingen, af Havens store Samlinger af eksotiske Planter langt fra kan overkommes af Undergartnerne og Medhjælperne, som derfor stedse har Arbejdere til Hjælp; at der ved Indsamlingen af Frø til Brug for Havens aarlige Tiltrækning af Planter og til Bytte med fremmede botaniske Haver fordres megen Paapasselighed, og at vi hertil tildels anvender Arbejderne; og at der ved Afskæring af Undervisningsmateriale til Skolerne, hvilket ogsaa for en stor Del besørges af Arbejderne, fordres stor Plantekundskab, ja endog Fortrolighed med latinske Plantenavne. En Del af de daglønnede, navnlig af de yngre, er Gartnere af Fag og burde som saadanne ogsaa kunne fortjene en højere Dagløn.

For de Arbejdere der kun beskæftiges en kortere Tid af Aaret (Sommeren), og til hvem der ikke stilles saa store Fordringer, behøver Lønforhøjelsen ikke at være saa stor som for de andre“.

Kvæstor afgav under 27. Juli 1908 følgende Erklæring:

„I æret Skrivelse af 13. November 1907 har Konsistorium begæret mine Ytringer meddelte over det hermed tilbagefølgende Andragende af 11. s. M. til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet med Bilag fra Direktøren for Universitetets botaniske Have, Professor, Dr. Warming om Ændring i Lønningerne for de ved Haven ansatte faste Dagarbejdere og Rengøringskoner m. m. I denne Anledning skal jeg efter Konference med Inspector quæsturæ, Hr. Professor, Dr. Zeuthen tillade mig at fremsætte følgende Bemærkninger:

Ved Ministeriets Budget for 1877—78, jfr. Anmærkningerne til Finanslovforslaget S. 212 (Rigsdagst. 1876—77, Till. A. Sp. 591—92) blev der givet den fornødne Bevilling til at forhøje Daglønnen for den botaniske Haves Dagarbejdere, som indtil da havde været 2 Kr., til 2 Kr. 30 Øre. En yderligere Forhøjelse af Daglønnen med 20 Øre blev bevilget ved Finansloven for 1898—99, jfr. Rigsdagst. 1897—98, Till. B. Sp. 449—54. Ved Finansloven for 1900—01, jfr. Rigsdagst. 1899—1900, Till. A. Sp. 1085—88 og Till. B. Sp. 1385—86 og 1513—16, blev Daglønnen for de mandlige Arbejdere i Haven forhøjet til 3 Kr. For Eleverne bevarede den tidligere Dagløn 2 Kr. 20 Øre under Hensyn til, at disse i Regelen var ugifte Folk paa 18—20 Aar. Ved Skrivelse af 1. Juli 1905 tillod Ministeriet, at der udbetales en Dagløn af 4 Kr. til den paa Dagløn arbejdende Gartner, der passer Havens Samling af Orchideer og tillige de indtil da af den yngste Medhjælper, inden dennes Overtagelse af Arbejder ved den nye Forsøgshave, varetagne Væksthuse. For de kvindelige Dagarbejdere blev Daglønnen ved Finansloven for 1900—01 og med samme Begrundelse som for de mandlige, jfr. Rigsdagst. 1899—1900, Till. B. Sp. 1513—16, sat til 2 Kr.

Daglønne for Opsynsmændene er ved Finansloven for 1905—06, jfr. Rigsdagst. 1904—05, Till. B. Sp. 255—56, fastsat til 3 Kr. for de to Opsynsmænd, der gør Tjeneste hele Aaret igennem, medens Daglønnen for den Halvdagsopsynsmand, der gør Tjeneste i Tiden fra 1. Maj til 31. Oktober, er fastsat til 1 Kr. 80 Øre. Desuden blev der ved Finansloven for 1908—09, jfr. Rigsdagst. 1907—08 Till. A. Sp. 1171—72, tillagt Opsynsmændene fri Mundering.

Til Renholdelse udenfor Haven af Gothersgade og Farimagsgade er der bevilget 960 Kr. aarlig, idet den hidtil givne Bevilling, 750 Kr., jfr. Anmærkningerne til Finanslovforslaget for 1879—80 S. 208 (Rigsdagst. 1878—79, Till. A. Sp. 598—600) og Folketingst. 1881—82, Sp. 1978—80 og 2153—54, ved Finansloven for 1898—99 under Hensyn til, at det Areal, der skal renholdes, paa Grund af Asfalteringen af en Del af Farimagsgade var blevet betydeligt forøget, blev forhøjet med 210 Kr., jfr. Rigsdagst. 1897—98, Till. B. Sp. 451—52.

Lønnen til Rengøringskonerne blev bestemt ved Finansloven for 1898—99, jfr. Rigsdagst. 1897—98, Till. B. Sp. 449—54, til 240 Kr. aarlig for Rengøringskonen i Haven, 396 Kr. aarlig for Rengøringskonen i Museet og 480 Kr. aarlig for Rengøringskonen i Laboratoriet. De nævnte 240 Kr. aarlig er senere fordelte paa 2 Rengøringskoner i Haven. Den samlede aarlige Udgift til de forannævnte Løn-Beløb er, som ved Finansloven for 1908—09 bevilget, 24,763 Kr. 80 Øre, nemlig under Havens Budget Post I. 1. a. 24,283 Kr. 80 Øre og under II. a. 480 Kr. Hertil kommer det i Havens Budget paa Finansloven ikke opførte midlertidige Lønningstillæg — der dog i Henhold til Ministeriets Resolution af 5. Juli 1906 ikke vil kunne opnaas af Dagarbejdere, som derefter ansættes — ifølge eventuelle Love om midlertidigt Lønningstillæg, der i Affattelsen svare til Loven af 30. Marts 1906. Den af Professor Warming givne Opgørelse over midlertidigt Lønningstillæg, hvorefter dette i alt beregnes til at udgøre 1,581 Kr., er dog at formindske med 90 Kr til 1,491 Kr., idet Antallet af Arbejdere i Haven, som oppebære Lønningstillæg, kun er 11 og ikke, som i Opgørelsen anført, 12. Ved en eventuel Forhøjelse af de her ommeldte Lønninger paa Finansloven ville i øvrigt de midlertidige Lønningstillæg bort-

falde, saaledes at disse her ikkun ere opførte til Oplysning om de nuværende virkelige Udbetalinger til Dagarbejde i Haven og om det Beløb, som maa antages at ville blive sparet i Forbindelse med en Lønningsforhøjelse paa Finanslov.

Om en saadan Forhøjelse have Dagarbejderne indgivet Andragende til Havens Direktør, nærmere saaledes at Daglønnen paa Grund af den vedvarende Stigen i Priserne paa alle Livsfornødenheder forhøjes til 4 Kr. For de Arbejdere, som stadig arbejde i Haven og ikke blot om Sommeren, anser ogsaa Direktøren sidstnævnte Dagløn for passende, saa vel i Betragtning af lignende Lønningsforhold ved andre offentlige Haver som under Hensyn til de særlige Krav, der stilles til de stadige Arbejdere i Universitetets botaniske Have.

Allerede i det paa Finanslovsforslaget for 1900—01 optagne Forslag til Lønforhøjelse for Havens Arbejdere, jfr. Anmærkningerne til Forslaget i Rigsdagst. 1899—1900, Till. A. Sp. 1087—88, var i sidstnævnte Henseende anført, at Arbejdet i Væksthusene kræver særlig Duelighed, hvortil kan føjes, at de dermed forbundne Temperatur-Forandringer maa antages at være mindre sunde. Fremdeles at i selve Haven Rensningen af en Gruppe, som bestaar af forskellige Planter, maa til Afværgelse af, at den ene Plante saar sig ind i den anden, foretages med større Kundskab end det er nødvendigt i en Lysthave, som ikke er bestemt til Belæring. Endelig at Arbejdet med Udlevering af afskaarne Planter til Undervisning i Skoler og Kursus (efter Havens aarlige Beretninger imellem 900 og 1,000 Portioner) er saa stort, at det ikke helt kan paalægges Undergartnere og Medhjælpere, men tilliges maa betros plantekyndige Arbejdere, som er fortrolige med latinske Plantenavne. Ogsaa til Indsamlingen af Frø til Brug for Havens aarlige Tiltrækning af Planter og til Bytte med fremmede botaniske Haver maa Arbejdere medtages. Det er derfor af Vigtighed, at Haven kan holde paa de af den oplærte Arbejdere, og disse maa paa Grund af deres Fortrolighed med Havens særegne Forhold komme ind under et andet Synspunkt end det, hvorfra almindelige Arbejdere bliver lønnede. Arbejdsdagen for de faste Arbejdere i Universitetets botaniske Have er efter Aarstiden imellem $7\frac{1}{2}$ Time og 10 Timer, men Daglønnen er uafhængig af Aarstiden.

For de stadige Arbejdere i Haven er der da af dens Direktør foreslaaet en Forhøjelse af Daglønnen fra 3 Kr. til 4 Kr., og i Forbindelse hermed en Forhøjelse af Daglønnen fra de nuværende 4 Kr. til 5 Kr. for den med Dagløn aflagte Gartner, der har at passe Samlingen af Orchideer foruden andet Væksthusarbejde. Fremdeles er for andre Arbejdere, navnlig dem, der kun beskæftiges en kortere Tid af Aaret, foreslaaet en Forhøjelse af Daglønnen fra 3 Kr. til 3 Kr. 50 Øre. Derimod er det ikke som hidtil, jfr. Rigsdagst. 1899—1900, Till. A. Sp. 1085—88 og Till. B. Sp. 1515—16, paaregnet, at unge Gartnere ville arbejde i Haven for den saakaldte Elevation, 2 Kr. 20 Øre, idet en saadan Ordning har vist sig at være mere og mere vanskelig at opnaa. For kvindelige Arbejdere er den bestaaende Dagløn, 2 Kr., foreslaaet forhøjet til 2 Kr. 50 Øre. (I Direktørens Skrivelse af 11. November 1907 er kun nævnt en Forhøjelse til 2 Kr. 35 Øre, men dette Tal er efter Samraad med Direktøren forandret til de nævnte 2 Kr. 50 Øre).

Endvidere er af Direktøren foreslaaet følgende Forhøjelser af nu bestaaende Penge-Vederlag, saaledes som disse foran ere forklarede: For

hver af 2 Opsynsmænd fra 3 Kr. til 4 Kr. daglig, for en Halvdags-Opsynsmand i Sommerhalvaaret fra 1 Kr. 80 Øre til 2 Kr. 40 Øre daglig.

Til Renholdelse udenfor Haven af Gothersgade og Farimagsgade foreslaas kun en Forhøjelse med 40 Kr. af det hidtil opførte Beløb 960 Kr. aarlig, idet der paa Grund af Jordafstaaelse fra Haven til den polytek-niske Læreanstalt er bleven en mindre Strækning at renholde, uden at der i den nu gældende Bevilling er foretaget en tilsvarende Nedsættelse.

For Rengøringskonerne er den aarlige Løn foreslaaet forhøjet, som følger: For Rengøringskonen i Havens Kontor fra 96 Kr. til 144 Kr., for Rengøringskonen hos Medhjælperne fra 144 Kr. til 180 Kr., for Rengøringskonen i Museet fra 396 Kr. til 540 Kr. og for Rengøringskonen i det botaniske Laboratorium fra 480 Kr. til 600 Kr.

Ved Udregning af den Udgiftsforøgelse, som de i det foranførte foreslaaede nye Satser for Dagløn i alt ville medføre, maa tillige tages Hensyn til Antallet af de Arbejdsdage, paa hvilke de nyfastsatte Daglønninger kunne antages at faa Anvendelse. Det samlede Antal af Arbejdsdage, for hvilke Dagløn betales, har hidtil været paaregnet til omtrent 6,800, men det virkelige Antal af Arbejdsdage, der med de nuværende Satser for Daglønnen har kunnet opnaas, har været mindre, hvilket igen er Grunden til, at Universitetets aarlige Regnskabsberetninger stadigt vise Besparelser paa det til Dagarbejde bevilgede Beløb. Med de nu foreslaaede Satser for Dagløn tør det derimod haabes at erhverve et større Antal Arbejdsdage for Haven end hidtil, og det er under Hensyn hertil, at den efterfølgende Beregning for Finansaaret 1909—10 af forøget Udgift for Haven er opgjort.

Den ordinære Bevilling til Haven er i Finansloven for 1908—09 opført med 46,068 Kr. 20 Øre, i Finansloven for 1907—08 derimod med 45,822 Kr. 20 Øre. De saaledes i 1908—09 tilkomne 246 Kr. er bevilgede til Vedligeholdelse af Munderingsgenstande for Havens Opsynsmænd, jfr. Rigsdagst. 1907—08, Till. A. Sp. 1171—72. Af Havens fuldstændige Budget, saaledes som dette er opført i Anmærkningerne til Finanslovforslaget for 1907—08, vil, bortset fra hine 246 Kr., kunne ses den nuværende Bevilling under I. Haven og Museet: 1. Havens Drift, a. Dagarbejde, i alt opført med 24,283 Kr. 80 Øre, og under II. Det botaniske Laboratorium: a. Rengøringskonen, opført med 480 Kr. Den Forhøjelse af disse Beløb, som vil blive en Følge af Direktørens foranførte Forslag i det hele, vil være at udregne paa følgende Grundlag:

I. Haven og Museet.

1. Havens Drift:

Dagarbejde:

Rengøringskoner paa Museet og i Haven: 1 à 144 Kr. aarlig (hidtil 96 Kr. aarlig), 1 à 180 Kr. aarlig (hidtil 144 Kr. aarlig) og 1 à 540 Kr. aarlig (hidtil 396 Kr. aarlig)... 864. »

Opsynsbetjente: 2 à 4 Kr. daglig (hidtil 3 Kr. daglig) i 365 Dage 2,920. »

1 à 2 Kr. 40 Øre daglig (hidtil 1 Kr. 80 Øre daglig) i 184 Dage 441. 60

Til Vedligeholdelse af Munderingsgenstande for

Opsynsbetjente 246. »

..... 3,607. 60

At overføre... 4,471. 60

	Kr.	Ø.
Overført...	4,471.	60
Dagarbejdere:		
1 Gartner à 5 Kr. daglig (hidtil 4 Kr. daglig) i	Kr.	Ø.
(anslaaet) 320 Dage.....	1,600.	»
Stadige Arbejdere à 4 Kr. daglig (hidtil 3 Kr.		
daglig), 15 Arbejdere i (anslaaet) 5,000 Dage..	20,000.	»
Andre Arbejdere à 3 Kr. 50 Øre daglig (hidtil		
3 Kr. daglig) i (anslaaet) 1,000 Dage.....	3,500.	»
Kvindelige Arbejdere à 2 Kr. 50 Øre daglig (hid-		
til 2 Kr. daglig) i (anslaaet) 680 Dage.....	1,700.	»
	26,800.	»
Renholdelse udenfor Haven af Gothersgade og Farimagsgade	1,000.	»
	32,271.	60

II. Det botaniske Laboratorium:

a. Rengøringskonen 600 Kr. aarlig (hidtil 480 Kr. aarlig)	600.	»
Tilsammen...	32,871.	60

I Henhold til, hvad foran er opført, skal jeg efter Konference med Inspector quæsturæ, Hr. Professor, Dr. Zeuthen ærbødigst anbefale, at Universitetets Udgiftspost 3. b., Den botaniske Have, ved Henvendelse til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet søges forhøjet paa Forslaget til Finansloven for 1909—10, under Underkonto I. 1. a., Dagarbejde, med 7,741 Kr. 80 Øre og under Underkonto II. a., Rengøringskonen, med 120 Kr.“

Konsistorium indstillede under 29. Juli 1908, at den af Kvæstor foreslaaede Forhøjelse optoges paa Forslaget til Finansloven for 1909—10, og paa den nævnte Finanslov blev derefter Universitetets Udgiftspost 3. b., Den botaniske Have, Underkonto I. 1. a., Dagarbejde, og Underkonto II. a., Rengøringskonen, forhøjede i Overensstemmelse med det foranstaaende, jfr. Rigsdagst. 1908—09, Till. A. Sp. 1209—14.

e. Forslag om Opførelse af et nyt botanisk Museum.

Under 9. August 1906 indsendte Havens Direktør Professor Eugen Warming en saalydende Skrivelse til Ministeriet:

1. Museets Historie.

Museet i Universitetets botaniske Have er bygget i 1876 og saaledes kun 30 Aar gammelt. Ikke desto mindre er det nu i den Grad overfyldt og har været det i flere Aar, at en betydelig Udvidelse af det er i højeste Grad paatrængende og nødvendig for dets Anvendelse og Benyttelse overhovedet. Naar Forholdene allerede efter et saa kort Tidsrum (som 30 Aar) stiller sig saaledes, da har det sin Forklaring i de særegne Omstændigheder, der var raadende ved dets Tilblivelse.

Da den nuværende botaniske Have i Begyndelsen af Halvtjerserne anlagdes, var der i Planen for Anlæggelsen ogsaa en Plan for et nyt Museum. Forskellige Omstændigheder bevirkede, at Museet blev den Del af Haven, der sidst blev taget fat paa. Omkostningerne ved Museums-

bygningen var oprindelig kalkulerede til 31,580 Rd.; men da der i 1871 udarbejdedes en ny Plan, hvorved der toges Hensyn til den fra alle Sider udtalte Beklagelse over, at den oprindelige Plan var altfor indskrænket, steg Overslaget til 57,525 Rd. Sagen behandledes 1872 i Folketinget uden Resultat, og Ministeriet anmodede derfor den Komite, der stod for Anlægget af den botaniske Have, om et nyt Overslag. Efter at den tidligere Arkitekt havde bedt sig fritaget for at udarbejde en ny Plan, overtoges dette Arbejde af Arkitekterne Dahlerup og O. Petersen. Det viste sig ikke muligt at opnaa nogen Reduktion i Overslaget, der dog holdtes paa samme Punkt som det tidligere, men paa Grund af den stærke Prisstigning paa alle Bygningsmaterialier (mindst 15 pCt.) steg Summen ikke desto mindre til 70,500 Rd. Folketinget fastholdt ved 2den Behandling af Finansloven for 1873—74 sit tidligere Standpunkt, og atter blev der fra Ministeriets Side rettet Henvendelse til Komiteen om eventuelle Reduktioner. Imidlertid maatte Komiteen, efter paa ny at have overvejet Sagen omhyggelig, svare, at den ansaa det for uforsvarligt at foretage nogen Reduktion i den foreliggende Plan, og at den ikke turde eller vilde paatage sig et saadant Ansvar. (Se Aarbog for Universitetet o. s. v. 1877—78 S. 326—329, f. Eks.: Komiteen „var sig bevidst at have søgt paa enhver Maade at indskrænke Udgifterne til det mindst mulige inden for Grænsen af, hvad den maatte anse for væsentlig nødvendigt, ja endog foretaget Reduktioner i visse Poster, hvor det var yderst tvivlsomt, om det kunde forenes med en fornuftig Økonomi. Men Komiteen vilde have paadraget sig et stort Ansvar, dersom den ved Planen til et Anlæg, der var beregnet paa en ubestemmelig Fremtid, der skulde repræsentere en Videnskab, hvis rask fremskridende Udvikling med Sikkerhed kunde ventes om føje Tid at ville gjøre uafviselige Krav gjældende, der endelig var bestemt til at rumme Samlinger af stadig voxende Omfang og som krævede en særlig omhyggelig Behandling, vilde have undladt at tage passende Hensyn til disse forventede fremtidige Udvidelser ved at indskrænke Rumforholdene til, hvad der for Øjeblikkets Tarv kunde betegnes som det mindst mulige, eller til Samlingernes uskadte Bevarelse ved at anvende Materiale af mindre varig Art“). Da Ministeriet mente, at det var unyttigt endnu en Gang at forsøge at vinde Anklang for Komiteens Standpunkt, udskødes Sagen atter, og i Foraaret 1874 paalagde det Bygningskomiteen for den botaniske Have suppleret med de botaniske Docenter, Dr. Didrichsen og Dr. Warming, igen at tage Planen for Museumsbygningen op til Drøftelse. Den udvidede Komite indsendte kort efter sit Svar, hvori den gjorde gjældende, at det ikke var muligt at foretage nogen Reduktion i Dimensionerne af Museumsbygningen; det var Komiteens „Overbevisning, at ingen som helst Indskrænkning i den hele Bygnings Størrelse kunde foretages, uden at man vilde paadrage sig det Ansvar, at man i en ikke fjærr Fremtid maatte foretage Udvidelser ved Hjælp af bekostelige Tilbygninger, der, for at bringes i hensigtsmæssig Forbindelse med den oprindelige Bygnings Lokaler, vilde kræve en hel Omdannelse af disse. Samtlige mindre Lokaler var beregnede til det mindst mulige Rumfang, og hvad de større Rum angik, vilde det være indlysende, at det ikke vilde være forsvarligt at beregne disse paa kun at rumme det Indhold, der for Øjeblikket havdes, idet Samlinger af den Art, hvorom der her var Tale, ikke kunde afsluttes vilkaarligt paa et hvilket som helst Tidspunkt, men krævede med Nødvendighed en stadig Forøgelse for at

kunne opfylde saavel den strængere Videnskabs Fordringer som den Op-gave ved Videnskabens Hjælp at sprede Belæring i videre Kredse“. Dette Svar bevirkede imidlertid ikke nogen Ændring i Folketingets Opfattelse, at en Museumsbygning maatte kunne opføres for 50,000 Rd. Endnu en Gang undersøgte Komiteen efter Ministeriets Opfordring hele Sagen fra Ende til anden, Arkitekterne gennemgik Overslagene, og en Opmaalning af Museumslokalerne i den gamle Botaniske Have foretoges til Sammenlig-ning med Arealet i den foreslaaede nye Bygning, men alle Komiteens Med-lemmer maatte fastholde, at en Reduktion var uforsvarlig. Ikke desto mindre bevilgedes der paa Finansloven for 1875—76 kun 100,000 Kr. til Opførelse af Museumsbygningen, og da Ministeriet (Kultusminister Fischer) ansaa det for haabløst at vedblive med Forsøget paa at forlange det større Beløb og tillige mente, at med den indskrænkede Anlægssum lod den fore-liggende Plan sig ikke benytte, blev der, efter at den konstituerede Direktør (Prof. Joh. Lange) havde udtalt sig udførligt om de nødvendige Fordringer i Henseende til Soliditet, Rumfang og indre Indretninger, tilvejebragt en ny Plan, hvorefter Museet blev bygget under Ledelse af Murmester Fussing i Løbet af 1875—76.

Det kan ikke nok som fremhæves, hvad der jo tydelig fremgaar af de her refererede Forhandlinger, at det nuværende Museum allerede ved sit Anlæg var altfor indskrænket. Den af Komiteen Gang paa Gang fast-holdte Plan kostede omtrent en halv Gang saa meget (150,000 mod 100,000) som den, efter hvilket Museet blev opført, og man kan deraf sikkerlig drage den Slutning, at det nuværende Museums Rumfang ikke nær er to Tredjedele af det, som de Sagkyndige ansaa for det mindst mulige og dog forsvarlige. Det er derfor intet Under, at Museet nu efter 30 Aars Brug er overfyldt og allerede længe har været saa pakket, at det paa mange Punkter har besværliggjort Arbejdet for dets Funktionærer og for Videnskabsmænd, der ønskede at studere dets Samlinger. At dets Betyd-ning for *Almenheden* kun har været ringe, er en naturlig Følge af, at det paa Grund af de indskrænkede Pladsforhold har været ugørligt at give det større Publikum Adgang til nogen som helst Del af Samlingerne (for Videnskabsmænd staar Museet daglig aabent). Dette havde været Meningen efter den oprindelige Plan, men den stedfundne Reduktion bragte denne Tanke til at strande.

Vi har nu faaet Følgerne at mærke af ikke at have lyttet til Komiteens Advarsel om, at man i Tilfælde af Reduktioner i den foreslaaede Plan i en ikke fjærn Fremtid maatte foretage Udvidelser ved Hjælp af bekoste-lige Tilbygninger. Den Forøgelse af Samlingerne, der Aar for Aar og i stadig rigeligere Mængde er tilflydt Museet, har bevirket, at man Gang efter Gang har maattet søge at skaffe mere Rum indenfor Museets Vægge. Da det toges i Brug i 1877, indeholdt det foruden Samlingerne og Ar-bejdsværelser for Funktionærerne tillige Værelser, hvori der holdtes viden-skabelige Øvelser (Planteanatomi) og foretoges Laboratorieforsøg (Prof. Salomonsen). Desuden holdtes alle de botaniske Forelæsninger der. Ved det botaniske Laboratoriums Opførelse i 1890 flyttedes de fleste Forelæs-ninger, samt Øvelses- og Laboratorie-Lokalerne derover, og de Værelser i Kælderetagen, som i en Aarrække benyttedes af Prof. Salomonsen som bakteriologisk Laboratorium (for medicinske Studerende), rømmedes nogle Aar senere, da det hidtidige kemiske Laboratorium i Ny Vestergade blev

omdannet. Alle de derved indvundne Værelser blev straks tagne ind til Brug for Samlinger, og foruden disse Udvidelser blev der i den store Lys-hal indrettet en Række Skabe, ligesom der (ved særlig Finanslovbevilling) indrettedes to Værelser paa Loftet til Brug for Herbarierne; men — ogsaa her er nu fuldt, og nu er der ikke længere nogen Mulighed for Udvidelser inden for de givne Rammer.

Det for 3 Aar siden skete Indlæg af Centralvarme, hvorved Kakkel-ovnene blev fjærnede, gav i flere Værelser smaa Vægpladser, der straks benyttedes til nye Samlings-Skabe. Dette var den sidste Mulighed for Udvidelse, som her benyttedes, og allerede nu er der kun *én* Kakkelovns-plads, som ikke er benyttet, og dette er ikke paa Grund af, at dens Anvendelse er unødvendig, men paa Grund af, at vort aarlige Budget ikke endnu har kunnet bære den forøgede Udgift til et Skab. — Et talende Bevis for Pladsmangelen.

I 1895 indsendte afdøde Museumsinspektør H. Kiærskou paa Foranledning af Undertegnede en Plan til Anlæggelse af et nyt og meget stort Museum. Han fremhævede i sin Begrundelse af Sagen omtrent de samme Forhold, som her er anførte. Allerede da — for godt ti Aar siden — var altsaa Pladsforholdene ret fortvivlede, hvor meget mere maa de ikke være det nu! Det hele Resultat, der da opnaaedes efter Forhandlinger mellem Ministeriet, Konsistorium, Kvæstor og Direktøren for den botaniske Have, var Bygningen af de lige nævnte to Loftsværelser (se Universitetets Aarbog 1895—96, S. 54—66).

2. Museets nuværende Tilstand.

En kort Oversigt over Museets Rum og deres Indhold vil give et oplysende Billede af den overhængende Pladsmangel.

Museet bestaar af to Etager samt en Kælder og et Loft, og i Midten er der en stor Lyshal, der strækker sig fra nedre Etages Gulv og afsluttes med et Glastag. Værelserne i hver Etage kommer saaledes til at danne en firkantet Ring omkring Lyshallen.

Efter deres Indhold kan Værelserne grupperes i følgende 4 Afdelinger:

a) Bibliotek, b) Auditorium, c) Arbejdsværelser, d) Samlingsværelser og Lyshal.

a) Bibliotek (3 mindre Værelser og det egentlige Biblioteksrum). I Henhold til en Skrivelse af 6. November 1904 fra Bibliotekaren Dr. F. Børgesen angaaende Pladsforholdene „vil Biblioteket sikkert om nogle faa (4—5) Aar være saa fyldt, at der næppe kan skaffes Plads mere“, og Udlaans- og Bibliotekarværelserne er meget smaa.

b) Auditoriet (Nr. 3), hvis Benyttelse ikke er saa udstrakt som før det botaniske Laboratoriums Oprettelse, er ikke stort, men Pladsmangel har dog bevirket, at hele den ene Væg er bleven dækket af Skabe, der indeholder en lille teknisk-økonomisk Samling; endvidere findes der et Skab til større Herbarieplanter paa den modsatte Væg.

c) Arbejdsværelser. 1) Direktørens Værelse (Nr. 5) er et lille Rum i Stueetagen (5 Alen 11" [Højde] $\times$ 4 Alen $2\frac{1}{2}$ " $\times$ 7 Alen $14\frac{1}{2}$ "), hvor Reoler med Bøger optager saa megen Plads, at der kun med Besvær kan skaffes Arbejdsplads, og hvor det er aldeles ugørligt at have Studier for, som kræver Benyttelse af et nogenlunde rigt Materiale og hertil større Bordplads. 2) Ogsaa Museumsinspektørens Værelse (Nr. 10) paa 1ste Sal er meget lille

(6 Alen [Højde] $\times$ 4 Alen $14\frac{1}{2}$ " $\times$ 7 Alen 18"), og hele den ene Længdevæg er dækket med Skabe; ej heller her er Arbejder, til hvilke der benyttes meget Studiemateriale, muligt. 3) Museumsassistentens Værelse (Nr. 13) er lidt større, men har derfor ogsaa maattet give Rum til en Række Skabe og til en Reol med et mindre Haandbibliotek. 4) Haveassistentens Værelse (Nr. 2; 5 Alen 11" $\times$ 4 Alen 14" $\times$ 7 Alen $14\frac{1}{2}$ ") er næsten fyldt med Skabe, og et mindre Værelse (Nr. 6; 5 Alen 11" $\times$ 3 Alen $13\frac{1}{2}$ " $\times$ 7 Alen $14\frac{1}{2}$ "), som han benytter til Plantebestemmelse, indeholder Havens Arkivsager og en Del af Bibliotekets Bøger opstillede i et Skab og paa en Reol, der fylder hele den ene Længdevæg. 5) Bibliotekaren benytter midlertidig et mindre Værelse paa 1ste Sal (Nr. 12) til Studiebrug. 6) Et større Værelse (Nr. 11) i Hjørnet mod NØ har Skabe langs alle Væggene med Havens Algeherbarium, og er omtrent det eneste Værelse, der kan benyttes af Videnskabsmænd, der, uden at være ansatte ved Museet, arbejder der; men det strækker egentlig slet ikke til, da der undertiden arbejder 4—5 Mennesker paa én Gang, og de maa have deres Arbejdsmaterialer liggende paa Bordene, fordi alle Skabene er fyldte med Samlinger. 7) Endelig er der et lille Værelse (Nr. 7; 6 Alen $\times$ 3 Alen 11" $\times$ 7 Alen 18"), som benyttes af Museets Hjelpeassistent, og hvorhen man ogsaa har maattet vise Professor Rostrup, der gennem en Aarrække en å to Gange om Ugen har arbejdet med Museets Svampesamlinger.

d) Samlingerne bestaar af 1) Herbarier, 2) Samling af tørre Plantedele (Frugter, Frø o. lign.), 3) Samling af Plantedele (Blomster, Blade o. lign.) i Alkohol, 4) Samling af Nytteplanter, 5) Vedsamling.

1) Vore Herbariesamlinger er usædvanlig righoldige og omfattende; deres ældste Dele gaa tilbage til Martin Vahl og hans Samtid (Slutningen af det 18. Aarhundrede); særlig Vahls Planter maa ofte raadspørges af udenlandske Botanikere. En løselig Beregning af Antallet af Ark med opklæbede og indordnede Blomsterplanter giver saa stort et Tal som 360,000; dertil kommer de betydelige Mængder af Kryptogamer (blomsterløse Planter) og alle de Samlinger fra ældre Tid (fra Liebmanns og Ørstedes Rejser o. a.), som endnu ikke er indordnede i Hovedsamlingen. At vore Herbariesamlinger er saa store, skyldes den Omstændighed, at vi fra gammel Tid har haft Botanikere — saaledes f. Eks. M. Vahl —, der stod i Bytteforbindelse med Alverdens Botanikere, og at der fra danske Forskeres Rejser er hjembragt betydelige Samlinger (Galathea's Jordomsejling, Liebmanns og Ørstedes Rejser i Central-Amerika, Warmings i Brasilien, Venezuela og Dansk Vestindien, Eggers's i Vestindien, de mange Grønlandsrejser o. s. v.). Den oprindelig beregnede Plads til Herbariesamlingerne var Værelserne Nr. 8 og 9 paa 1ste Sal, men allerede for lang Tid siden var det for lidt. Algesamlingen er bleven anbragt i Arbejdsværelserne Nr. 11 og 12; til de øvrige blomsterløse Planter og de enkimbladede Blomsterplanter indrettedes de ovenfor nævnte Loftskamre, som er i høj Grad utilfredsstillende, da der ikke kan arbejdes i dem om Sommeren paa Grund af Solvarmen paa det sorte Skifertag og om Vinteren paa Grund af Kulde (de kan ikke opvarmes), rent fraset, at der kun kommer Lys gennem nogle smaa skraa Tagruder. Ikke en Gang de tokimbladede Blomsterplanter var der Plads til i det til det almindelige Herbarium (Generalherbariet) beregnede Værelse; men man har maattet bygge Skabe i Lyshallen under Galleriet, og at der heller ikke her er Arbejdsplads og Lys, er selvfølgelig-

ligt. Det Værelse (Nr. 9), som huser vort særlige danske Herbarium og vort værdifuldeste Herbarium, det arktiske, er nu saa fyldt med Skabe, at man næsten ingen Plads har; der har maattet bygges Overskabe, som kun er tilgængelige fra en høj Stige, hvorved Planterne selvfølgelig let faar en mindre forsigtig Behandling, naar man uvilkaarlig først maa sørge for at holde sig selv fast; her arbejder ofte én à to Botanikere, og her maa vi anbringe de ikke faa Udlændinge, som kommer for at studere vore arktiske Samlinger; men Pladsen er rigtignok aldeles ufyldstgørende.

Store Partier af vore ældre Samlinger ligger indpakkede og fuldstændig ubenyttelige i Magasinrum paa Loftet og Trappegangene, vi mangler baade Plads og Arbejdskraft til at faa dem ordnede. Det vil saaledes ses, at der er bødet paa den daarlige Plads ved at anbringe Skabe overalt, hvor der var den ringeste Mulighed for at de kunde staa, ja, man har herved egentlig overskredet Grænsen for det forsvarlige; men nu er alle disse Skabe fyldte i en saadan Grad, at det med den nuværende aarlige Vækst af Samlingerne*) om nogle faa Aar vil være umuligt at stoppe noget som helst mere derind. Naar man saa tillige tager i Betragtning, at alle Skabe i Arbejdsværelserne, som egentlig burde være til Disposition for de arbejdende Botanikere, er tagne ind til Herbariesamlinger, vil det være uafviseligt, at Herbarierne trænger til betydelig mere Plads, til en meget omfattende Udvidelse.

2) Samling af tørre Plantedele. I den store Lyshal findes opstillet en Del Palmer og andre større Plantepreparater, endvidere findes der paa første Sal et Galleri Hallen rundt, hvor der i Glasskabe er udstillet tørre Plantedele, som er beregnede paa at beses af Almenheden; der er gjort Forsøg paa at ordne nogle af dem naturlig, saaledes at de skulde illustrere særegne Plantesamfund og særegne biologiske Forhold, men paa Grund af Pladsmangel har dette kun kunnet gøres i 2 Skabe, der oplyse den arktiske Vegetation og Mangrovevegetationen; tillige findes der oven over Skabene en Del større Plantedele, delvis af Nytteplanter, og endelig er Væggene paa Trappegangen behængte med Præparater, særlig af Hav-Alger, i Glas og Ramme. Om alt dette, som først og fremmest skulde være til Nytte og Glæde for Almenheden, er der kun at sige, at Pladsmanglen har nødvendiggjort en saadan Sammentrængning, at Anskueligheden er gaaet tabt, og at det ene rigtige Princip for Opstillingen, at samle Planter, der høre sammen, paa samme Sted, har maattet vige for Spørgsmaalet om, hvor der var bedst Plads til at stille dem paa. Den egentlige Tørsamling er anbragt i et ret stort Værelse (Nr. 14), men ogsaa her er alle Skabene fulde, og der staar en stor og værdifuld Samling af Kalkalger frit fremme og venter paa bedre Tider; men Stykkerne lider jo enormt ved saaledes i Aaringer at staa uden Beskyttelse. Det har oprindelig været tilstræbt her, at Samlingerne skulde kunne beses gennem Skabenes Ruder, men nu staa Præparatglassene saa tæt, at der slet ikke er Tale om sligt.

3) Samlingen af Plantedele i Alkohol bestaar dels af en oprindelig som Udstillingssamling betragtet Afdeling (Nr. 4) i Stuen, dels af en Ma-

*) Tilgangen af opklæbete Herbarieplanter har i det sidste Tiaar været 81,471 Stykker, deraf i de fire sidste Aar 38,162, d. v. s. 9540 Stykker aarlig. (Se Universitetets Aarbog).

terialsamling i Nr. 22 og 23 i Kælderen. I Udstillingssamlingen er der i de sidste 5 Aar kun føjet meget lidt ind, da der i saa Tilfælde vilde være blevet aldeles overfyldt, saaledes at man ikke kunde se noget til de i de bagerste Rækker staaende Præparater. Derimod er Materialsamlingen, der indeholder en Mængde Ting, som burde opstilles i Udstillings-samlingen, efterhaanden meget tætpakket, saaledes at den om nogle faa Aar overhovedet ikke vil kunne trænges mere sammen; store nye Samlinger ligger endog delvis endnu i Kasser, der beror i Præparationsværelset, da der savnes Plads til at opstille dem.

4) Samling af Nytteplanter. I de sidste Par Aar er der i Skabene i Auditoriet blevet indrettet en særegen Samling af Plantedele og Plante-produkter, der anvendes af Menneskene. Denne Samling er skabt ved at udtage af de almindelige Samlinger saadanne Præparater, som hørte til her; endvidere er der netop i de senere Aar ved Gaver tilflydt os en ret anselig Mængde tropiske Planteprodukter saavel fra vore vestindiske Øer som fra Østindien. Samlingen er dog endnu kun i sin Vorden, men den lider af samme Kræftskade som hele den øvrige Samling, — den har ikke Plads nok. Der er gjort ihærdige Anstrængelser for at arrangere det hele saa overskueligt som muligt, men alligevel staar Sagerne alt for tæt, og vi har maattet skyde meget ud, som egentlig burde have haft sin Plads her; ligesom vi har maattet undlade at opstille her alle de større Præparater af Nytteplanter, som findes oven over Skabene i Galleriet.

5) Vedsamlingen findes i to Værelser i Kælderen (Nr. 20); den er meget betydelig, men aldeles utilgængelig, da man næppe kan finde en Plads at staa paa derinde, saa overfyldte er begge Rum.

Utvivlsomt vil den her givne Fremstilling have paavist med al mulig Tydelighed, at i Løbet af et Par Aar vil Museet overhovedet ikke kunne rumme sine Samlinger, ja, at allerede nu er Tilstanden næsten fortvivlet, og det maa derfor siges at være paa høje Tid at tænke paa en Udvidelse.

3. Et nutidigt botanisk Museums Virke-Omraade.

Naar den saa haardt tiltrængte Udvidelse skal blive til Virkelighed — og det er at haabe, at det vil ske i Løbet af nogle faa Aar —, da ligger den Tanke nær at overveje, om Museet har virket og endnu virker paa tilfredsstillende Maade, eller om der samtidig med Udvidelsen burde gaa en Forandring i Museets Arbejdsmaade. Der er hertil sikkert at svare, at Museets Virkemaade ikke mere er tidssvarende, og at en Udvidelse nødvendig bør ledsages af en betydelig Forandring og Forøgelse af Museets Virkeomraade og Drift. Der er to Retninger, i hvilket Museet bør have sit Virkefelt, nemlig 1) den første at være en Institution til Fremme af og til Hjælp for den botaniske Videnskab, først og fremmest her hjemme, og for vore botaniske Studerende, men ogsaa for Udlandet; 2) den anden Retning er, at Museet bør være til Gavn og til Glæde for Almenheden, saavel ved at udvide dens Kundskaber som ved at hjælpe den paa mere direkte Maade med Oplysninger og Raad.

Om den første Side af Sagen er der ikke ret meget at sige. Museet har siden dets Oprettelse virket paa denne Maade og har haft sin ikke ringe Del i Botanikens Udvikling her i Landet, foruden at det har været meget benyttet af Udlandet; men Museet har stedse haft altfor liden Ar-

bejdskraft til at kunne udføre alt det Arbejde, der burde gøres, og Materialet er i en betænkelig Grad vokset os over Hovedet.

Den hele videnskabelige Arbejdsstyrke er:

1. Museumsinspektøren, som har 4 Timers dagligt Arbejde,
2. Assistenten med halv saa stor Arbejdstid, og
3. en Hjelpeassistent, der har 275 Arbejdstimer i Aaret.

Det vil være ret forstaaeligt, at man ikke naar vidt med saa lidt Hjælp.

I hvilken Grad vort Museum tjener den botaniske Videnskab overhovedet, viser den stærke Benyttelse af det af udenlandske Botanikere og i det hele den livlige Forbindelse, hvori det er med Udlandet; Havens Aarsberetninger (se Universitetets Aarbog) ville vidne herom; eksempelvis vedlægges de sidste 5 Aargange.

Det er imidlertid Museets Forhold til Publikum, som har Krav paa størst Forandring. Allerede 1856 skrev den senere Professor A. S. Ørsted nogle Artikler i „Fædrelandet“, hvori han slog til Lyd for Opretelsen af et botanisk Museum, der skulde være tilgængeligt for Publikum, og i 1870 pointerer han, der da var Professor i Botanik, i sin „Beretning om Universitetets paatænkte nye Botaniske Have“, at den nye Have burde blive „et folkeligt Dannelsesmiddel“ og blandt de paatænkte Forandringer „for at gøre den mere almenbelærende“ stod ogsaa „at det botaniske Museum vil, saavidt det nærmeste videnskabelige Formaal tilsteder det, faa en saadan Indretning, at det ogsaa kan tjene til Belæring for Besøgende i Almindelighed“. Han kommer endnu en Gang i „Beretningen“ tilbage hertil. Vi ser altsaa, at allerede for en Menneskealder siden havde den daværende botaniske Autoritet Øjet aabent for, at Botaniken burde træde i Rapport til Publikum, og hvor meget er man ikke i andre Retninger gaaet frem i denne Henseende siden da. Man vil lægge Mærke til, at der hos Prof. Ørsted kun er Tale om Belæring og Dannelsesmiddel; han saa kun denne Side af Sagen. Nu til Dags vil man tillige, og med Rette, fremhæve den rent praktiske Side, det, at Almenheden kan faa Oplysning om Planteprodukter, som den anvender i sin daglige Virksomhed, og muligvis Hjælp og Raad, som maaske rent økonomisk kan betyde noget for den enkeltes Levevej.

Det er slet ikke nogen ny Tanke, at de botaniske Museer skal være til Hjælp og Nytte for Publikum dels ved at give let og instruktiv Belæring i Botanikens Verden og dels ved at lægge sig særlig efter den anvendte Botanik (d. v. s. de tekniske og økonomisk værdifulde Planter og deres Produkter). Allerede i 1847 fik Sir *William Hooker*, der da var Direktør for den store botaniske Have (Kew Gardens) ved London, indrettet det første botaniske Museum, hvis Hovedvirksomhed skulde være at vejlede Almenheden. Nogle Linjer af Indledningen til den officielle Vejledning vil tydeliggøre Hookers Tanke: „Museernes Opgave er at vise den praktiske Anvendelse af Botaniken. De lærer os at skatte den Relation i al Almindelighed, som findes mellem Planterverdenen og Menneskene. Vi faar i dem at vide, hvad der er Kilderne til den utallige Mængde Produkter, som Planterverdenen leverer os til vort Brug og til vor Bekvemmelighed, hvad enten det drejer sig om Næringsmidler, om tekniske Produkter, om Lægemidler eller om Kuriositeter . . . Kort sagt, Museerne viser os, hvor lidt saa vel som hvor meget, vi ved om, i hvad Udstrækning

Urter, Træer og Buske bidrager til vore Nødvendighedsartikler, til vor Komfort og utallige andre Fornødenheder“. Det er forbavsende i hvilken Grad Hookers Tanke straks slog an: ti Aar efter det første Kew-Museums Aabning blev det andet aabnet og 6 Aar derefter det tredje; senere har de faaet betydelige Udvidelser; men nu er de saa overfyldte, at en hel Omordning er nær forestaaende. Kew's Eksempel har naturligvis ogsaa virket stimulerende andre Steder, og særlig har de store Handelsstæder i Europa set, at her var en Sag, som fortjente at støttes, bl. a. fordi den betyder saa meget for Stædernes egen Fremgang. Vi finder i Hamburg, i Bremen og for Hollands Vedkommende i Haarlem store offentlige Museer, som helt (Hamburg) eller delvis (som Kolonialmuseer) er indrettede med det Formaal for Øje at belære Publikum om Nytteplanterne, om hvordan Kulturen drives, om de mange dyrkede Racer af hver Art, om de forskellige Produkter og deres indbyrdes Forskelligheder i Henseende til nyttige Egenskaber o. s. v.

Saadanne Museer er naturligvis daglig tilgængelige for Publikum, og alle mulige Forespørgsler besvares efter Evne; i Haarlem findes der et lille Laboratorium, hvor indsendte Nytteprodukter kan undersøges og analyseres, og lignende er Forholdet i Hamburg, hvor Museet betegnende nok hedder „Botanisches Museum und Museum für Waarenkunde“. Imidlertid nøjes man ikke med at lade de udstillede Plantedele tale for sig selv ved Hjælp af oplysende Etiketter, der holdes i Hamburg og vistnok ogsaa i Holland (Amsterdam) Forelæsninger i botanisk Varekundskab. En særlig stor Afdeling af den anvendte botaniske Virksomhed i Hamburg, en Afdeling for „Plantebeskyttelse“, skal blot nævnes; den har sit Sæde i Frihavnen, og her bliver alle de utrolige Masser af amerikansk Frugt, der indføres til Europas Fastland over Hamburg, undersøgte for at hindre Indførsel af skadelige Snyltesvampe og Snyltedyr.

Naturligvis kan vore smaa Forhold ikke stilles lige med disse store Handelscentre, hvis direkte Interesse i særlig den tropiske Verdens Plante-produkter er langt betydeligere, end den kan blive hos os. Men alligevel vil der være mange, særlige Tilfælde, hvor en Institution med speciel Hensyntagen til anvendt Botanik vil kunne være af Betydning for os. Selv om vort Landbrug i de fleste Henseender, hvad Konsulentvirksomhed angaar, er vel hjulpen med den kgl. Landbohøjskole og de dertil knyttede Institutioner, er der dog andre Punkter, hvor det skorter paa Hjælp. Der kan saaledes nævnes, at der ikke paa Landbohøjskolen findes Udstillings-samlinger for Almenheden indeholdende de mange Sorter af vore Kornsorter og andre Landbrugsplanter, og en saadan Samling, der maaske ogsaa bedst har sin Plads i et botanisk Museum, vil dog uden Tvivl være baade til Nytte og Glæde for vort Folk. Vort Havebrug vil sikkert ogsaa kunne have meget Udbytte af et Museum, hvor der var taget tilstrækkelig Hensyn til Planterforædling o. l. Og endelig vil et saadant Museum være til Hjælp i mange Henseender for vore Haandværkere, særlig Snedkere, der kan høste Belæring angaaende Træsarter, og for dem af vor Handelsstand, der driver Forretning med Planteprodukter, særlig Urtekramvarer, The, Kaffe, Kautsjuk samt Tekstilstoffer o. l. Ved Polytek-nisk Lærestalt indrettedes for nogle Aar siden en lille teknisk-botanisk Samling, men efter at Botanik for faa Aar siden er ophørt at være Un-

dervisningsfag ved denne Læreanstalt, er denne Samlings Vedligeholdelse og Forøgelse ophørt.

Her er givet nogle Antydninger af den Nytte, et Museum for anvendt Botanik kan gøre direkte for visse Klasser af Befolkningen, men vigtigst af alt er dog dets indirekte Nytte for hele Befolkningen ved at „tjene til Belæring i Almindelighed“ saaledes som Ørsted skrev.

Særlig er her Grund til at tænke paa Undervisningen. Saavel københavnske Skoler som Provins- og Landsbyskoler, der jo nu saa ofte kommer til Hovedstaden, vil i et saadant Museum finde rigt Materiale til Illustration af den botaniske Undervisning, og uden Tvivl vil Naturhistorie-Lærerne i stor Maalestok forlægge Botaniktimerne til Museet (ligesom mange allerede gøre med Hensyn til Haven), hvis Samlinger selvfølgelig i alle Henseender vil være at foretrække for de faa og ofte slette Præparater, der findes ved Skolerne, da disse jo hverken har Plads eller Penge til større botaniske Samlinger. Blandt Lærerne kan særlig fremhæves de, der besøge Statens Lærerhøjskole.

Endelig kan der maaske ogsaa være Grund til at nævne, at et Museum, hvori Nytteplanterne fik en fremtrædende Plads, vilde hjælpe til, at de botaniske Studerende ofrede mere Tid paa Studiet af Naturplanterne, end nu er Tilfældet. Det vil jo have sin Betydning bl. a. for dem, der i Fremtiden bliver Lærere i botaniske Fag.

Sammenfattes det her udviklede i faa Ord, vil det sige, at en Udvidelse af Museet, hvis Pladsforhold ikke kan vente paa Forandring, bør være ledsaget af en hel Omordning af Museets Virkeomraade, og følgelig vil en saadan Forandring være af en stor og gennemgribende Art.

Museet bør omfatte 1) *Det botaniske Bibliothek*, 2) *Herbarierne og de øvrige Samlinger til videnskabeligt og til Studie-Brug*, 3) *Udstillings-samlinger for Almenheden*, 4) *et Kontor eller Laboratorium til Besvarelse af Forespørgsler og til Undersøgelse af indsendte Planteprodukter*. De to sidste Afdelinger bør være aabne for Publikum paa bestemte Tider daglig. Udstillingssamlingerne bør omfatte a) Præparater af forskellig Slags til at illustrere den *danske Flora*, b) Præparater til at vise Planternes Tilpassethed til ydre Forhold, Plantevækstens Fysiognomi i Jordklodens forskellige Egne, og i det hele Planternes *Biologi*, c) *Samling af Nytteplanter**), eller rettere anvendte Planter, Plantedele og Planteprodukter med Fremstilling af forskellig Art vedrørende disses Kultur og Produkternes Fremstillingsmaade.

4. Hvorledes skal Museumsbygningen udvides.

Idet man gaar ud fra, at det vil være en selvfølgelig Sag, at Museet giver Almenheden Adgang til sine Samlinger og vejleder Publikum ved at opstille særlige Udstillingssamlinger, bliver Spørgsmaalet, hvordan skal en saadan Udvidelse, som dertil kræves, realiseres. De smukke Ord hos Ørsted er aldrig blevne til Virkelighed, Museet er aldeles ikke tilgængeligt for Publikum**), og vil med sine nuværende Pladsforhold aldrig kunne blive det.

*) Den tidligere omtalte Samling er en Begyndelse til en saadan teknisk-botanisk Samling.

**) Om Adgangen for Studerende se Lektions-Katalogen.

Den nuværende Museumsbygning er ikke indrettet saaledes, at den vilde egne sig til Udstillingssamlinger; den er i det hele meget utilfredsstillende, hvad Udnyttelsen af Pladsen angaar, og det vil, saa vidt jeg ser, være meget vanskeligt at bygge til den, netop fordi den er indrettet med Lys-hal i Midten. Det naturligste vilde derfor være at *bygge en ny Bygning særlig til Udstillingssamlingerne og en Del af de videnskabelige Samlinger samt til Oplysningskontor*. Man vilde i den gamle Bygning endnu i en lang Aarrække have Plads til Biblioteket og til Herbarierne, samt til nogle Arbejdsværelser, naar man fjærnede alle Samlingerne af tørrede og sprit-lagte Plantedele deri medregnet Nytteplante-Samlingen.

Hvad en *Nybygning* angaar maa jeg fremhæve det ønskelige i, at den kommer til at ligge *saa nær ved Museet som muligt*, helst saaledes, at den ved en overdækket Gang kunde være i Forbindelse med det. Det er allerede nu en ret stor Ulempe, at Laboratoriet ligger i nogen Afstand fra Museet; hvis dette nu bliver delt i to adskilte Bygninger, bliver Ulemperne endnu større.

Der er forskellige Muligheder for Plads for en Nybygning. En i en vis Henseende god Plads vilde være mellem det nuværende Museum og det botaniske Laboratorium, men det har den store Ulempe, at det da vilde komme til at ligge paa opfyldt Grund over den gamle Stadsgrav, og følgelig vil Sikringen af Grunden (rimeligvis Pilotering) fordyre Opførelsen. Tillige vilde det ikke komme saa tæt ved Museet som ønskeligt.

Der er endnu to Pladser, som kunde tænkes hensigtsmæssige, nemlig 1) mellem det botaniske Laboratorium og Gartnerboligen med Façade ud til Farimagsgade, 2) ved Hovedindgangen paa Hjørnet af Gothersgade og Østervoldgade med Façade til sidstnævnte Gade eller paa selve Hjørnet med Façade mod begge Gader. Til 1) er at sige, at derved vilde den ny Bygning komme til at ligge i åltfor lang Afstand fra det gamle Museum, hvad der vilde være til stor Gene for Samarbejdet mellem dem; endvidere vilde der derved borttages et af de bedre Stykker af Havens Jord, og tillige vilde en Bygning der i landskabelig og æstetisk Henseende næppe tage sig ud. Disse Indvendinger gælder ikke den anden Plads; det ny Museum vilde da være saa nær ved det gamle som muligt. Det vilde endvidere være en bekvem Plads set fra de Besøgendes Standpunkt, da det er nærmere Byens centrale Del og endvidere meget nær saavel ved Statens Museum for Kunst som Mineralogisk Museum, og endelig fordi Museet saa vilde ligge lige ved Hovedindgangen til Haven. Den botaniske Gartner har ogsaa udtalt, at den Grund, der vilde medgaa til et Museum ved Østervoldgade, bedre vilde kunne undværes end Grund andensteds i Haven. I afdøde Museumsinspektør Kiærskou's Plan til et nyt botanisk Museum er denne Plads ogsaa nævnt. I de da foretagne Forhandlinger omtales ogsaa en mulig Anneksbygning parallel med det nuværende Museum og med Gothersgade, men den ringe Afstand (29 Alen) fra det gamle Museum til Gaden vanskeliggør Tanken om at opføre en ordentlig Bygning her; der kunde højst være Tale om en enetages, lav Bygning paa Højde med Garderkasernens Gymnastikhus, og en saadan vilde næppe kunne blive fyldestgørende.

For den nærmere Plan om, hvor Bygningen skal lægges, og hvorledes den skal indrettes, vil det naturligvis være nødvendigt at have en Arkitekt med paa Raad, f. Eks. den kgl. Bygningsinspektør M. Borch, eller nogen anden, hvis Ministeriet har nogen bestemt Mand, til hvem det henvender

sig i lignende Tilfælde, og med hvem jeg kunde forhandle. Jeg tillader mig indtrængende at anmode det høje Ministerium om med Velvillie at fremme denne Sag det mest mulige.

Jeg skal endnu tilføje, at den foranstaaende Fremstilling, der nærmest er konciperet af Museumsinspektør, Mag. sc. *Ostenfeld*, er fremgaaet af Konferencer og Forhandlinger, som jeg har haft med denne og med de andre ved Museet eller Haven ansatte Funktionærer (Assistent ved Plantebestemmelserne, Mag. sc. C. Raunkiær, Bibliotekar, Dr. F. Børgesen og Gartner A. Lange) samt Dr. Kolderup Rosenvinge.

Ministeriet henviste 17. August 1906 Professor Warming til at henvende sig til kgl. Bygningsinspektør Arkitekt Martin Borch, og under 14. Oktober 1907 indsendte Professor Warming til Konsistorium en af Arkitekt Borch udarbejdet Plan for et nyt botanisk Museum, om hvilken Plan Arkitekt Borch i Skrivelse af 17. September 1907 gav følgende Oplysninger:

„Bygningen indeholder:

- 1) I Kælderen: Portnerbolig ved Hovedindgangen og Magasinrum under Bibliotek og Nyttесamling. Det øvrige Kælderrum optages af Varmeapparatets Kedler, Varmekamre og Kulrum.
- 2) I Stuen: Garderobe og Toiletrum samt Portnerloge ved Hovedindgangen. Bibliotek med Læsestue og Værelse for Bibliotekar og Assistent, endvidere Direktørværelse, Værelse for Plantebestemmer, Arkiv, „danske Samling“ og „Nyttесamling“.
- 3) Paa 1ste Sal: Toiletrum ved Hovedtrappen, Kontor, Haandbibliotek, Værelse for Inspektør og Assistent, Arbejdsværelser og Herbariesamling samt en Hal til Opstilling af Palmestammer og lign. Dette sidste Rum har Side- og Ovenlys og strækker sig gennem 1ste Sal og Tagetagen.
- 4) I Tagetagens sydlige Halvdel to større Arbejdsværelser samt Magasiner. Den øvrige Del af Tagetagen er beregnet til fremtidig Udvidelse. Saafremt man maatte bestemme sig for at indrette Bolig for en gift Inspektør i Museet, kan den lægges i Tagetagen og vil optage den ene Halvdel af denne. Jeg maa imidlertid paa det bestemteste fraraade at indrette Beboelse i Museet, idet jeg finder det uforsvarligt i en Bygning, der rummer kostbare Samlinger, at udsætte disse for den Brandfare, der altid er forbundet med en Privatbolig. Med en Bolig i Tagetagen følger ogsaa den Ulempe, at der maa føres en Køkken-trappe ned gennem alle Etagerne, hvilket paa forskellig Maade griber forstyrrende ind i Planen.

I medfølgende kalkulatoriske Overslag er der derfor ikke medregnet Udgiften til en Inspektørbolig, men skal en saadan indrettes, vil Overslagssummen blive forøget med 20,000 Kr. Bygningen, hvis Grundflade er 2,417 Kvadratalen og Volumen 68,885 Kub. Alen, er tænkt opført af røde Mursten paa Granitsokkel, med Dør- og Vindusindfatninger i Midtpartiet af Sandsten. Taget er regnet dækket med Skifer. Etageadskillelserne udføres af brandfrit Materiale og Gallerigulvene af Smedejærnstremmer.

I Overslaget er medregnet Varmeværk, Gas, Vand, og Spildevandsledninger, elektrisk Lys med Lyslegemer, W. C. og Haandvaske samt faste Borde i Laboratorier, Stinkskabe, Køkkenindretning hos Portner samt Kloak- og Drainledninger, hvorimod Skabe og Hylder i Bibliotek og Samlinger samt alt løst Inventar er udenfor Overslaget.

Overslag over Udgiften til et Museum for botanisk Have.

	Kr.
Jordarbejde, Fundering og Murarbejde	92,000
Sandstensarbejde i Façaden	16,000
Granitarbejde i do.	7,000
Smede- og Jærnstøberarbejde	20,000
Tømmerarbejde	32,000
Snedkerarbejde med Beslag og Gørtlerarbejde	36,500
Glarmesterarbejde	3,500
Blikkenslagerarbejde	13,000
Malerarbejde	12,000
Linoleumsbelægning paa Gulve	6,000
Papyrolith paa Gulve	3,000
Stukkatorarbejde og Modeller	8,000
Elektrisk Lysanlæg	8,000
Spildevandsledninger, W. C., Haandvaske, Gas, Spjæld, m. v. . .	20,000
Varmtvandsanlæg, med Kedler	45,000
Kloak og Vejarbejde	7,000
Tryksager, Mangfoldiggørelse af Tegninger, uforudsete Udgifter	5,000
Arkitektonorar for Tegninger, Tilsyn 3 pCt.	ca. 10,000
Konduktør i 2 Aar	6,000
Summa . . .	<u>350,000</u>

Ved Indsendelsen udtalte Professor Warming følgende:

„I Tilslutning til den Skrivelse om det botaniske Museum, som jeg under 9. August 1906 indsendte til det høje Ministerium, indsender jeg hermed en Plan til et nyt Museum, udkastet af kgl. Bygningsinspektør Borch.

Efter at denne først havde forsøgt at udvide det nuværende Museum ved en Tilbygning, og det havde vist sig, at dette baade blev dyrt og vanskeligt lod sig udføre paa en virkelig tilfredsstillende Maade, anmodede jeg ham, med Ministeriets Samtykke, om at tegne en Plan til et helt nyt Museum. Efter forskellig Forhandling mellem Bygningsinspektøren og de i Sagen nærmest interesserede Botanikere (Havens Direktør, Havens Gartner, Plantebestemmeren Mag. Raunkiær, Museumsinspektør Ostenfeld, Bibliotekar Børgesen, Dr. Rosenvinge, Museumsassistent O. Paulsen) er medfølgende Plan bleven til. Der vil vist nok blive en og anden mindre Enkelthed at ændre, uden at Beregningen dog derved væsentlig vil ændres, men jeg anser det for rigtigst ikke at opsætte Indsendelsen til Ministeriet.

Følgende Punkter maa jeg dog omtale noget nærmere.

1. Museet er, som Planen viser, tænkt lagt ved Farimagsgade mellem Laboratoriet og Gartnerboligen. Der er noget, der taler for snarere at lægge det ud til Gothersgade; men da det derved delvis vil komme til at ligge paa opfyldt Grund og vil blive en hel Del dyrere, er det vistnok rigtigst at vælge Farimagsgade.

2. I de første Skizzer var der anbragt Bolig til Inspektøren for Museet; i den foreliggende har Bygningsinspektøren udeladt den, hvad han nærmere motiverer i den medfølgende Skrivelse. Han har utvivlsomt Ret i, at en Inspektørbolig, der nødvendigvis maatte anbringes i Loftsetagen, vil medføre Brandfare og andre Ulemper. Men jeg vil dog ikke undlade

at fremhæve den Vinding, der vil være ved, at Museumsinspektøren med ringe Spild af Tid kan gaa til og fra sit Arbejde og være til Stede til alle Døgnet's Tider. Maaske vil han kunne opnaa en Lønforhøjelse mod Forpligtelse til at bo i Museets nærmeste Nærhed.

3. Til Inventar er intet opført, fordi det er et saa vanskeligt Arbejde allerede nu at kunne angive, hvor meget af det nuværende Museums Inventar der kan anvendes. Men man maa have i Erindring, at selv om meget kan anvendes som det er, maa andet omdannes og noget bygges af nyt.

4. Hvis der spørges om, hvad det gamle Museum skal bruges til, da vil jeg pege paa, at den botaniske Undervisning vokser saaledes, at Laboratoriet i visse Retninger ikke strækker til. Den farmaceutiske Undervisning i Anatomi, som gives her i Laboratoriet, er paa Grund af det store Antal Studerende, der langt overgaar, hvad man oprindelig tænkte sig, bleven udvidet til Gene for vor egen Undervisning; den vil kunne faa Plads i Museet. Dr. Rosenvinge har udvidet sin Undervisning i lavere Planter, paa en Maade, som han ikke oprindelig tænkte paa, og han har f. Eks. anskaffet sig en Mængde Inventar til Indøvelse i Principerne for Rendyrkning af Mikroorganismer, med hvilket han maa flytte om fra Stue til Stue, naar han har denne Undervisning i Gang, og naar Antallet af Deltagere er saa stort (13) som i disse Dage, er Pladsforholdene generende smaa. Han maa kunne finde et udmærket Laboratorium i Museet. Jeg forudser ogsaa andre botaniske Krav, og i 2den Række er der Institutioner udenfor Botaniken, som vil ønske Plads i Museet.

5. Museet er planlagt saaledes, at der kan bygges til ved begge Ender paa forskellig Maade, foruden at Loftsetagen vil kunne inddrages til Brug.

Hermed anbefaler jeg denne for Botanikens Fremme saa vigtige Sag til det høje Ministeriums Velvillie. Det gamle Museum er saa fuldt, at videnskabelige Arbejder meget generes deraf, og vi har f. Eks. næppe nogen Plads til Opstilling af de af Raunkiær og Børgesen fra deres Rejse til Vestindien hjembragte Samlinger, saa at de uden stor Tidsspilde kan arbejde med dem. Men det nye Museum skulde ikke blot afhjælpe disse Savn; det skulde tillige være noget helt nyt, nemlig et Museum, til hvilket den store Mængde skal have Adgang paa visse Dage i Ugen og finde Belæring paa samme Maade som f. Ex. i Zoologisk Museum, og den skulde tillige kunne vende sig til Museumsinspektøren og hos ham ved Samlingernes Hjælp finde Svar paa Spørgsmaal, som det daglige Livs Gerning fører med sig. (Jfr. S. 547—49 i Skrivelsen af 9. Aug. 1906).

Over den saaledes foreliggende Sag udbad Konsistorium sig 17. Oktbr. 1907 en Udtalelse fra det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet, der den 15. April 1908 udtalte følgende:

„Som Svar paa det høje Konsistoriums Skrivelse af 17. Oktober f. A. vedrørende det hermed tilbagefølgende Andragende fra Direktøren for den botaniske Have, Professor Warming, om Opførelse af et nyt botanisk Museum skal Fakultetet udtale, at det indtrængende maa anbefale Sagen, idet det ganske kan henholde sig til de i Direktørens Andragende udførligt udviklede Grunde.

Fakultetets naturhistoriske Medlemmer har som Udvalg drøftet Planens Enkeltheder og særlig Spørgsmaalet om den nødvendige Nybygnings Beliggenhed og om dens mulige Forbindelse med den nuværende Museums-

bygning. Den foreliggende, af den kgl. Bygningsinspektør, Arkitekt Martin Borch, nærmere udarbejdede Plan har vundet fuld Tilslutning som den hensigtsmæssigste og, ogsaa hvad den økonomiske Side angaar, mest anbefalelsesværdige Udvidelsesmulighed.

Ved Sagens fornyede Behandling fremkom fra de botaniske Videnskabsmænds Side Ønsker om enkelte mindre Tilføjelser til Planen. Efter at disse har været nærmere overvejede, maa Fakultetet anbefale, at Forslaget suppleres med følgende: 1) et lille Lav-Temperatur-Væksthus til videnskabelige Forsøg; 2) Indretning af to Arbejdsværelser i Loftsetagen i den ny Museumsbygning, hvorved vindes Plads til et Undervisningslokale; 3) to Elevatorer og 4) et Mørkekammer. For disse Tilføjelser medfølger Bekostningsoverslag fra Arkitekten, dateret 31. Marts*).

Fakultetet maa saaledes indtrængende anbefale, at der søges Midler til Tilvejebringelse af en ny botanisk Museumsbygning i Overensstemmelse med den af Direktøren fremsatte Plan og med de ovennævnte Tilføjelser, saaledes at den samlede Bekostning vil blive 367,000 Kr., nemlig 350,000 Kr. efter Arkitektens Overslag af 17. Sept. 1907 og 17,000 Kr. efter sammes Overslag af 31. Marts 1908 vedrørende Tilføjelserne“.

Konsistorium sendte derefter 29. April 1908 Sagen til Kvæstors Erklæring, der blev afgivet 13. Oktober s. A., og hvori udtaltes følgende:

„Et eventuelt Forslag om Opførelse af et nyt botanisk Museum i Overensstemmelse med, hvad foran er anført, skal jeg ærbødigst tilraade fremsat for Lovgivningsmagten som et særligt Lovforslag, saaledes at det til Opførelsen fornødne Beløb søges tilvejebragt i Fortsættelse af den Fremgangsmaade, som Lovgivningsmagten har fulgt i Lov af 14. April 1905 om Opførelse af en Tilbygning til Universitetsbiblioteket. Dette nærmere saaledes, at Udgiften udredes af Universitetets Afløsningssum for dets Kongetiende og, for saa vidt denne Afløsningssum endnu ikke er indkommen, midlertidigt udbetales af Kommunitetet, mod at dette, efterhaanden som den nævnte Afløsningssum indkommer, faar det udlagte Beløb erstattet — efter Kursværdi, saafremt Erstatningen erlægges i Tiendebankens Obligationer — med 4 pCt. Renter p. a. fra Udbetalingsdagen til Tilbagebetalingsdagen. Altsaa i Tilslutning til det eventuelle Forslag om Byggeforetagender ved Universitetet, navnlig om en ny Laboratorie-

*) „I ærede Skrivelse af 15. ds. anmodedes jeg om at ville opgive Bekostningen ved nedenstaaende Tilføjelser til den projekterede Plan for et nyt botanisk Museum og skal i den Anledning tjenstlig anføre, at:

1) et Lav-Temperatur-Drivhus, opført efter vedlagte Tegning, med Indlæg af Varmeledninger, der sættes i Forbindelse med Museets Kedelanlæg, og forsynet med elektrisk Lys, vil koste ca.	9,600 Kr.
2) at Etablering af 2 Værelser i Kvistetagen, med tilsammen ca. 200 Kv. Al. Gulvflade, inkl. Skillerum, Kviste, Opvarmning og elektrisk Lys, vil medføre en Udgift af ca.	3,600 —
3) at to elektriske Elevatorer, som i Universitetsbiblioteket, inkl. Bygningsarbejdet ved deres Anbringelse, vil koste	2,800 —
4) at Indretning af et Mørkekammer, inkl. Skillerum, Vandtilledning og Afløb samt 2 store Vaske, Hylder for Plader og faste Borde maa ansættes til	1,000 —

I alt . . . 17,000 Kr.

bygning, hvis Bevilling, saa vidt mig bekendt, er vedtaget at skulle gaa forud for Indsendelsen af et Forslag om et nyt botanisk Museum.

Det maa være mig tilladt ærbødigst at henstille, at sidst nævnte Forslag forinden undergaar en Behandling i et af Konsistorium nedsat Universitets Udvalg. De finansielle Konsekvenser af det forestaaende Museums Opførelse foreligge nemlig ikke som behandlede, i hvert Fald ikke som udførte i anslaaede Tal, saaledes hverken Udgiften til det nye Museums Forsyning med Museumsgenstande eller til Forøgelsen af Embedspersonale eller til Museets aarlige Drift. I Forslaget til Lov om et Rigshospital var der, hvor stor en Nødvendighed der end var for dettes Oprettelse, givet en finansiell Oversigt over Konsekvenserne, og dette synes saa meget mere at burde ske her, hvor der er Spørgsmaal om at indrette et Universitets Museum ud over Videnskabens Krav, nemlig til Gavn og Glæde for Almenheden. Og selv om det ikke maatte findes rettest at ledsage selve Lovforslaget med en finansiell Oversigt over dets Konsekvenser, synes det ikke at kunne modsiges, at Konsistorium bør have en saa vidt mulig talmæssig Forestilling herom og dermed være forberedt paa at kunne besvare eventuelle Spørgsmaal. Med Hensyn til den finansielle Stilling, som Faget Botanik allerede nu har i Universitetets aarlige Budget, skal jeg oplyse, at dette Fag, Professorlønninger og andre Lønninger derunder indbefattede, i Finansloven for 1878—79 — det første Aar, da den nye botaniske Have fremtraadte som løst fra Forbindelsen med den gamle Have — krævede 54,725 Kr. af Universitetets samlede Udgiftsbudget paa 530,000 Kr., medens Faget Botanik, Lønninger indbefattede, i Universitetets Budget for 1909—10 fremtræder med 98,413 Kr. af Universitetets samlede Udgift 1,040,600 Kr. I begge Tilfælde altsaa med omtrent $\frac{1}{10}$ af Universitetets samlede Udgift.“

Konsistorium nedsatte derefter 18. Novbr. 1908 et Udvalg, bestaaende af Rektor, Referendarius consistorii, Professorerne Warming, Jungersen og Johannsen, Kvæstor og Bygningsinspektøren, til at forhandle om Sagen. Dette Udvalg havde ved det akademiske Aars Slutning endnu ikke afgivet Betænkning.

f. Andre Sager.

Under 2. Marts 1909 bemyndigede Ministeriet Professor W. Johannsen til at besøge de løbende Direktørforretninger ved Haven under Professor Warmings Fraværelse i Udlandet i Foraarshalvaaret 1909.

— Ved Skrivelse af 19. Novbr. 1908 bevilgede Konsistorium Assistent ved Museet, Mag. sc. Ove Paulsen Orlov fra medio Novbr. 1908 til medio Febr. 1909 for at deltage i Dr. phil. Johs. Schmidts biologiske Togt til Middelhavet, mod at hans Lønning i dette Tidsrum anvendtes til Honorar til Vikar.

— Paa Finansloven 1909—10 blev under Universitetets Udgiftspost 3. b., Den botaniske Have, bevilget 3,440 Kr. til Makadamisering af Gangene, særlig Hovedgangen d. v. s. Forbindelseslinien fra Sølvgade til Boulevarden øst om Søen, jfr. Rigsdagst. 1908—09, Till. A. Sp. 1219—20 og Till. B. Sp. 315—20. Forslaget om denne Bevilling var fremsat af Havens Direktør, Professor Eug. Warming i Skrivelse af 21. Febr. 1908 til Ministeriet og begrundet ved, at Gangene som Følge af den efter Sølv-

gadelaagens Aabning forøgede Færdsel hyppigt blev ufarbare navnlig om Vinteren ved indtrædende Tøvejr.

— Til Portner og Karl ved den botaniske Haves Laboratorium Anders Rasmussen, der paa Grund af Sygdom fratraadte sin Stilling fra 1. Okt. 1908, blev ved Finansloven for 1909—10 under Universitetets Udgiftspost 6. c. bevilget en aarlig Understøttelse paa 550 Kr., jfr. Rigsdagst. 1908—09, Till. A. Sp. 1231—32. Paa samme Finanslov blev under samme Udgiftspost bevilget en aarlig Understøttelse paa 200 Kr. til hans Hustru Rengøringskone ved Laboratoriet Hansigne Rasmussen, der ligeledes fratraadte 1. Okt. 1908, jfr. Rigsdagst. 1908—09, Till. B. Sp. 319—20 og 507—08.

— Ved Ministeriets Resolution af 3. Marts 1909 blev der tilstaaet Arbejdsmand R. Wischendorffs Enke Emilie Wischendorff et Beløb af 50 Kr. af Universitetets ekstraordinære Udgiftskonto til Hjælp til Udgifterne ved hendes Mands Begravelse.

— Under 26. Aug. 1909 bifaldt Ministeriet efter Indstilling af Direktøren og Konsistorium, at det Emolument af Kogegas indtil 20 Kr. aarlig, som ved Resolutioner af 14. Aug. 1903 og 3. Juli 1905 for Havens Regning var tillagt hver af 4 navngivne Bestillingsmænd ved Haven, nemlig de to Undergartnere og 1ste Fyrbøder samt den Portner, der tillige er Bud ved Haven, vilde være at betragte som tillagt Stillingerne og ikke Personerne, hvorhos Ministeriet ligeledes bifaldt, at der tillagdes den Portner, der tillige er Karl ved det botaniske Laboratorium, et tilsvarende Emolument af Kogegas, indtil 20 Kr. aarlig, saaledes at Udgiften hertil bliver at opføre paa samme Maade som de tidligere tilstaaede Emolumenter paa den under Havens Drift opførte Konto for Brændsel.

2. Det zoologiske Museum.

1 Henhold til Museumsraadets Indstilling konstituerede Konsistorium 12. Aug. 1909 Bestyreren af Museets 2den Afdeling, Inspektør G. M. R. Levinsen som Formand i Museumsraadet under Professor Jungersens Fraværelse i Udlandet fra 10. Aug. til Midten af Novbr. 1909.

— I Henhold til Konsistoriums Indstilling af 29. Juli 1908 blev der paa Finansloven 1909—10 under Universitetets Udgiftspost 1. d. bevilget Assistent ved Museets 2den Afdeling, Mag. sc. W. Lundbeck et personligt Tillæg paa 1000 Kr., jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1205—06. Assistent Lundbecks Andragende om dette Tillæg var anbefalet af Inspektør Levinsen (under 19. Maj 1908) og af Museumsraadet (under 29. s. M.). Det væsentligste i denne Sag vil fremgaa af Kvæstors under 25. Juli 1908 afgivne Erklæring, der var saalydende:

„Ved at tilbagesende det mig med Konsistoriums ærede Skrivelse af 4. Juni 1908 til Erklæring tilstillede Andragende fra Assistent ved Universitetets zoologiske Museums 2den Afdeling, Mag. sc. W. Lundbeck om et personligt Lønningstillæg paa 1000 Kr. aarlig skal jeg tillade mig at bemærke følgende:

Mag. sc. W. Lundbeck har siden 1887 arbejdet for Museet. Fra 1. April 1904 til 31. Marts 1908 har han for sit Arbejde af Museumsraadets Medhjælpssum oppebaaret et aarligt Vederlag af 1400 Kr. Fra

1. April 1908 blev han ansat som Assistent ved Museets 2den Afdeling med den for denne Stilling fastsatte aarlige Lønning af 1400 Kr., jfr. Finansloven for 1908—09, Anm. i Rigsdagstid. 1907—08, Till. A. Sp. 1161—64. Desuden oppebærer han et midlertidigt Lønningstillæg paa 96 Kr. i Henhold til de aarlige Love derom. Dette vil dog falde bort, saafremt der bevilges ham et personligt Lønningstillæg. For Bearbejdelse af Ingolf-Ekspeditionens Materiale har der af Museumsraadet været tillagt ham et Honorar, der for indeværende Aar udgør 600 Kr., af det paa Kommunitetets Udgiftspost 13 til Bearbejdelse og Offentliggørelse af Ingolf-Ekspeditionens Resultater bevilgede Beløb. Af J. L. Smiths Legat har han oppebaaret en Portion paa 600 Kr. aarlig fra 11. Juni 1903 til 11. Juni 1905 og en Portion paa 1,000 Kr. aarlig fra 11. Decbr. 1905 til 11. Decbr. 1907, men hermed er denne betydelige Hjælp for ham ophørt.

Assistent Lundbeck har i sit Andragende givet Oplysning om sin litterære Virksomhed, og der foreligger saavel fra Museumsraadet som fra Inspektor Levinsen de hermed tilbagefølgende Udtalelser, hvorefter han er en flittig og særdeles grundig Videnskabsmand, der allerede i mange Aar har leveret dygtige Arbejder. Af disse Arbejder fremhæves hans Undersøgelser af Grønlands entomologiske Forhold og af de danske Dipterer. Den under de sidstnævnte Arbejder af ham tilvejebragte Samling af danske Dipterer har han udtalt ved testamentarisk Bestemmelse at ville skænke til Museet, saafremt han opnaar taalelige Lønningsforhold. Saavel Museumsraadet som Inspektor Levinsen har paa det bedste anbefalet det foreliggende Andragende. Af Museumsraadet er det anført, at Assistent Lundbeck er mellem 44 og 45 Aar, er Enkemand og har en skolepligtig Søn, og i Andragendet har Assistent Lundbeck anført, at Grunden til, at han nu søger om Lønningstillæg er den, at han ikke mere oppebærer J. L. Smiths Legat.

Det synes herefter fuldt ud at maatte erkendes, at Assistent Lundbeck har de fornødne Kvalifikationer til at opnaa det af ham ansøgte personlige Lønningstillæg, der i øvrigt i Henhold til Lov af 26. Marts 1870 § 10 ganske eller forholdsvis vil bortfalde ved hans Oprykning paa Alderstillæg eller højere Lønning i Henhold til ny Lønningslov. Ved Finansloven for 1906—07, jfr. Rigsdagstid. 1905—06, Till. A. Sp. 1125—28, blev der tillagt den konkologiske Medhjælper ved Universitetets zoologiske Museum, Cand. mag. Ad. S. Jensen, et lignende personligt Tillæg paa 1000 Kr.

Under Henvisning til det foranstaaende skal jeg efter Konference med Inspektor quæsturæ, Hr. Professor, Dr. Zeuthen ærbødigst foreslaa indstillet til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, at Universitetets Udgiftspost 1. d., Den samlede Lønningssum, i Finanslovforslaget for 1909—10 maa blive søgt forhøjet med 1000 Kr. som personligt Tillæg for Assistent ved Universitetets zoologiske Museums 2den Afdeling, Mag. sc. W. Lundbeck“.

— Fra Ministeriet modtog Konsistorium 27. Okt. 1908 til Erklæring et Andragende fra Dr. phil. Th. Mortensen om en forbedret Stilling ved Museet, enten saaledes, at der tillagdes ham en passende Stilling som videnskabelig Medhjælper ved Museets 2den Afdeling i Lighed med den Dr. H. J. Hansen tildelte Stilling ved Museets 3dje Afdeling, imod at han i saa Fald fratraadte sin Stilling som Assistent hos Professoren i Zoologi, eller dog saaledes at der ydedes ham et personligt Tilskud paa 1000 Kr.

om Aaret, men i saa Fald med Bevarelse af Stillingen som Assistent hos Professoren i Zoologi. Efter i denne Anledning at have indhentet en Erklæring af 25. Jan. 1909 fra Kvæstor, indstillede Konsistorium under 26. s. M., at den af Dr. Mortensen ansøgte forbedrede Stilling som Videnskabsmand under Hensyn til, at han i saa Henseende hidtil kun havde kunnet opnaa en Antagelse under Museumsraadets samlede Medhjælpssum ved den 2den Museums-Afdeling, hvortil hans Betydning som Videnskabsmand er knyttet, og at han ikke kunde indstilles til personligt Tillæg til Vederlaget for en saadan Stilling uden fast Ansættelse — hvor indtrængende end Universitetet paa Grund af hans Betydning som Videnskabsmand maatte anbefale ham til en forbedret Indtægt — bragtes tilveje ved en hos Rigsdagen søgt Forhøjelse af den paa Finanslovforslaget for 1909—10 under § 21. VI. foreslaaede Bevilling til Videnskab og Kunst i Almindelighed eller dog igennem den eventuelle Anvendelse af det Beløb, hvormed denne Udgiftspost allerede var søgt bevilget.

— Efter at Konsistorium fra Museumsraadet havde modtaget Indberetning om, at Partikulier M. L. Hauschild ved testamentarisk Bestemmelse af 30. Okt. 1908 havde meddelt Museet Tilladelse til ved hans Død uden Vederlag at udtage af hans gennem en lang Aarrække tilvejebragte naturhistoriske Samlinger 1 à 2 Eksemplarer af de Arter og Varieteter, som Museet ikke maatte have eller maatte ønske at faa, alt efter Museets egen Undersøgelse og eget Valg, udtalte Konsistorium i Skrivelse af 18. Febr. 1909 Universitetets hjerteligste Tak til Partikulier Hauschild for denne betydelige Gave ligesom for alle de Gaver, han i en lang Række Aar havde skænket Museet.

— Under 16. April 1909 meddelte Ministeriet i Henhold til Konsistoriums Indstilling af 5. s. Maaned Tilladelse til, at de paa Finansloven for 1908—09 bevilgede Annua for Museets 1ste, 2den og 3dje Afdeling samt Studie- og Forelæsningssamlingen overskredes med de Beløb, som Prisforhøjelsen paa ren Spiritus i Anledning af Lov Nr. 96 af 8. Maj 1908 vilde andrage, mod fornøden regnskabsmæssig Forklaring. Om de Foranstaltninger, der iøvrigt blev truffene for Universitetets videnskabelige Instituter i Anledning af den nævnte Lov, vil Meddelelse blive givet i et senere Hefte af Aarbogen.

— Om Museets Repræsentation ved Universitet i Cambridge's Fest i Anledning af 100 Aars-Dagen for Charles Darwins Fødsel se ndfr. S. 587—88.

3. Universitetets kemiske Laboratorium.

a. *Bevillinger til Indførelse af videregaaende Undervisning ved Laboratoriet.*

Under 6. Novbr. 1907 indgav Laboratoriets Bestyrer, Professor Einar Biilmann et saalydende Andragende til Ministeriet:

„Ved min Ansættelse som Professor i Kemi ved Universitetet er jeg ifølge min faglige Uddannelse bleven den, der skal virke som Lærer i organisk Kemi saavel for Universitetsstuderende (Studiosi magisterii med Kemi som Hovedfag eller Bifag, samt lægevidenskabelige Studerende) som for de Studerende, der ved den polytekniske Læreanstalt forbereder sig til Eksamen for Fabrikingeniører. For de sidstnævnte samt for Studiosi

magisterii med Kemi som Hovedfag omfatter Undervisningen baade Theori (Forelæsninger og Eksaminatorier) og praktiske Øvelser i organisk Kemi i Laboratoriet.

Denne samlede Undervisning i organisk Kemi for Studiosi magisterii med Kemi som Hovedfag og for Fabrikingeniører er i en Aarrække bestridt af Professor S. M. Jørgensen, den Universitetsprofessor, der tillige er Bestyrer af den polytekniske Lærestalts kemiske Laboratorium, og Laboratorieøvelserne i organisk Kemi har derfor under Professor Jørgensens Ledelse fundet Sted paa Lærestaltens Laboratorium. Professor Jørgensens forestaaende Afgang fra sit Embede i Forbindelse med min Ansættelse som Bestyrer af Universitetets kemiske Laboratorium gør det nu ønskeligt og naturligt, at den praktiske Undervisning i den organiske Kemi finder Sted paa det Laboratorium, som jeg, der er Læreren i Faget, bestyrer, altsaa paa Universitetets kemiske Laboratorium. Dette gælder saavel for Studiosi magisterii med Kemi som Hovedfag, som for Fabrikingeniører. For de førstes Vedkommende er Sagen ret selvfølgelig. Med Hensyn til Fabrikingeniørerne har jeg skriftlig anmodet Direktøren for den polytekniske Lærestalt om en Udtalelse og modtaget som Svar, at ogsaa Lærestaltens Direktør finder den foreslaaede Ordning praktisk og anbefaler, at de til Planens Realisation fornødne Midler bevilges.

De i denne Anledning udvekslede Skrivelser er vedlagte.

Til denne Motivering, der udelukkende har Undervisningens og Elevernes Tarv for Øje, finder jeg Anledning til at fremdrage nogle Forhold, der ved Siden af de rent pædagogiske efter min Anskuelse i høj Grad taler til Fordel for den tænkte Ordning.

Det har i en Aarrække været saaledes, at Universitetets kemiske Laboratorium udelukkende ydede elementær Undervisning, nemlig den for lægevidenskabelige Studerende og dermed nogenlunde ligestillede Studiosi magisterii med Kemi som Bifag beregnede Undervisning i kemisk Analyse. Hvor nødvendig og nyttig denne Undervisning end er, betyder den for Lærerne, saavel Assistenterne som Professoren, ingen Tilførsel af Erfaringer og Ideer. For Laboratoriets hele Virksomhed, for dets Stilling det videnskabelige Samkvem med Indland og Udland og endelig for alle de ved Laboratoriet ansatte Kemikeres hele Udvikling har det den allerstørste Betydning, at Laboratoriet gennem en videnskabelig, videregaaende Undervisning af et betydeligt Antal Studerende uomgaaeligt føres til i videnskabelig og laboratorieteknisk Henseende at holde sig fuldt paa Højde med Tiden, og at det bliver sat i Stand til indenfor sine Mure at se udført Arbejder med nye, vigtige Stoffer, se gennemført nye, betydningsfulde Reaktioner, med andre Ord: at Vejen fra Litteraturen til Eksperimentet gøres saa kort, som muligt.

Det skal her tilføjes som et Moment af baade praktisk og pædagogisk Betydning, at Universitetets kemiske Laboratorium gennem sin fortrinlige Bogsamling, der navnlig omfatter mange værdifulde Tidsskrifter, er i Stand til mere end noget andet af Landets kemiske Laboratorier at gøre Litteraturen let tilgængelig for de Studerende under det praktiske Arbejde, og derved give dette en langt mere udviklende og modnende Form, end naar det paa Grund af Forholdene maa ske paa Grundlag af Lærebøgernes Andenhaandsberetninger. Jeg har saa meget mere Grund til at fremhæve dette Forhold, som jeg i min tidligere Stilling som Assistent

ved Polyteknisk Lærestalt under Professor Jørgensen har følt dette Savn daglig under Undervisningen i organisk Kemi i Laboratoriet.

Med Hensyn til de Udgifter, som Indførelsen af en videregaaende, videnskabelig Undervisning, særlig i Form af Øvelser i organisk Kemi, paa Universitetets kemiske Laboratorium vil medføre, maa det straks fremhæves, at Universitetets kemiske Laboratorium har de fornødne Lokaler til Raadighed, saa at Bekostningen indskrænker sig til, hvad der udkræves til Montering af disse Lokaler og til Anskaffelse af Apparater og Instrumenter, hvilket er en Udgift en Gang for alle, samt til de Udgifter, som selve Forøgelsen af Driften hvert Aar medfører.

Forandringen bestaar væsentlig deri, at i Laboratoriets Fløj ud mod Observatoriet 3 Lokaler i Stueetagen og 2 Lokaler i Kælderetagen udstyres med de for en videregaaende Undervisning fornødne Indretninger, og at et Lokale i Kælderetagen indrettes til Brug ved Eksaminatorier. Desuden er medtaget enkelte Smaaforbedringer, som tiltrænges andre Steder i Laboratoriet.

De samlede Udgifter til de fornødne Forandringer af Inventaret, til Udvidelse af Gas-, Vand- og Elektricitetsledningsnettet og endelig til Nyanskaffelser vil beløbe sig til 17,673 Kr.

Overslag over forskellige af de paatænkte Arbejder og Anskaffelser er vedlagte. De øvrige Poster er opførte efter bedste Skøn, hvor det har været muligt udarbejdede paa Grundlag af Handlendes Katalog.

Udgiften fordeler sig paa følgende Maade:

Diverse Apparater og Instrumenter	3,926 Kr.
Garderobeskabe til Eleverne	630 —
Alt andet Snedkerarbejde	5,550 —
Gas- og Vandledninger med Tilbehør	2,180 —
Dampanlæg til Kogning af brandfarlige Vædske	1,480 —
Malerarbejde	1,000 —
Udvidelse af elektrisk Anlæg	600 —
1 Oliepumpe til Frembringelse af Vacuum	700 —
	16,066 Kr.
Til uforudsete Anskaffelser og Arbejder, der viser sig nødvendige under Udførelsen af Forandringerne: 10 pCt. af 16,066 Kr.	1,607 —
Ialt...	<u>17,673 Kr.</u>

Desuden kræves en Forøgelse af Laboratoriets Annuum. Normalsummen for Universitetets kemiske Laboratorium blev ved Udgangen af Finansaaret 1864—65 fastsat til 2,225 Rdl., og i de 42 Aar, der er forløbene siden da, er Summen kun forhøjet en Gang, nemlig ved Finansloven for 1890—91 med 500 Kr. til Rengøring, Inventarium m. m., saa at den nu udgør 4,950 Kr. Hertil kommer som Indtægt for Laboratoriet det Beløb, der af de Studerende betales for Adgang til Laboratoriets Øvelser. I Regnskabsaaret 1905—06 var denne Sum 2,340 Kr., i 1906—07 3,558 Kr. Med Hensyn til denne Del af Laboratoriets Indtægt maa det imidlertid fremhæves, at den Sum, der af en Studerende betales for Adgang til Øvelserne langt fra dækker de Udgifter, en Studerende direkte paafører

Laboratoriet, saa at en Forøgelse af Indtægten ved Adgangskortene er ensbetydende med en Forøgelse af Vanskeligheden ved at faa Indtægt og Udgift til at balancere. Uanset det varierende Elevantal forøges denne Vanskelighed ogsaa af Prisstigninger paa alle Omraader. Selv om man i nogle Aar kan faa Balance ved at udskyde Vedligeholdelser og Anskaffelser, som man under normale Forhold maatte anse for Nødvendigheder, anser jeg det for ugørligt at holde Laboratoriet i forsvarlig Drift med de Midler, der staar til dets Disposition. Jeg ser mig derfor nødsaget til, uanset om Planen om Indførelse af videregaaende Undervisning i organisk Kemi her paa Laboratoriet gennemføres, at søge Tilskudet til Laboratoriet forhøjet fra 4,950 Kr. til 6,000 Kr. og tillader mig altsaa under disse Forudsætninger at andrage om, at Laboratoriets Annuum forhøjes med 1,050 Kr. Saafremt derimod de omtalte Øvelser bliver at afholde her ved Laboratoriet, bliver Udgiften til disse at anslaa til 2,000 Kr. aarlig, saa at jeg under disse Forudsætninger maa tillade mig at andrage om, at Laboratoriets Annuum forhøjes til ialt 8,000 Kr.

Det vil dernæst være nødvendigt, at Laboratoriets Personale forøges med en Laboratoriebetjent og en Assistent.

En tredie Laboratoriebetjent tiltrænges i Virkeligheden stærkt allerede under de bestaaende Tilstande, idet de to Betjente, der er ansatte ved Laboratoriet, og af hvilke den ene tillige er Portner og Fyrbøder, den anden tillige gør Budtjeneste, langtfra er i Stand til at yde den tiltrængte Arbejds mængde. Dette gaar baade ud over Lokalernes Renholdelse og over Assistenternes og Professorens videnskabelige Arbejde, idet Betjentene ikke kan overkomme Rengøring af Apparater og Instrumenter i det Omfang, som er ikke blot ønskeligt, men nødvendigt. Jeg tillader mig derfor at ansøge om, at der under alle Omstændigheder bevilges Lønning til en 3die Laboratoriebetjent, 1,100 Kr.

Endelig maa jeg andrage om, at Antallet af Assisterter ved Laboratoriet forøges fra 3 til 4. Dette er en direkte Følge af den paatænkte Udvidelse af Undervisningen i Laboratoriet og kræver derfor ingen yderligere Motivering. Angaaende Lønningen maa det fremhæves, at den Undervisning, hvori Assistenten ved Laboratoriets Afdeling for videregaaende Elever skal deltage, i en ganske særlig Grad vil kræve baade Dygtighed og Arbejdsydelse. Dels ligger dette i, at Laboratoriets Afdeling for viderekomne vil være at holde aaben 5 Dage ugentlig med 7 Timer om Dagen, medens Afdelingerne for den elementære Undervisning kun holdes aaben 3 Timer daglig paa 5 ugentlige Dage. Men dertil kommer ogsaa, at den videregaaende Undervisning vil kræve omfattende Litteraturstudier fra Assistentens Side. Dette af Undervisningen betingede Ekstraarbejde synes nærmest at maatte sidestilles med det Ekstraarbejde, andre af Assisterterne har gennem Eksaminatorier, og som foruden af Indtægterne gennem Adgangskortene honoreres af den paa Finansloven til Honorarer for Repetenter bevilgede Sum, 900 Kr. Jeg tillader mig derfor at foreslaa, at der til Lønning for en Assistent bevilges 1,500 Kr., men at der desuden tillægges den Assistent, der underviser i Afdelingen for videregaaende, et Honorar paa 700 Kr., samt at Kontoen til Honorarer for Repetenter i Overensstemmelse hermed forhøjes fra 900 Kr. til 1,600 Kr., og at den for Fremtiden betegnes: „Til Honorar for Repetenternes Arbejde og for lignende videnskabeligt Undervisningsarbejde“. Den paa-

gældende Assistents samlede Løn bliver saaledes 2,200 Kr.; jeg mener at være nødsaget til at ansøge om denne Lønning, men fordelt paa den anførte Maade, for at være sikker paa at kunne erhverve en tilstrækkelig dygtig Kemiker til Gerningen og beholde ham i den.

Med ovenstaaende Motivering tillader jeg mig da at ansøge det høje Ministerium for Kirke- og Undervisningsvæsenet om følgende Bevillinger:

Til Montering og Nyanskaffelser	17,673 Kr.
Forøgelse af Laboratoriets Normalsum, aarlig	3,050 —
Lønning til en Laboratiebetjent, aarlig	1,100 —
Lønning til en Assistent, aarlig	1,500 —
Forøgelse af „Honorar for Repetenter“, aarlig	700 —

Endelig skal jeg tillade mig at ansøge om, at Bevillingerne gives saavidt muligt allerede paa Finansloven for 1908—09, idet Arbejdet med de paatænkte Forandringer kræver betydelig Tid, og jeg, indtil disse er fuldendte, er ude af Stand til i Laboratoriet at give Undervisning i mit Fag, den organiske Kemi“.

Om dette Andragende udtalte det mathematisk-naturvidenskabelige Fakultet sig i Skrivelse af 8. Jan. 1908 saaledes:

„Medfølgende Andragende fra Professor Biilmann om Bevillinger til Anskaffelse af nyere Apparater og Installationer og til udvidet Drift af Universitetets kemiske Laboratorium tillader Fakultetet sig herved at fremsende med sin bedste Anbefaling og under Henvisning til nedenstaaende Redegørelse for Sagens store Betydning og for dens ved den nylig indtrufne eller snart indtræffende Forandringer voldte Paatrængenhed.

Universitetets kemiske Laboratorium er siden Flytningen til sit nuværende Lokale i 1892 væsentlig kun bleven benyttet til den elementære Undervisning af de lægevidenskabelige Studerende, medens den hele Undervisning for videregaaende efter det nævnte Tidspunkt foregik paa den polytekniske Læreanstalts kemiske Laboratorium. Universitetslaboratoriets Apparater og Indretninger er under disse Vilkaar omtrent kun holdt vedlige med Nyanskaffelser i den Udstrækning, som den nævnte Begynderundervisning krævede. Bekostningen ved Laboratoriets Drift har været svarende hertil. Laboratoriets aarlige Tilskud fra Universitetet er ikke forøget siden 1864, naar bortses fra en Forhøjelse paa 500 Kr. i 1891, som udelukkende skyldtes Merudgift til Rengøring, Brændsel og Inventar i den ny Bygning. Samtidig er det for Adgangskort indkomne Beløb — der kommer Driften til Gode — steget fra 1858 Kr. 08 Øre i 1864—65 til 3752 Kr. i 1906—07, men denne Stigning, som skyldes den stærkt forøgede Benyttelse af Undervisningen, betyder ingenlunde nogen forøget Indtægt til Laboratoriets Udstyrelse, men tværtimod et yderligere Udgiftskrav, idet den af de Studerende betalte Sum ikke fuldt dækker Udgiften til deres Forbrug af Kemikalier m. m.

Universitetslaboratoriet er saaledes efterhaanden kommet til ganske at savne den lange Række af nyere Instrumenter og Installationer, som er nødvendige saavel for videnskabeligt Arbejde som for videregaaende Undervisning. Ligeledes savnes adskillige af de Sikkerhedsforanstaltninger, som kræves til Arbejdet med de for mange kemiske Undersøgelser nødvendige brandfarlige Stoffer.

Fakultetet maa nu anse det for paatrængende nødvendigt, at Labo-

ratoriet, hvis Benyttelse stadig stiger, sættes i Stand til at give ogsaa videregaaende Undervisning og til at fungere som videnskabeligt Institut, hvad Lokaleforholdene ogsaa er beregnede paa fra først af. De Forhold, som har gjort det muligt hidtil at undvære mere bekostelige Installationer, er nemlig nu ikke længer tilstede.

Disse Forhold var væsentlig af personlig Art, idet den ved den polytekniske Læreanstalts Laboratorium virkende Universitetsprofessor S. M. Jørgensen, som fratræder den 1. Febr. førstkommende, beherskede Kemiens forskellige Grene i et Omfang, som næppe har Sidestykke og som vil være helt udelukket selv for de dygtigste af den yngre Generation, der ikke selv har gennemlevet Nutidskemiens Udvikling; og hertil kom, at han ved sine særlige Evner havde bragt netop den videregaaende Undervisning frem til et overordentlig højt Standpunkt i sit Laboratorium, saa at alle videregaaende Studerende naturlig maatte søge derhen.

Det er allerede anført i Indstillingen om Oprettelsen af et tredje Professorat i Kemi (jfr. Anm. til Finanslovsforslag for 1908—09 § 21 Sp. 1152—1153)*), at Kemiens Udvikling og Betydning nu er vokset i den Grad, at det maa anses for umuligt for den enkelte Professor at beherske endog blot Halvdelen af de kemiske Faggrene. Det vil derfor heller ikke længer være muligt at gennemføre den videregaaende Undervisning paa forsvarlig Maade, uden at ogsaa den deles efter Faggrene, og hermed følger Nødvendigheden af, at Universitetslaboratoriet sættes i Stand til at overtage sin Del af denne Undervisning.

Man tør formentlig gaa ud fra, at der ved næste Aars Finanslov oprettes et tredje Professorat i Kemi, og at det saaledes vil blive muligt ved en hensigtsmæssig Fordeling af Kemiens forskellige Grene mellem de tre Lærere at opnaa en fyldig og tidssvarende videnskabelig Undervisning. Den foreslaaede Udvidelse af Universitetslaboratoriets Indretning og Drift er for saa vidt uafhængig af den nærmere Fordelingsmaade, som de væsentligste af de paatænkte Installationer o. s. v. er nødvendige for ethvert videnskabeligt Laboratorium. Men til yderligere Belysning af Forslagets Nytte og Vigtighed, vil det dog være nødvendigt at gøre Rede for dets Forhold til den fremtidige Fagfordeling indenfor Kemien.

I Tilslutning til, hvad der er anført i Anmærkninger til Finanslovsforslaget for 1908—09 (§ 21 Sp. 1152—53) angaaende det tredje Professorat i Kemi, skal derfor her gøres nærmere Rede for Fagfordelingen; thi denne kan efter Udnævnelsen af Professor Biilmann, og efter at Forslaget om det tredje Professorat tør forventes gennemført, ikke være nogen Tvivl underkastet. Kemiens tre theoretiske Hovedgrene, den organiske, den uorganiske og fysiske, maa nødvendigvis tilfalde hver sin af de tre Professorer (dog at to af Professorerne maa deltage i Undervisningen i uorganisk Kemi paa Grund af denne Undervisnings særlig store Omfang ved den polytekniske Læreanstalt), medens de tre i Finanslovsforslagets Anmærkninger ligedes nævnte praktiske Fag (analytisk, præparativ og elektrisk Kemi) deles efter samme Linier (d. v. s. organisk-analytisk og uorganisk-analytisk o. s. v.). Professor Biilmann vil da i Overensstemmelse med sin særlige Uddannelse og i Fortsættelse af sin hidtidige Undervisningsgerning bestride den *organiske Kemi*, som saaledes maa være særlig knyttet til

*) Aarb. 1907—08 S. 129—37.

Universitetslaboratoriet, ligesom Tilfældet for øvrigt var allerede i ældre Tid, medens dette Laboratorium i Ny Vestergade havde sin Del af den videregaaende Undervisning. Den anden Professor i Kemi, som har Laboratorium paa den polytekniske Lærestalt, og den tredje, som i Henhold til ovennævnte Redegørelse i Anmærkningerne til Finanslovsforslaget for næste Aar forudsættes ligeledes at faa Laboratorium der, vil derimod faa den uorganiske og den fysiske Kemi som deres særlige Faggrene. Endvidere maa her fremhæves, at efter den angivne Benyttelsesmaade af Professorerne og Laboratorierne i Kemi ved Universitetet vil den Undervisning, til hvis Udførelse der nu paa Universitetets Udgiftspost 7. a. er bevilget et Honorar af 1,300 Kr. aarlig (nemlig til Dr. phil. Jul. Chr. Petersen for Forelæsninger og Øvelser over Kemi, særlig Elektrokemi), tilfalde dels den anden, dels den tredje af Professorerne, saaledes at de nævnte 1,300 Kr. bespares.

Fakultetet maa derfor indtrængende anbefale Professor Biilmanns Forslag, hvorved der ikke alene tilvejebringes de savnede videnskabelige Arbejdsindretninger for Bestyrer og øvrige Videnskabsmænd ved Universitetslaboratoriet, men ogsaa muliggøres en Fordeling af Undervisningsarbejdet for videregaaende Elever mellem den ved Universitetslaboratoriet virkende Professor og de to, som skal virke ved den polytekniske Lærestalts Laboratorieafdelinger, en Fordeling som slutter sig nøje til de allerede i Anmærkningerne til Finanslovsforslaget udviklede Krav og skaffer en fuld Udnyttelse af Lærerkræfterne.

Fakultetet maa endvidere i høj Grad anbefale, at de foreslaaede Bevillinger søges givne allerede for Finansaaret 1908—09. Det vil være af stor Betydning for Undervisningen, at den ved de kort efter hinanden følgende og delvis uventede Begivenheder (Professor Emil Petersens Død, Professor S. M. Jørgensens Afgang og det tredje Kemiprofessorats forventede Oprettelse) nødvendiggjorte Ansættelse af helt ny Lærerkræfter i de kemiske Fag, straks fra først af kommer til at virke efter den forudsatte Fordeling af Arbejdet. Hertil kommer, at Professor Biilmann, som indtil Udvidelsen af Universitetslaboratoriet har fundet Sted, ikke kan give videregaaende Undervisning dér, vel har indvilget i for en kort Tid at benytte den polytekniske Lærestalts Laboratorium hertil, men han vil ikke kunne gøre det uden væsentlige Ulemper for Undervisningen paa hans eget Laboratorium, ligesom det ogsaa maa betragtes som et Undtagelsesforhold, der snarest muligt bør ændres, at han under denne midlertidige Ordning maa udføre en Del af sit Undervisningsarbejde paa en Kollegas Budget“.

Efter at Kvæstor under 24. Januar 1908 havde afgivet en Erklæring, der i det væsentlige var enslydende med den nedenfor aftrykte Erklæring af 29. Juli 1908, indsendte Konsistorium 24. Januar 1908 Sagen til Ministeriet med Indstilling om, at de paagældende Bevillinger ved Ændringsforslag til 3die Behandling af Forslaget til Finansloven for 1908—09 søgtes optagne paa den nævnte Finanslov, men Ministeriet udtalte 28. s. M., at det beklagede paa Grund af Sagens sene Fremkomst ikke at kunne stille noget Ændringsforslag i den forønskede Retning.

Som det i Aarbog 1907—08 S. 179 er anført, lykkedes det dog paa Finansloven 1908—09 at opnaa en Bevilling paa 6,000 Kr. til Anskaffelse af forskellige Apparater og Instrumenter og forskellige Installationer, og

Professor Biilmann indgav derefter 25. Maj 1908 et nyt Andragende om de resterende Bevillinger, idet han dog til Lønning af Laboratorietjenten kun søgte om 1,000 Kr. Om dette nye Andragende, der var anbefalet af Fakultetet i Skrivelse af 29. Maj 1908, udtalte Kvæstor sig 29. Juli 1908 saaledes:

„Ved at tilbagesende det mig med Konsistoriums ærede Skrivelse af 4. Juni 1908 til Erklæring tilstillede, af det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet paa det bedste anbefalede Andragende af 25. Maj 1908 fra Bestyreren af Universitetets kemiske Laboratorium, Professor, Dr. E. Biilmann om, at der paa Finansloven for 1909—10 maa blive bevilget et ekstraordinært Tilskud paa 11,673 Kr. til det nævnte Laboratorium, samt om, at det aarlige Tilskud maa blive søgt forhøjet med 3,050 Kr., og at der maa blive søgt bevilget 1,500 Kr. aarlig til Lønning af en Assistent, 1,000 Kr. aarlig til Lønning af en Laboratorietjent og 700 Kr. aarlig til Forhøjelse af Kontoen til Honorarer for Repetenter m. v., skal jeg tillade mig at bemærke følgende.

I det Andragende af 6. Novbr. 1907, hvortil Professor Biilmanns ovennævnte Andragende henviser, var, med en udførlig Begrundelse og med det matematisk-naturvidenskabelige Fakultets Anbefaling i Skrivelse af 8. Januar 1908, anholdt om et ekstraordinært Tilskud af 17,673 Kr. og iøvrigt om lignende aarlige Bevillinger som ovenfor anført. Paa Finansloven for 1908—09, jfr. Rigsdagst. 1907—08, Till. B. Sp. 1781—82, blev imidlertid af det nævnte ekstraordinære Tilskud bevilget 6,000 Kr. I Fakultetets ovennævnte Skrivelse af 8. Jan. 1908 blev det fremhævet, at Kemiens Udvikling og Betydning nu er vokset i den Grad, at det maa anses for umuligt for den enkelte Professor at beherske endog blot Halvdelen af de kemiske Faggrene. Det er dette Forhold, der har ført til Oprettelsen af det tredje Professorat i Kemi, jfr. Finansloven for 1908—09, Anm. til Forslaget i Rigsdagst. 1907—08, Till. A. Sp. 1149—52. Om Fagfordelingen imellem de 3 Professorer indeholder Fakultetets Skrivelse nøjere Oplysning, og det vil heraf ses, at hver af de 3 Professorer vil komme til at meddele den videregaaende Undervisning i sit Fag. Lederen af Universitetets kemiske Laboratorium, Professor Biilmann, bestrider da, i Overensstemmelse med sin særlige Uddannelse og i Fortsættelse af sin tidligere Undervisningsgerning, den organiske Kemi, medens den uorganiske og den fysiske Kemi vil tilfalde de to andre Professorer.

En saadan Fordeling af den videregaaende Undervisning udkræver imidlertid, at hver Professor sættes i Stand til at give videregaaende Undervisning i sit Fag paa det af ham bestyrede Laboratorium. Den ene Professors Benyttelse af det af den anden bestyrede Laboratorium vil ikke blot, hvad der synes selvfølgeligt, medføre Ulemper for Undervisningen, men vil ogsaa medføre den uheldige Tilstand, at han maa udføre en Del af sit Undervisningsarbejde paa en Kollegas Budget.

Universitetets kemiske Laboratorium er imidlertid, siden det i 1892 blev flyttet til sit nuværende Lokale, væsentlig kun blevet benyttet til elementær Undervisning, og Laboratoriets Apparater og Indretninger har alene faaet den Vedligeholdelse og Fornyelse, som denne elementære Undervisning krævede. Kun derved har det været muligt at bestride Laboratoriets Udgifter med et aarligt Tilskud, der siden 1863—64 har været 4,450 Kr., jfr. Finansloven for 1863—64, Anm. til Forslaget S. 128 (Rigsdagstid. 1862, Anhang A., Sp. 363—64), og Finansloven for 1864—65,

Anm. til Forslaget S. 123 (Rigsdagstid. 1863—64, Till. A., Sp. 357—58) og som ikke senere er forhøjet, bortset fra en Forhøjelse paa 500 Kr., der indkom paa Finansloven for 1890—91, jfr. Anm. til Forslaget S. 279 (Rigsdagstid. 1889—90, Till. A., Sp. 773—74), til Rengøring, Brændsel og Inventar i den nye Bygning. At Indtægten for Adgangskort samtidig er steget fra 1,858 Kr. 08 Øre i 1864—65 til 3,658 Kr. i 1907—08 har ikke medført nogen reel Forøgelse af Laboratoriets Indtægter, da den af de Studerende betalte Sum ikke dækker Udgiften til deres Forbrug af Kemi-kalier m. m. Men derved er Laboratoriet ogsaa kommet til at savne den lange Række af nyere Instrumenter og Installationer, som er nødvendige saavel for videnskabeligt Arbejde som for videregaaende Undervisning, ligesom der ogsaa savnes adskillige af de Sikkerhedsforanstaltninger, som kræves til Arbejdet med de for mange kemiske Undersøgelser nødvendige brandfarlige Stoffer. Ved den Ændring af Undervisningen, der, som ovenfor nævnt, er en Følge af Kemiens Udvikling og Betydning, er det imidlertid blevet en Nødvendighed at indrette Universitetets kemiske Laboratorium saaledes, at det kan benyttes ogsaa til den videregaaende Undervisning, som dets Leder, efter Fagfordelingen mellem Professorerne i Kemi, kommer til at bestride. Men hertil vil ikke blot kræves, at Laboratoriet, der har de fornødne Lokaler til Disposition, monteres med en saadan videregaaende Undervisning for Øje, men ogsaa at dets aarlige Tilskud forhøjes, og at Laboratoriets Personale forøges.

Det af Professor Biilmann i hans ovennævnte Andragende af 25. Maj 1908 fremsatte Forslag gaar ud paa:

- 1) at der til Universitetets kemiske Laboratorium til Montering og Nyanskaffelser bevilges en Gang for alle 11,673 Kr., idet, som nævnt, 6,000 Kr. allerede er bevilgede hertil paa Finansloven for 1908—09.
- 2) at Laboratoriets aarlige Tilskud forøges med 3,050 Kr.
- 3) at der til Lønning af en Assistent og en Laboratoriebetjent samt til Honorar for Repetenter m. v. bevilges 3,200 Kr. aarlig.

Med Hensyn til det under 1) nævnte Beløb, der, i Forbindelse med de allerede for 1908—09 bevilgede 6,000 Kr., tænkes anvendt til de fornødne Forandringer af Inventaret, til Udvidelse af Gas-, Vand- og Elektricitetsledningsnettet samt til Nyanskaffelser, skal jeg tillade mig at henvise til den af Professor Biilmann i hans Andragende af 6. Novbr. 1907 givne Redegørelse, der var bilagt med Overslag, for saa vidt angaar Snedkerarbejde, Gas- og Vandleddninger samt Dampanlæg. Dette Beløb vil, i Lighed med den paa Finansloven for 1908—09 optagne ekstraordinære Bevilling paa 6,000 Kr., kunne søges bevilget under Universitetets Udgiftspost 3. e. som ekstraordinært Tilskud til Universitetets kemiske Laboratorium.

Hvad angaar den under 2) nævnte Forøgelse af det aarlige Tilskud, vil det fremgaa af det foranstaaende, ligesom det er fremhævet af Professor Biilmann, at det aarlige Tilskud, der bevilges under Universitetets Udgiftspost 3. e., endog bortset fra Laboratoriets Udvidelse har været utilstrækkeligt, og at derfor Laboratoriets Udvidelse saa meget mere vil nødvendiggøre en Forhøjelse af det ordinære Tilskud med 3,050 Kr. til 8,000 Kr.

Endelig anholder Professor Biilmann, som under 3) anført, om, at der maa blive søgt bevilget 3,200 Kr. til en Forøgelse af Laboratoriets Personale, nærmere saaledes, at der til Lønning af en Laboratoriebetjent søges 1,000 Kr. — ikke som af Professor Biilmann under 6. November

1907 foreslaaet, 1,100 Kr. —, til Lønning af en Assistent 1,500 Kr. og til Honorar for Repetenters Arbejde og for lignende videnskabeligt Arbejde 700 Kr.

Med Hensyn hertil skal jeg først bemærke, at de paagældende Lønninger er foreslaaede i Lighed med de nu for Assisterter og Betjente gældende Lønninger, medens det er en Forudsætning, at en eventuel Lønningsforbedring ogsaa kommer til at omfatte disse Stillinger. Iøvrigt skal jeg tillade mig at henvise til Professor Biilmanns Begrundelse af Forslaget, hvorefter det vil ses, at der, endog bortset fra Laboratoriets Udvidelse, er Trang til en 3die Laboratoriebetjent, idet de alt ansatte 2 Betjente ikke er i Stand til at yde den Arbejdsmængde, der allerede hidtil behøves. Forslaget om Lønning af 1,500 Kr. til en Assistent er direkte en Følge af den paatænkte Udvidelse af Undervisningen. Da det er den videregaaende Undervisning, hvori Assistenten skal deltage, vil han faa et af Undervisningen betinget betydeligt Arbejde med Litteraturstudier, et Arbejde, der kan ligestilles med det Arbejde, der honoreres af det som Honorarer til Repetenter under Udgiftspost 1. d. bevilgede Beløb, 900 Kr. Professor Biilmann foreslaar derfor tillige at dette Beløb søges forhøjet med 700 Kr., saaledes at der til Honorar for Repetenternes Arbejde og for lignende videnskabeligt Arbejde ialt bliver 1,600 Kr. til Raadighed.

Endnu skal jeg tilføje, at Direktøren for den polytekniske Læreanstalt i den blandt Bilagene til Professor Biilmanns Andragende af 6. November 1907 værende Skrivelse af 8. Oktober 1907 har udtalt sig for den af Professor Biilmann foreslaaede Ordning, hvorefter de Studerende ved den polytekniske Læreanstalt, der uddanner sig til Fabrikingeniører, vil faa deres Uddannelse ved Universitetets kemiske Laboratorium.

Med Henviisning til det foranstaaende skal jeg ærbødigt tillade mig at anbefale en Henvendelse til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet om, at der paa Forslaget til Finansloven for 1909—10 søges optaget følgende Bevillinger.

- 1) Under Universitetets Udgiftspost 3. e. Universitetets kemiske Laboratorium:

Kontoens ordinære Beløb foreslaas forhøjet med 3,050 Kr. fra 4,950 Kr. til 8,000 Kr.

Ekstraordinært foreslaas bevilget 11,673 Kr.

- 2) Under Universitetets Udgiftspost 1. d.:

Kontoen foreslaas forhøjet med ialt 3,200 Kr. nemlig:

a) Til Lønning af en 4de Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium..... 1,500 Kr.

b) Til Honorarer for Repetenter m. v. ved Universitetets kemiske Laboratorium.

Beløbet 900 Kr. forhøjes med 700 —

c) Til Lønning af en 3die Betjent ved Universitetets kemiske Laboratorium..... 1,000 —

Ialt... 3,200 Kr.“

Konsistorium indsendte 30. Juli 1908 Sagen til Ministeriet og Bevilgingerne blev givne paa Finansloven for 1909—10 i Overensstemmelse med Kvæstors Forslag, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1205—08 og 1219—24.

b. *Overskridelse af Laboratoriets Annuum paa Grund af den store Benyttelse af Laboratoriet i Finansaaret 1908—09.*

Under 28. Okt. 1908 indsendte det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet med sin anbefaling til Konsistorium et saalydende Andragende af 22. s. M. fra Laboratoriets Bestyrer, Professor Einar Biilmann:

„I Anledning af at Deltagelsen i Øvelserne paa Universitetets kemiske Laboratorium i indeværende Regnskabsaar er ualmindelig stor, ser jeg mig ikke i Stand til at gennemføre de planmæssige Øvelser uden et ekstraordinært Pengetilskud. Som det vil fremgaa af vedlagte Oversigt, er Frekvensen paa Laboratoriet større end nogensinde i den Tid, Laboratoriet har været i sin nuværende Bygning. Aarsagen dertil er delvis det meget store Antal Studerende, der normalt skal deltage i Laboratoriets Øvelser, men hertil kommer i indeværende Semester en særlig Tilgang paa Grund af, at der er givet medicinske Studerende Adgang til at tage den praktiske Del af Prøven i Kemi ved 1ste Del af lægevidenskabelig Eksamen særskilt paa et tidligere Tidspunkt, nemlig efter Afslutning af Øvelserne i praktisk Kemi*). Da denne Virkning imidlertid er forbigaaende, og da jeg endvidere agter at fremkomme med Forslag om Ændring af Laboratorieundervisningen, ser jeg ikke i det store Besøg nogen Anledning til her at søge Forøgelse af Laboratoriets Annuum. Derimod anmoder jeg Fakultetet om at søge udvirket, at der til Brug i Laboratoriet i indeværende Finansaar stilles 2,000 Kr. til min Disposition, for at Øvelserne kan gennemføres planmæssigt.

Den nævnte Sum fremkommer ved Betragtning af forskellige Udgifter, som jeg dels allerede har maattet afholde, dels kan forudse vil indløbe i den tilbageværende Del af Regnskabsaaret.

Paa Laboratoriets Regnskabsposter vil Udgiftsforøgelsen antagelig fordele sig saaledes:

A. Rengøring	100 Kr.	var i 1907—08:	704 Kr. 40 Ø.
B. Gas og Elektricitet	100 — — — —		671 — 85 —
C. Brændsel	300 — — — —		1,206 — 92 —
D. Materiale	300 — — — —		2,042 — 34 —
E. Redskaber, Instr., Bøger ...	1,000 — — — —		2,824 — 48 —
F. Haandværkerregninger	700 — — — —		1,603 — 04 —
G. Arbejde udført i Labor. ...	100 — — — —		764 — 55 —
H. Diverse	» — — — —		345 — 23 —
	2,600 Kr.		10,162 Kr. 81 Ø.
Fradrag for forøget Salg af			
Adgangskort	600 —		
Ialt...	2,000 Kr.		

Til dette Overslag skal jeg knytte følgende Oplysninger:

Ad A, B, D og G. Den forøgede Deltagelse i Laboratoriets Øvelser lader ganske i Almindelighed forudse en Udgiftsforøgelse paa 15—20 pCt. Derved fremkommer Posterne A, B, D og G.

Ad C. Den store Forøgelse af Udgiften til Brændsel maa forventes dels til den forøgede Opvarmning af Øvelseslokalerne, og dels fordi det

*) Aarb. 1907—08 S. 160

af Hensyn til Eksaminatorierne, der afholdes af Assistenterne, er nødvendigt at have Auditorierne varme Kl. 8 om Morgen, hvorfor der i Aar delvis maa holdes Fyr i Kalorifererne om Natten.

Ad E. Denne Post (Redsk., Instrum., Bøger) stiger mere end 15—20 pCt., fordi det har været nødvendigt at anskaffe en hel Del nyt Materiel, hvorunder 2 analytiske Vægte, 1 Tarervægt, og 6 Sæt analytiske Lodder.

Ad F. Denne Post faar sin særlige Størrelse, fordi det har været nødvendigt at dele 32 Skabe, saa at der fremkom 64 af dem; dette har dernæst haft et betydeligt Malerarbejde til Følge. Delingen af Skabene var nødvendig, skønt Antallet af Personer, som er indtegnet til Øvelserne, var det samme i forrige Halvaar som i indeværende, fordi en Del Studerende i Efteraarshalvaaret deltager i to forskellige Kursus (kvalitativ Analyse og kvantitativ Analyse), der hver maa afholdes i sit Lokale. Delingen har længe været ønskelig, og er nu bleven nødvendig.

Idet jeg endnu kun skal oplyse, at det ved Finansloven for 1908—09 bevilligede ekstraordinære Tilskud til Laboratoriet (6,000 Kr.) ikke kan anvendes til Afholdelse af de her nævnte Udgifter, men er anvendt i Overensstemmelse med dets Bestemmelse, altsaa til Indretninger med en videregaaende Undervisning for Øje, tillader jeg mig i Henhold til ovenstaaende at anmode Fakultetet om at udvirke, at den kalkulerede Sum 2,000 Kr. stilles til min Disposition for Laboratoriets Drift i indeværende Regnskabsaar.“

Frekvensen paa Universitetets kemiske Laboratorium.

Antallet af Deltagere med ugentlige Arbejdsdage à 3 Timer.

Aar.	1 Dag.	2 Dage.	3 Dage.	4 Dage.	Ialt	med Dage.
1892 II ..	—	—	—	—	151	355
1893 I ...	3	116	38	18	175	421*)
1893 II ..	3	97	45	7	152	360
1894 I ...	5	114	47	1	167	378
1894 II ..	5	108	39	„	152	338
1895 I ...	2	141	29	1	173	375
1895 II ..	7	124	30	6	167	369
1896 I ...	3	100	50	3	156	365
1896 II ..	6	114	43	8	171	395
1897 I ...	1	102	40	2	145	333
1897 II ..	5	129	44	„	178	395
1898 I ...	5	130	30	2	167	363
1898 II ..	5	112	43	1	161	362
1899 I ...	10	89	28	2	129	280
1899 II ..	15	106	33	1	155	330
1900 I ...	8	79	36	2	125	282
1900 II ..	11	114	21	1	147	306
1901 I ...	16	90	32	2	140	300
1901 II ..	21	105	33	2	161	338
1902 I ...	41	93	36	4	174	351
1902 II ..	29	107	22	„	158	309
1903 I ...	37	91	18	„	146	273

*) 21 Farmaceuter.

Aar.	1 Dag.	2 Dage.	3 Dage.	4 Dage.	Ialt	med Dage.
1903 II..	16	49	25	„	90	189
1904 I...	52	93	1	„	146	241
1904 II..	11	26	58	„	95	237
1905 I...	41	83	4	„	128	219
1905 II..	23	24	57	„	104	242
1906 I...	74	123	„	„	197	320
1906 II..	62	17	79	1	159	337
1907 I...	82	101	1	1	185	291
1907 II..	72	31	68	„	171	338
1908 I...	78	138	1	„	217	357
1908 II..	78	35	104	„	217	460

Konsistorium indhentede en Erklæring af 11. Decbr. 1908 fra Universitetets Kvæstor, hvori denne anbefalede det indstillet til Ministeriet, at det tillodes Laboratoriets Bestyrer for Finansaaret 1908—09 at overskride det til Laboratoriet under Universitetets Udgiftspost 3. e. ordinært bevilgede Beløb 4,950 Kr. med den Sum, der udfordredes til at gennemføre de planmæssige Øvelser under den store Benyttelse af Laboratoriet i Finansaaret 1908—09 — som særlig var fremkommet derved, at Adgangen til at underkaste sig den praktiske Prøve i Kemi for de lægevidenskabelige Studerende i 1908 var rykket tilbage fra 1ste Del af den lægevidenskabelige Eksamen til Afslutningen af Øvelserne i praktisk Kemi — dog kun med et Beløb af indtil 2,000 Kr. og mod den fornødne Forklaring i Regnskabsoversigten, saaledes at der i denne gaves Oplysning om Merudgiften ved hver af de hidtil i Bestyrerens Regnskabsoversigt indeholdte Konti.

Konsistorium indstillede 12. Decbr. 1908 og Ministeriet bifaldt 28. s. M. i Overensstemmelse med Kvæstors Forslag.

c. Andre Sager.

Under 9. Decbr. 1908 bifaldt Ministeriet efter det matematisk-naturvidenskabelige Fakultetets og Konsistoriums Indstilling, at der af den under Universitetets Udgiftspost 1. a., Lønninger efter Lov af 12. April 1892 § 5 til de normerede Professorer, sparede Begyndelseslønning for Maanederne April—November 1908 for det 3dje kemiske Professorat maatte udredes 500 Kr. til Raadighed for Professor Biilmann til at lønne ekstraordinær Assistance i Laboratoriet for derigennem at skaffe Deltagerne i Konkurrencen om det ledige Professorat i Kemi, der begge var Assisterter ved Laboratoriet, fornøden Frihed til Forberedelse.

— Under 14. Juli 1909 bifaldt Ministeriet efter Konsistoriums Indstilling, at den i Maanederne April—Juli 1909 ikke forbrugte Del, 500 Kr., af den ved Finansloven for 1909—10 bevilgede Lønning, 1500 Kr. aarlig, til en 4de Assistent ved Laboratoriet maatte benyttes til Honorar for videnskabelig Medhjælp ved Arbejder i Laboratoriet i Aarets Løb, saaledes at det paagældende Beløb anvendtes som Vederlag til 1 eller 2 ældre Studerende for Bistand ved Professor Biilmanns eller Laboratoriets ældre Assistenters videnskabelige Undersøgelser.

— Under 8. Maj 1909 bifaldt Ministeriet, at der af Laboratoriets Annuum anvendtes et Beløb af 200 Kr. til Supplering af den Professor Biilmann tildelte Understøttelse af 300 Kr. til Bestridelse af Udgifterne

til hans Rejse til London i Anledning af Kongressen for anvendt Kemi i Maj—Juni 1909.

— Om Afgang og Udnævnelser af Assisterter se S. 667.

4. Det astronomiske Observatorium.

a. Bevilling til Anskaffelse af et Maaleapparat for fotografiske Plader.

Under 29. Aug. 1908 modtog Konsistorium fra Professor astronomiæ E. Strømgren et saalydende Andragende:

„Undertegnede tillader sig herved at ansøge det høje Ministerium om Bevilling af et Beløb paa indtil 7,500 Kr., hvoraf A) 2,000 Kr. til Fornyelse og Sikring af det elektriske Ledningsnet paa Observatoriet samt forskellige mindre Nyanskaffelser, der skal tjene til at give de elektriske Tidssignaler den fornødne Sikkerhed og Konstans, og B) 5,500 Kr. til Anskaffelse af to Maaleapparater for fotografiske Plader.

Til Begrundelse af min Ansøgning tillader jeg mig at fremføre følgende:

A. Det elektriske Apparat har i de senere Aar fungeret mangelfuldt, og da dette indgaar som et vigtigt Led i Observatoriets Drift, er Observationerne blevne føleligt paavirkede heraf.

1) Ved den store Refraktor har det vist sig umuligt at holde Feltbelysningen konstant, naar samtidig et af Meridianinstrumenterne benyttes.

2) Tidssignalerne ved Passageinstrumenterne kan ikke afgives med den fornødne Præcision; ligesaa registreres Ursignalerne undertiden usikkert. Dette har foraarsaget megen Tidsspilde for de Astronomer, der har benyttet dem, og stundom gjort det nødvendigt helt at afbryde Observationerne. Disse har endvidere maattet indskrænkes til saadanne Maalinger, hvor man kun behøver at stole paa Registreringen indenfor ganske korte Tidsrum, medens Observatoriet ikke har været i Stand til at optage paa sit Program andre betydningsfulde Opgaver, som dets Instrumentbestand iøvrigt kan berettigede det til.

Ved et af Professor Absalon Larsen udarbejdet Forslag vil de anførte Mangler kunne afbødes dels derved, at der indføres visse principielle Ændringer i det hele Anlæg, dels ved at tilvejebringe en fuldkommen og for Observationernes Nøjagtighed ganske nødvendig Isolation. Ved Indførelse af variable Modstande tilsigtes det endvidere at neutralisere de skadelige Følger af en eventuelt atter indtrædende mangelfuld Isolation.

B. I Sommeren 1907 har jeg i Kiel udført en ikke afsluttet Opmaalning af en Stjernebob, som jeg under en Rejse i Frankrig om Foraaret havde fotograferet i Toulouse. Da det gamle Maaleapparat, som forefindes paa Universitetsobservatoriet ikke tillader Udmaalning i retvinklede Koordinater, den eneste Maalemethode, der kan være Tale om med Hensyn til Stjernebobbe, er det for Fortsættelsen af mit Arbejde en nødvendig Betingelse, at Observatoriet anskaffer et moderne Maaleapparat for retvinklede Koordinater.

Anskaffelsen af et saadant Apparat er overhovedet en nødvendig Betingelse for, at Observatoriet skal være i Stand til at følge med i det moderne astronomiske Arbejde; foruden den Anvendelse, dette Apparat

vil faa for de Plader, som Observatoriet selv kan tage, har et saadant Apparat den uhyre store Betydning, at det til en vis Grad gør Observationer uafhængige af klimatiske Forhold, da det giver Mulighed for videnskabeligt at bearbejde Plader, der er tagne paa andre Observatorier. Undertegnede har saaledes flere Plader over Stjernehohe, som Toulouse-Observatoriet har stillet til min Disposition, og hvis Opmaaling vilde være af en stor videnskabelig Betydning.

For imidlertid at have fuld Nytte af de Muligheder, Anvendelsen af denne Maalemethode giver, vil det være nødvendigt at anskaffe ikke et men to Maaleapparater af principielt samme Art, et til langvarigere Arbejder, under hvilke man ikke kan benytte Apparatet til andre Formaal, og et andet, som altid skulde staa til Disposition for aktuelle kortvarige Undersøgelser.

Som et Bevis paa, hvor stor Betydning det har at kunne disponere over et Par moderne Maaleapparater, tillader jeg mig at anføre, at en af Samtidens ledende, praktiske Astronomer, Prof. Kapteyn i Groningen, ikke disponerer over nogen større Kikkert, men kun arbejder med Maaleapparater. Til Trods for disse særlig ugunstige Omstændigheder er det lykkedes denne eminente Astronom at levere Arbejder, der paaskønnes af hele den astronomiske Verden“.

Om dette Andragende udtalte Kvæstor sig i Skrivelse af 26. Jan. 1909 saaledes:

„I æret Skrivelse af 1. September 1908 har Konsistorium begæret mine Ytringer meddelte over det hermed tilbagefølgende Andragende til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 29. August 1908 fra Professor astronomiæ, Dr. phil. E. Strømgren om, at der paa Finanslovsforslaget for 1909—10 maa blive optaget en ekstraordinær Bevilling af 7,500 Kr. under Universitetets Udgiftspost 3. f., Det astronomiske Observatorium, hvoraf 2,000 Kr. til Fornyelse og Sikring af det elektriske Ledningsnet paa Observatoriet samt forskellige mindre Nyanskaffelser, der skulde tjene til at give de elektriske Tidssignaler den fornødne Sikkerhed og Konstans, og 5,500 Kr. til Anskaffelse af 2 Maaleapparater for fotografiske Plader.

Professor Strømgren oplyser angaaende den ansøgte Bevilling paa 2,000 Kr. — der støttes ved de vedlagte, senere hertil fremsendte Skrivelser af 5. Maj og 16. Novbr. 1908 fra Professor i Elektroteknik ved den polytekniske Lærestalt, Absalon Larsen — at det elektriske Apparat paa Observatoriet i de senere Aar har fungeret mangelfuldt, og at Observationerne, da dette Apparat indgaar som et vigtigt Led i Observatoriets Drift, ere blevne føleligt paavirkede deraf. Efter et af Professor ved den polytekniske Lærestalt Absalon Larsen udarbejdet Forslag ville Manglerne kunne fjernes, dels derved, at der indføres visse principielle Ændringer i det hele Anlæg, dels derved, at der tilvejebringes en mere fuldkommen og for Observationernes Nøjagtighed ganske nødvendig Isolation. Ved Indførelse af variable Modstande tilsigtes det endvidere at neutralisere de skadelige Følger af en eventuelt atter indtrædende mangelfuld Isolation. Efter Konference med Professor Strømgren kan jeg hertil føje, at det er muligt provisorisk at forbedre den elektriske Installation for et Beløb, som, om tvingende Grund foreligger, kan afholdes af Observatoriets Normalsum. Denne Foranstaltning vil dog efter Pro-

fessorens Udtalelse kun have foreløbig Betydning, saaledes at en særlig Bevilling til det her omhandlede Øjemed ikke derved senere vil kunne undgaas.

Angaaende den ansøgte Bevilling til 2 Maaleapparater for fotografiske Plader oplyser Professor Stømgren, at Anskaffelsen af disse Apparater er en nødvendig Betingelse for, at Observatoriet kan være i Stand til at følge med i det moderne astronomiske Arbejde. Det gamle Maaleapparat, som forefindes paa Observatoriet, tillader nemlig ikke Udmaaling i retvinklede Koordinater, den eneste Maalemethode, der kan være Tale om med Hensyn til Stjernehobe. Foruden den Anvendelse, et saadant Apparat vil faa for de Plader, Observatoriet selv kan tage, vil Apparatet have den store Betydning, at det til en vis Grad gør Observatoriet uafhængigt af de klimatiske Forhold, idet det giver Mulighed for videnskabeligt at bearbejde Plader, der ere tagne i andre Observatorier. Som Bevis for saadanne Maaleapparaters Betydning anfører Professor Strømgren, at en af Samtidens ledende praktiske Astronomer, Professor Kapteyn i Groningen kun arbejder med Maaleapparater. Særligt anfører Professor Strømgren, at han i Sommeren 1907 i Kiel har udført en endnu ikke afsluttet Opmaaling af en Stjernehob, som han under en Rejse i Frankrig i Foraaret samme Aar havde fotograferet i Toulouse, og at dette Arbejde — der tør haabes at faa saa meget større Betydning, som Toulouse-Observatoriet har stillet flere Plader over Stjernehobe, hvis Opmaaling vil have stor videnskabelig Interesse, til Professorens Raadighed — først kan fortsættes, naar Observatoriet kommer i Besiddelse af et nyt Maaleapparat. Det vil være fornødent i det hele at anskaffe 2 Maaleapparater, et til mere langvarige Arbejder, under hvilke Apparatet ikke kan benyttes til andre Formaal, og et, som altid kan staa til Raadighed for aktuelle kortvarige Undersøgelser.

Efter Konference med Professor Strømgren skal jeg tilføje, at Professoren anser det for en uundgaelig Nødvendighed for Observatoriet, at det ene Maaleapparat tillades anskaffet snarest, om muligt paa forventet Tillægsbevilling. Prisen for dette Maaleapparat er, som det fremgaar af vedlagte, mig fra Professor Strømgren tilstillede Skrivelse af 4. August 1908 fra A. Repsold & Söhne, Hamburg, 2,700 Mark, eller 2,403 Kr. Da Professoren dernæst maa anse det for heldigst først at skaffe sig indgaaende Erfaringer om dette Apparat, inden det andet Apparat anskaffes, mener han ikke nu at kunne udtale sig om, hvorvidt dette sidstnævnte Apparat bør være af samme Typus, eller om muligt det i A. Repsold & Söhnes Skrivelse omtalte Apparat til 3,500 Mark (3,115 Kr.) bør foretrækkes. Kun for Anskaffelse af det ene Maaleapparat allerede nu synes der da at være en tvingende Nødvendighed, saafremt da overhovedet Arbejdet paa Observatoriet skal kunne forlanges foretaget i det fornødne Omfang.

I Henhold til, hvad foran er anført, skal jeg ærbødigst anbefale det indstillet til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, at der paa forventet Tillægsbevilling for 1908—09 under Universitetets Udgiftspost 3. f., Det astronomiske Observatorium, ekstraordinært tillades afholdt et Beløb af 2,403 Kr. til Anskaffelse af et Maaleapparat for fotografiske Plader, medens Professor astronomiæ bliver henvist til efter Anskaffelsen af dette at formulere i et fremtidigt Andragende et Forslag til Anskaffelse

af endnu et Maaleapparat for fotografiske Plader efter en eventuelt nærmere betegnet Type, ligesom ogsaa til med Anførelse af det under Observatoriets aarlige Budget hertil disponible Beløb at indgive Andragende om det fornødne Restbeløb til Fornyelse og Sikring af Observatoriets elektriske Ledningsnet. Om denne Meddelelse fra Konsistorium til Professor astronomiæ vilde der da eventuelt være at give Ministeriet en Meddelelse.“

Konsistorium indstillede derefter 27. Jan. 1909 til Ministeriet, at det ene Maaleapparat til Beløb 2,700 Mk. eller 2,403 Kr. tillodes anskaffet paa forventet Tillægsbevilling for 1908—09, og tilskrev iøvrigt Ministeriet og Professor Strømgren i Overensstemmelse med Kvæstors Forslag.

Den ansøgte Bevilling, 2,403 Kr., blev givet paa Tillægsbevillingsloven for 1908—09, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. B. Sp. 1577—80 og 1759—60.

Ved Skrivelse af 25. Juni 1909 bifaldt Ministeriet, at der af Universitetets Udgiftspost 3. f., Det astronomiske Observatorium, for 1909—10 afholdtes et Beløb af 100 Kr. til Udgifter ved Professor Strømgrens Rejse til Hamborg for at føre Forhandlinger om Maaleapparatets Anskaffelse, og ved Skrivelse af 24. Juli 1909, at det bevilgede Beløb 2,403 Kr., der ikke havde kunnet afholdes i 1908—09, udrededes paa forventet Tillægsbevilling for 1909—10, i hvilket Aar Beløbet kom til Udbetaling.

b. Flytning af Tidssignalet fra Nikolaj Taarn til Silopakhusets Gavl i Frihavnen.

(Jfr. Aarb. 1864—71 I. S. 511—12, 1895—96 S. 84—85 og 1903—04 S. 921—24).

Som det i Aarbog 1903—04 S. 924 er berettet, fraraadede Konsistorium i Skrivelse af 28. Juni 1904 til Ministeriet, at de til et nyt Tidssignals Oprettelse medgaaende Udgifter, 6,600 Kr. en Gang for alle og 800 Kr. aarlig, opførtes paa Kommunitetets Budget, ligesom Konsistorium i Tilslutning til Professor astronomiæ Thiele udtalte, at Tidssignalet paa Nikolaj Taarn formentlig ikke kunde nedlægges, fordi det paatænkte nye Tidssignal blev oprettet paa Silopakhusets Gavl i Frihavnen. I 1907 blev Sagen om et Tidssignal i Frihavnen imidlertid igen rejst af Havnekaptajnen i København, og Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet meddelte da Ministeriet for offentlige Arbejder, at førstnævnte Ministerium i Overensstemmelse med den Afgørelse der, da Tidssignalet paa Nikolaj Taarn blev oprettet, blev truffet, ogsaa nu, hvor det drejede sig om en Foranstaltning særlig i Søfartens Interesse, mente, at Tilvejebringelsen af de fornødne Midler til selve Anlægget af et Tidssignal i Frihavnen maatte være det uvedkommende, hvorimod det skulde være villigt til at søge de til Anlæggets aarlige Drift fornødne Midler bevilgede. Efter at der med Hensyn til Udgifterne til selve Anlægget var truffet den i de nedenfor aftrykte Anmærkninger til Universitetets Udgiftspost 3. f., Det astronomiske Observatorium, i Finanslovforslaget for 1909—10 beskrevne Ordning, blev der paa den nævnte Konto bevilget 800 Kr. til Driften af et Tidssignal i Frihavnen. De nævnte Anmærkninger var saalydende, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1223—26:

„Da den nuværende Ordning af Tidssignalet, saaledes at dette gives fra Nikolaj Taarn, afløste den tidligere Ordning, hvorefter Tidssignalet blev

givet fra Observatoriets Lokale paa Rundetaarn, forudsattes det fra Regeringens Side, jfr. Rigsdagstid. 1866—67, Till. B., Sp. 339—43, at hele den med det nye Tidssignals Indretning og Drift forbundne Udgift maatte være Universitetet uvedkommende. Fra Folketingets Finansudvalgs Side blev det imidlertid med Styrke gjort gældende, at den Universitetet hidtil paahvilende Forpligtelse til at give Tidssignal burde vedligeholdes, jfr. særligen Udtalelse af Udvalgets Ordfører i Folketingstid. for 1866—67, Sp. 3017—19. Udfaldet af Forhandlingerne blev, at der paa Finansloven for 1867—68 under „andre og overordentlige Statsudgifter“ Nr. 11 som en Indenrigsministeriet vedkommende Udgift blev bevilget 5,000 Kr. til Anskaffelse og Anbringelse af et nyt Tidssignalapparat med Kugle paa Nikolaj Taarn, medens derimod Bestyrelsen af Tidssignalet blev ved Observatoriet, og dermed de aarlige Udgifter til dets Drift forbleve paa Universitetets Budget. Disse Udgifter, 400 Kr., indkom paa Observatoriets Konto med 250 Kr. ved Finansloven for 1869—70, jfr. Anm. til Forslaget S. 160 (Rigsdagstid. for 1868—69, Till. A., Sp. 467—68), og med 150 Kr. ved Finansloven for 1878—79, jfr. Anm. til Forslaget S. 210 (Rigsdagstid. for 1877—78, Till. A., Sp. 603—04). Desuden udredes i alt 600 Kr. aarlig under Universitetets samlede Lønningssum for Forretninger ved Tidssignalet.

Tidssignalet paa Nikolaj Taarn gives fra Observatoriet og bliver gennem Statstelegrafen forplantet til forskellige Stationer, saaledes at det ikke blot for København, men for hele Landet er det i Stilhed arbejdende, men kraftigt virkende Middel til Urenes nøjagtige Regulering. Der er ingen Tvivl om, at baade Landets almindelige og Søfartens særlige Forsyning med nøjagtige Tidsangivelser er et endog meget betydningsfuldt offentligt Arbejde. Den Nøjagtighed, som udkræves, er vel for Søfartens Vedkommende ikke saa stor som den videnskabelige Nøjagtighed, der udkræves i et astronomisk Observatoriums indre Tidstjeneste, men for Tidstjenesten som offentligt Arbejde er det væsentligt, at den til enhver Tid virker uforstyrret og stilsfærdigt, og dette vil den kun kunne gøre, naar den støtter sig til en overlegent nøjagtig Tidstjeneste paa et astronomisk Observatorium. For Søfarten er Tidssignalet paa Nikolaj Taarn imidlertid ikke tilstrækkeligt, idet Taarnet ikke kan ses fra alle de i Københavns Havn eller paa dens Red liggende Skibe. Der er derfor fra Søfartens Side fremsat Ønske om Oprettelsen af et nyt Tidssignal paa Toldboden eller i Frihavnen. Af Havnekaptajnen er Silopakhusets Gavl i Frihavnen bleven betegnet som noget nær det eneste mulige Sted for et nyt Tidssignal, og det har ved en Undersøgelse af Stedet vist sig, at der kan skaffes Signalet og dets Apparater tilstrækkelig Plads, ligesom de raadspurgte Teknikere, Statstelegrafens tekniske Afdeling og Firmaet Hassel & Teudt, have erklæret, at den Fare, der er for, at den med Kornstøv stærkt fyldte Luft i Silopakhuset kan paavirke Apparaternes Funktion paa en uheldig Maade, kan afværges. Da det har vist sig, at de utvivlsomme Fremskridt i den københavnske Ur-Regulering, som skyldes „Dansk Normal-Tid“, ikke have gjort Tidssignalet paa Nikolaj Taarn overflødigt, maa der gives 2 Signaler, 1 fra Taarnet og 1 fra Pakhuset, og herved stilles der et yderligere Krav om Signalgivningens nøjagtige Samtidighed, ogsaa fordi der er mange Steder, hvorfra begge Signaler ville kunne ses. Da Observatoriet ikke selv hører til disse Steder, maa der kræves automatisk elektrisk Tilbagemelding af Signalerne til Observatoriet. Efter at dette ved en Bevilling af 11,000 Kr.

af Kommunitetets Midler paa Finansloven for 1901—02, jfr. Anm. til Forslaget S. 454—55 (Rigsdagstid. for 1900—01, Till. A., Sp. 1179—82), har faaet finere Instrumenter, et Ur i lufttæt Kasse og et automatisk registrerende Passageinstrument og senere en treløbet Kronograf, vil det være i Stand til at fyldestgøre Kravet om Signalgivningens nøjagtige Samtidighed, ligesom det ogsaa nu maa antages, at en fuldstændig Bortflytning af Observatoriet fra København ikke vil finde Sted.

Fra Ministeriet for offentlige Arbejder har man faaet Meddelelse om, at Halvdelen af de til Anlægget af et Tidssignal i Frihavnen medgaaende Udgifter vil blive udredet af Københavns Havnekasse og den anden Halvdelen af Københavns Frihavns-Aktieselskab. I Overensstemmelse med den hidtidige Ordning, hvorefter de aarlige Udgifter til Driften af Tidssignalet paa Nikolaj Taarn ere afholdte af Universitetet, ere Udgifterne til Driften af Tidssignalet i Frihavnen, der under Hensyn til den automatiske Tilbage melding af begge Tidssignaler, til Reparationer paa Silopakhusets ret udsatte Gavl og til Leje af Ledningerne, maa sættes til 800 Kr. aarlig, foreslaaede bevilgede paa Universitetets astronomiske Observatoriums Konto“.

Angaaende den Forandring i den i disse Finanslovsanmærkninger forudsatte Situation, som Restaureringen af Nikolaj Taarn medførte, afgav Professor astronomiæ Strømgren under 22. Oktober 1908 følgende Indberetning:

„Under 28. April d. A. havde det høje Ministerium underrettet Observatoriet om, at Københavns Magistrat havde lovet i betimelig Tid at fremsende Meddelelse om, til hvilket Tidspunkt Borttagelsen af det paa Nikola, Taarn anbragte Tidssignal fra Københavns Observatorium og af det i Taarnets Vestibule opstillede Normalur vilde blive nødvendig, for at Observatoriet i den Anledning kunde træffe sine Foranstaltninger. Under 3. August d. A. modtog Observatoriet fra Københavns Magistrat en Anmodning om at fjerne nævnte Genstande snarest muligt, hvorved efter mundtlig Besked mentes 1. Oktober, senere Midten af Oktober. Nylig har nu atter Stadsarkitekten telefonisk manet Observatoriet til deres Fjernelse.

Paa Observatoriet havde man staaet i den Formening at nævnte Genstande tilhørte Universitetet. Men efter Konference med Kvæstor er man bleven oplyst om, at dette ikke er Tilfældet. Som det bl. a. ses af Anmærkningerne til Finanslovsforslaget 1909—10 under Universitet Sp. 1223—26 er Anskaffelsen og Anbringelsen af Tidssignalapparatet med Kugle paa Nikolaj Taarn, og sandsynligvis ogsaa af Uret i Vestibulen med tilsvarende Hytte, bleven besørget af Indenrigsministeriet, saa at disse Genstande nu formentlig tilhører Ministeriet for offentlige Arbejder. Observatoriet har derfor med Kvæstors Billigelse under 22. ds. tilskrevet Københavns Magistrat, at den angaaende deres Fjernelse maatte henvende sig til sidstnævnte Ministerium.

Idet Observatoriet ikke undlader at underrette Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet herom, skal man tillige henlede det høje Ministeriums Opmærksomhed paa, at Driften af Tidssignalet paa Nikolaj Taarn, der jo forudsættes paa Finansloven 1908—09 og sorterer under Universitetet, af sig selv vil standse, naar nævnte Genstande fjernes. Samtidig skal man give følgende Oplysninger om Tidssignal-Sagen.

De aarlige Udgifter ved Driften af Tidssignalet paa Nikolaj Taarn har hidtil været:

1. d. Lønninger for Forretninger:

I. Til Observator	450 Kr.
II. Til Hassel & Teudt, der hver Søgnedag maa sende en Svend op i Taarnet for at hejse Kuglen	150 —

3. f. Vedligeholdelse af Materiellet:

III. Til Hassel & Teudt	150 —
IV. Telegrafisk Tilsyn, der besørges af Telegrafingeniør Krarup	100 —
V. Nyanskaffelser	150 —

Ialt 600 + 400 Kr. eller... 1,000 Kr.

Denne Udgift er ogsaa optagen i Finanslovsforslaget 1909—10. Men i dette Forslag er tillige optaget 800 Kr. til et nyt Tidssignal paa Silopakhuset i Frihavnen. Naar dette Beløb ikke er blevet lige saa stort som det for Tidssignalet paa Nikolaj Taarn, nemlig 1,000 Kr., ligger det i, at Observators Arbejde ikke bliver væsentlig større ved de to Tidssignaler end ved et, medens Posterne II, III, IV og V eller i alt Fald nogle af dem blive lidt større for Silopakhusets Vedkommende paa Grund af særlige Forhold ved det, som i Finanslovsforslaget omtalt.

Finanslovsforslaget 1909—10 forudsætter altsaa Tilstedeværelsen af to Tidssignaler, et paa Silopakhuset og et paa Nikolaj Taarn. Nu skal dette sidste jo imidlertid fjernes. Der kunde være god Grund til at erstatte det med et andet, og der vil formentlig blive stillet Krav herom, da Silopakhusets Signal ikke kan ses fra den indre By og den indre Havn. Men noget positivt Forslag herom foreligger ikke, og saalænge Silopakhusets Signal er det eneste, kunde man synes at ovennævnte Poster II, III, IV og V for Signalet paa Nikolaj Taarn ikke vilde komme til Anvendelse. Dette gælder kun for Posterne II og III. Sagen er den: Den telegrafiske Forbindelse mellem Observatoriet og Nikolaj Taarn gaar tiltillige over Telegrafstationen paa Postgaarden. Det samme Signal fra Observatoriet, der faar Kuglen til at falde, faar tillige en Klokke paa Telegrafstationen til at ringe, og dette Signal forplantes øjeblikkelig til en Del af Landets Havnestæder. Da disse Signaler til Havnestæderne vel maa bibeholdes, maa ogsaa Ledningen fra Observatoriet til Postgaarden passes, og Posterne IV og V maa altsaa helt eller delvis anvendes. Angaaende Post V skal bemærkes, at den kun benyttes efter hvert Aars Behov; i Finansaaret 1904—05 f. Eks. anvendtes deraf kun 23 Kr. 75 Øre.

Angaaende Normaluret i Vestibulen til Nikolaj Taarn bemærkes, at det daglig konsuleres af en stor Mængde Mennesker, deriblandt mange Urmagere, ja Observator har endog set Søkaptajner stille deres Kronometer efter det. Der er mundtlig givet noget Haab om, at det efter endt Reparation af Taarnet atter vil kunne opstilles paa sin gamle Plads. Det vilde derfor være heldigt, om man kunde formaa Ministeriet for offentlige Arbejder, der antagelig er Ejer af Uret, til midlertidig at opstille det andetsteds (mulig med Kommunens Samtykke i en af de ledige Slagterboder).

Endelig undlader Observatoriet ikke at fremhæve det ønskelige i, om Anbringelsen og Brugen af det nye Tidssignal paa Silopakhuset kunde ske snarest gennem Samraad mellem vedkommende Myndigheder. Thi skulde der ventes dermed til efter Vedtagelsen af den nye Finanslov, vilde Søstaden København i længere Tid komme til at savne et Tidssignal“.

Denne Indberetning tilligemed en af Kvæstor over den under 28. Okt. 1908 afgiven Erklæring indsendte Konsistorium 30. s. M. til Ministeriet, der under 20. Novbr. s. A. i Overensstemmelse med Kvæstors af Konsistorium tiltraadte Forslag resolverede saaledes:

„Efter Modtagelsen af d'Herr. Rektors og Professorers Skrivelse af 30. f. M. hvori indstilles, at der i Forslaget om Tillægsbevilling for Finansaaret 1908—09 optages:

— en Anmærkning inden Linien til Universitetets Udgiftspost 1. d., den samlede Lønningssum, saalydende: Det for Forretninger ved Tidssignalet (Hassel & Teudt) bestemte Beløb 150 Kr. kan delvis anvendes til Driften af et nyt Tidssignal i Frihavnen, og

— en Anmærkning inden Linien til Universitetets Udgiftspost 3. f., det astronomiske Observatorium, saalydende: De for Tidssignalet bestemte Beløb, ialt 400 Kr., kunne delvis anvendes til Driften af et nyt Tidssignal i Frihavnen,

skal man til behagelig Efterretning og videre Bekendtgørelse meddele, at Ministeriet paa Forslaget til Lov om Tillægsbevilling for Finansaaret 1908—09 vil stille Forslag i Overensstemmelse med Konsistoriums Indstilling“, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 2907—08 og 3041—42.

Den af Professor astronomiæ foreslaaede Ordning for Normalurets Vedkommende blev opnaaet, idet det midlertidig blev opstillet i en af Slagterboderne (Nr. 92) i Foraaret 1909.

Tidssignalet i Frihavnen toges i Brug den 16. Marts 1909.

Med Hensyn til den endelige Ordning af Bevillingerne til den aarlige Drift af dette Tidssignal vil Beretning blive givet i næste Hefte af Aarbogen.

5. Medico-fysisk Laboratorium.

Med det matematisk-naturvidenskabelige Fakultets Anbefaling i Skrivelse af 18. Juni 1908 modtog Konsistorium et saalydende Andragende af 17. s. M. fra Lederen af de medico-fysiske Øvelser, Docent Martin Knudsen:

„Herved tillader jeg mig at andrage det høje Ministerium om, at det aarlige Statstilskud til medico-fysisk Laboratorium maa blive forhøjet med 1,550 Kr. aarlig.

Dette Andragende motiveres dermed, at i de sidste Aar er Antallet af de Studerende, som modtager Undervisning paa medico-fysisk Laboratorium tiltaget meget stærkt. Antallet af Deltagere i Øvelserne var sidste Aar saaledes 120 mod 70—80 i tidligere Aar. Dette nødvendiggør, at Laboratoriet holdes aabent om Aftenen, hvilket medfører en betydelig Udgift til Belysning, samt at Udgiften til Laboratoriets Drift ligeledes er tiltaget.

Det Beløb, som nu er til Disposition for Laboratoriet er et Tilskud fra Universitetets Kasse paa 3600 Kr., samt Indtægten ved Salg af Adgangskort ca. 600 Kr., i alt ca. 4200 Kr. aarlig.

Tilskudet foreslaas forhøjet med 1550 Kr. aarlig, nemlig:

a. 350 Kr. til Gas, Motor- og Belysningselektricitet samt Forbrug af Nernst Lamper.

- b. 350 Kr. til Renholdelse af Lokaler og Inventar samt Pudsning og Rensning af enkelte Instrumenter.
- c. 600 Kr. til forskellige Arbejder, væsentlig Mekanikerhjælp til Reparationer af Instrumenter, Istandsættelse og Ordning af Opstillinger samt Udførelse af mindre Nykonstruktioner.
- d. 250 Kr. til Anskaffelse af Kemikalier, Forbrugsmateriel og Værktøj.

Efterat der i sidste Aar er opnaaet ekstraordinære Bevillinger i Anledning af Laboratoriets Flytning og af Studiesamlingens Indretning og Udvidelse, har jeg i det foranstaaende tilladt mig at gøre Forslag om en saadan ordinær aarlig Bevilling til Laboratoriet, som de nye Forhold ved dette medføre.“

Kvæstor meddelte med Hensyn til tidligere Bevillinger til de medicofysiske Øvelser følgende Oplysninger i Skrivelse af 28. Juli 1908:

„Ved Finansloven for 1899—1900, jfr. Anm. til Forslaget S. 403 (Rigsdagstid. 1898—99, Till. A. Sp. 1077—78), blev bevilget et aarligt Beløb af 900 Kr. under Universitetets Udgiftspost 3. r., Til medicofysiske Øvelser, til Driftsudgifter ved disse, og i Forbindelse hermed en Udgift en Gang for alle af 3,700 Kr. til Anskaffelse af Instrumenter og Apparater m. m. Til disse Øvelser kunde Universitetets kemiske Laboratorium den Gang afgive Lokale. Ved Finansloven for 1905—06, jfr. Anm. til Forslaget i Rigsdagtid. 1904—05, Till. A., Sp. 1043—46, blev Kontoens ordinære Beløb forhøjet med 1,200 Kr., nemlig 900 Kr. som Driftsudgift til Udvidelse af de medicofysiske Øvelser og 300 Kr. til Vedligeholdelse af en Studiesamling. I Forbindelse hermed blev ekstraordinært bevilget 2,900 Kr. til Studiesamlingens Indretning og til delvis nyt Materiel m. m. til Udvidelse af Undervisningen. Ved Finansloven for 1907—08, jfr. Anm. til Forslaget i Rigsdagstid. 1906—07, Till. A., Sp. 1161—64, blev Kontoens ordinære Beløb paany forhøjet med 1,500 Kr. til 3,600 Kr. i Anledning af de ved Laboratoriets forøgede Pladsforhold forhøjede Udgifter til Elektricitet og Gas, til Renholdelse, til forskellige Arbejder, væsentlig Mekanikerhjælp, til forøget Anskaffelse af Forbrugsmateriel samt til Nyanskaffelser til Instrumentsamlingen. I Forbindelse hermed blev ekstraordinært bevilget 9,500 Kr. til Studiesamlingens Vedligeholdelse samt Installationer og Anskaffelser af Inventar i Anledning af Samlingens og Laboratoriets Flytning til den polytekniske Læreanstalt. Foruden ved det ovennævnte aarlige Tilskud dækkes Udgiften til Driften ved Indtægten fra Adgangskort, der i Finansaaret 1907—08 har indbragt 594 Kr.“.

Med Hensyn til den i Docent Knudsens Andragende opstillede Specifikation udtalte Kvæstor: „Da imidlertid samtlige Poster efter deres Beskaffenhed er kalkulatoriske, maa, som allerede i Rigsdagstid. 1906—07, Till. A. Sp. 1163—64 bemærket, Beløb, som eventuelt spares paa enkelte af dem, ønskes anvendte paa anden Maade til Laboratoriets og Studiesamlingens Drift“.

Konsistorium indsendte 29. Juli 1908 Sagen til Ministeriet med Indstilling om, at Universitetets Udgiftspost 3. r., Til medicofysiske Øvelser, paa Forslaget til Finansloven for 1909—10 maatte blive forhøjet med 1,550 Kr. aarlig, fra 3,600 Kr. til 5,150 Kr. I Anmærkningerne til Bevillingen, der blev givet paa den nævnte Finanslov, jfr. Rigsdagstid. 1908—09,

Till. A. Sp. 1225—28, optoges Kvæstors ovenanførte Bemærkning med Hensyn til de af Docent Knudsen specificerede Poster.

6. Bevilling til Anskaffelse af dyrefysiologisk Undervisningsmateriel og af Apparater og Hjælpemidler til dyrefysiologiske Undersøgelser.

I Aarbog 1907—08 S. 147 er nævnt, at det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet under 1. Marts 1907 gjorde Instilling om Oprettelse af et dyrefysiologisk Laboratorium. Bevillingen hertil blev dog først givet paa Finansloven for 1910—11, og Beretningen om Laboratoriets Oprettelse vil derfor blive aflagt i næste Hefte af Aarbogen. Derimod blev der paa Finansloven for 1909—10 givet en ekstraordinær Bevilling paa 4,000 Kr. under Universitetets Udgiftspost 7. t. til Anskaffelse af dyrefysiologisk Undervisningsmateriel og af Apparater og Hjælpemidler til dyrefysiologiske Undersøgelser, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1247—50. Herom bemærkes følgende:

Docent Aug. Krogh indsendte 16. Maj 1908 et saalydende Andragende til det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet:

„Undertegnede, Dr. phil. August Krogh, der under 3. Maj 1908 er ansat som midlertidig Docent i Dyrefysiologi, tillader sig herved at andrage det høje Ministerium om, at der paa Finanslovsforslaget for 1909—10 maa blive optaget en Bevilling paa 4,000 Kr. til Anskaffelse af fysiologisk Undervisningsmateriel og til Apparater og Hjælpemidler til fysiologiske Undersøgelser.

I Virkeligheden maa Tilvejebringelsen af et fysiologisk Laboratorium anses for en absolut Livsbetingelse for en frugtbringende Undervisning i det Fag, som jeg er sat til at docere. Da der ved den Undervisning i Faget, som nu er indført i Skolernes Gymnasieklasser, skal benyttes Forsøg i saa vid Udstrækning som muligt, maa de vordende Lærere for at uddannes forsvarligt gennemgaa et Laboratoriekursus i Anstillelse af saadanne Forsøg, som egner sig for Skolen. Hvis Fysiologien skal blive til virkelig Nytte for den videnskabelige Zoologi, maa det ligeledes ske derved, at der paa et Laboratorium gives Undervisning i fysiologiske Undersøgelsesmetoder og deres Anvendelse paa de Problemer, som Zoologien frembyder, og der maa gives Lejlighed for dem, som vil og kan, til at optage saadanne Problemer og løse dem.

Naar jeg altsaa ikke *nu* andrager om Oprettelse af et fysiologisk Laboratorium, er det, fordi jeg er klar over, at det næppe lader sig tilvejebringe, før der — eventuelt ved Rigshospitalets Fuldendelse — bliver brugelige Lokaler ledige. At installere et fysiologisk Laboratorium i lejede Lokaler i et privat Hus vilde blive meget bekosteligt, fordi der kræves et særlig rigeligt Indlæg af Vand, Gas, Elektricitet og Afløb i alle Værelser, der skal kunne bruges til fysiologiske Forsøg eller Øvelser, dels vilde det medføre saa alvorlige Ulemper saavel for Laboratoriet som for Husets øvrige Beboere, at jeg maa betragte denne Mulighed som udelukket, endogsaa som foreløbig Foranstaltning. Disse Ulemper vil især fremkomme ved det nødvendige *Dyrehold*, men ogsaa ved adskillige af de Arbejder, som Laboratoriet maa beskæftige sig med.

Jeg gaar derfor ud fra, at Laboratoriet ikke kan blive til Virkelighed før Efteraaret 1910, og for at blive i Stand til at udrette saa meget, som det er muligt uden Laboratorium, har jeg søgt og ved de paagældende Pro-

fessorers og Institutioners store Velvilje, opnaaet Tilladelse til foreløbig at træffe Forberedelser til Forelæsninger og Demonstrationer i Plantefysiologisk Laboratorium og til personlig at arbejde i Polyteknisk Læreanstalts gæringsfysiologiske Laboratorium.

Hvis disse Tilladelser imidlertid skal blive til nogen Nytte for Undervisningen i Fysiologi og for mit videnskabelige Arbejde, maa jeg sættes i Stand til at anskaffe en Række fysiologiske Instrumenter samt Præparater og Billeder, som dels er nødvendige til at ledsage Forelæsningerne med Demonstrationer af Forsøg, dels udkræves til videnskabeligt Arbejde i Faget, og herom er det da, at jeg tillader mig at andrage det høje Ministerium.

Det eventuelt bevilgede Instrumentarium vil endvidere komme i høj Grad til Nytte, hvis der, som det paatænkes, bliver Lejlighed til i Sommeren 1909 at afholde Feriekursus for Gymnasielærere i Fysiologi, og naar det dyrefysiologiske Laboratorium i sin Tid maatte blive til Virkelighed, vil det kunne indgaa som Led i dettes nødvendige Inventar og muliggøre, at Øvelserne for de Studerende kan bringes i Stand adskilligt hurtigere, end det ellers vilde være Tilfældet.

Omstaaende giver jeg en Liste med omtrentlig Prisangivelse over de vigtigste Apparater, som det vil være nødvendigt at anskaffe*)“.

Det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet indsendte 28. Maj 1908 dette Andragende til Konsistorium med følgende Bemærkninger:

„I det af Fakultetet under 1ste Marts 1907 indgivne Andragende om Oprettelse af en Undervisning i Fysiologi og Ansættelse af en Docent blev det (i Andragendets sidste Afsnit) udtrykkelig udtalt, at en Vejledning, der kan indøve fysiologiske Metoder, ikke kan opnaas uden praktiske Laboratorieøvelser, og at Oprettelsen af en Lærerplads i Dyrefysiologi vil nødvendiggøre, at der indrettes et dyrefysiologisk Laboratorium under Fakultetet. Bevillingen af Dr. Kroghs Andragende, hvorved et saadant Laboratoriums Oprettelse forberedes, er derfor ganske nødvendig for Tilfredsstillelsen af de nærmeste, paatrængende Krav til en Undervisning i Fysiologi under Fakultetet, og Fakultetet maa derfor paa det varmeste støtte Dr. Kroghs Andragende.“

Kvæstor afgav 29. Juli 1908 Erklæring over Andragendet, hvorefter Konsistorium 30. s. M. indsendte Sagen til Ministeriet med Indstilling om, at Bevillingen maatte blive søgt paa Finanslovforslaget for 1909—10.

*) Præparater og Billeder	ca.	300 Kr.
Gasur.....	ca.	200 —
Spirometre	ca.	350 —
Luftanalyseapparater	ca.	300 —
Blodluftpumpe med Tilbehør.....	ca.	350 —
Glasrecipienter og Kviksølv.....	ca.	200 —
Barcroft-Apparater til Blodets Luftarter	ca.	150 —
Apparater til Forsøg med Hjerter og Kredsløb.....	ca.	100 —
Kymograf.....	ca.	400 —
Induktionsapparat m. m. til Forsøg med Nerver og Muskler	ca.	200 —
Apparater til Sansefysiologi	ca.	250 —
Termostater og Regulatorer	ca.	250 —
Stativer med Tilbehør.....	ca.	150 —
Motorer og Transmissioner	ca.	300 —
Mindre Apparater af forskellig Art.....	ca.	500 —

Ialt... ca. 4,000 Kr.

7. Den biologiske Station ved Furesøen.

Med det mathematisk- naturvidenskabelige Fakultets Anbefaling i Skrivelse af 23. Maj 1908 modtog Konsistorium et saalydende Andragende af 14. s. M. fra Stationens Bestyrer:

„Undertegnede Dr. Wesenberg-Lund tillader sig herved at indgaa til det høje Ministerium med følgende Andragende:

Der er i de forløbne Aar udkommet en Del i forskellige Tidsskrifter publicerede Arbejder over Undersøgelser udførte paa det ferskvands-biologiske Laboratorium. Af disse Arbejder toges i sin Tid saa mange Særtryk, som det af pekuniære Hensyn var muligt; de er nu for længe siden brugt op. Det hænder meget ofte, at jeg faar Anmodninger stiledede til Laboratoriet om disse Arbejder eller Tilbud om Bytteforbindelser med andre Institutioner. Anmodningerne maa jeg desværre altid besvare med nej, og Bytteforbindelserne kommer kun til at gælde Publikationer i Fremtiden.

Gennem Bytteforbindelser har jeg i Tidens Løb erhvervet et ret stort limnologisk Bibliotek, ca. 4,000 Bd. (Numre), opstillet paa 48 Hylder. Den aldeles overvejende Del af Biblioteket vedrører de ferske Vandes Fauna og Flora, deres fysiske og kemiske Forhold. Det er mit Ønske, at dette Bibliotek, som indeholder et meget stort Antal Særtryk samt Dele af Tidsskrifter, der mig bekendt ikke findes her i Landet, ved min Død skal overgaa til Laboratoriet som dettes Ejendom. Om end det aldeles overvejende er skænket mig som personlig Gave (som Bytte for mine Arbejder) betragter jeg det dog allerede nu ikke som hørende mig, men Laboratoriet til. Jeg ønsker kun, at Biblioteket skal forblive udelt og være knyttet til dette.

I de senere Aar har jeg bevisligt modtaget ca. 300 Særtryk om Aaret, men i den seneste Tid har jeg med Bekymring set mine Bytteforbindelser tage af. Grunden hertil er den, at jeg i de sidste Aar intet har haft at sende til Gengæld, dels fordi jeg intet Eks. har af ældre Arbejder, dels fordi jeg i de sidste Aar har samlet ca. 10 Aars Undersøgelser i et større Værk: De danske Søers Plankton, hvoraf 1ste Del udkom 1904 og 2den Del i disse Dage forlader Trykken. Dette store Arbejde i 2 Bind Kvart (Tekst) og 2 Bind Tavler tilsammen kostende ca. 100 Kr. kan jeg selvfølgelig ikke sende som Bytte for de talrige Smaapiecer; da disses Forfattere intet faar til Gengæld, hører Forbindelserne op. Arbejdet udgives af Carlsbergfondet, Oplaget er ca. 350 Eks. Da jeg for ca. $\frac{3}{4}$ Aar siden mærkede, at Bytteforbindelserne tog af, lod jeg ved Begyndelsen af Trykningen af Vol II tage 400 Eks., idet det er min Hensigt at lade de 50 Eks. stykke ud i Kapitler og, forsaavidt Emnet tillader det, anvende disse som Særtryk. Til Trykning, Papir, Indbinding etc. vil medgaa en Sum stor ca. 300 Kr.; om denne Sum stor 300 Kr. tillader jeg mig at ansøge paa den kommende Finanslov.

Det er mit Haab, at jeg i de følgende Aar skal kunne udsende et Antal mindre Arbejder, som er lagte til Side, for at mit Hovedværk kunde gøres færdigt. Da jeg for at kunne holde mine Bytteforbindelser vedlige maa have ca. 200 Særtryk til øjeblikkelig Udsendelse og gjerne vil have ca. 100 liggende; da jeg endvidere ingen Midler har til at købe et saa stort Antal Særtryk, tillader jeg mig endvidere at søge om, at min aarlige

Laboratoriekonto maa blive forøget med 300 Kr. til Indkøb af Særtryk og til Dækning af den forøgede Porto.

Idet jeg haaber, at man vil erkende, at et godt Bibliotek for enhver Virksomhed, der udøves ude paa Landet, er en Hovedbetingelse, og idet jeg beder om, at man vil erindre, at den gennem Bytteforbindelserne indgaaede Litteratur i sin Tid ganske vil overgaa til Staten, kun behæftet med de ovenfor stillede Betingelser, haaber jeg, at det høje Ministerium ikke vil finde disse mine Anmodninger om 300 Kr. en Gang for alle og 300 Kr. aarlig unaturlige.“

Efter fra Kvæstor at have indhentet en Erklæring af 28. Juli 1908 indstillede Konsistorium 30. s. M. til Ministeriet, at den allerede ifølge tidligere Bevillinger til Optagelse under Universitetets Udgiftspost 7. k. i Finanslovforslaget for 1909—10 bestemte 4de Del af en 10-aarig Bevilling til en biologisk Station ved Furesøen maatte, forsaavidt angaar Littr. b., Til Stationens Drift og Vedligeholdelse, blive ordinært forhøjet med 300 Kr. til Erhvervelse af Særtryk af fremtidige videnskabelige Undersøgelser, der udgives som foretagne ved Stationen, og til Porto ved disse Særtryks Anvendelse til Bytteforbindelser — altsaa saaledes at den ordinære Bevilling under 7. k. Littr. b. forhøjedes fra 2,600 Kr. til 2,900 Kr. — samt at der fremdeles paa Udgiftspost 7. k. for 1909—10 maatte blive optaget en ekstraordinær Bevilling af 300 Kr. en Gang for alle til Tilvejebringelse af Særtryk af allerede udgivne videnskabelige Arbejder ved Stationen, ligeledes i Bytte-Øjemed, dog saaledes at der i Forbindelse med hele den her ommeldte nye Bevilling, saavel den ordinære som den ekstraordinære, bliver at tilvejebringe en formel Ordning af Ejendomsforholdet til Bogsamlingen ved Stationen.

Bevillingen blev givet paa Finansloven for 1909—10, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1239—42.

8. De lægevidenskabelige Instituter.

a. Forhøjelse af Bevillingen til det psykiatriske Laboratorium paa Kommnehospitalet.

(Aarbog 1898—99 S. 83—84, 1900—01 S. 790—91 og 1904—05 S. 89).

Under 14. Juli 1907 indsendte Docent, Professor Friedenreich til Ministeriet et Andragende om, at Bevillingen til det psykiatriske Laboratorium paa Kommnehospitalet maatte blive forhøjet fra 1,000 Kr. med 1,000 Kr. til 2,000 Kr. Andragendet blev af Ministeriet sendt til Konsistorium, der efter at have indhentet Erklæringer fra det lægevidenskabelige Fakultet (14. Sept. 1907) og Kvæstor (30. Okt. 1907), under 31. Okt. 1907 indstillede, at Universitetets Udgiftspost 7. l., Udgifter ved det psykiatriske Laboratorium paa Kommnehospitalet, ved 2den Behandling af Forslaget til Finansloven for 1908—09 foresloges forhøjet fra 1,000 Kr. til 2,000 Kr., af hvilke 1,200 Kr. er bestemt til Vederlag for Laboratoriets Assistent og 800 Kr. til Anskaffelse af Kemikalier og Instrumenter m. v. til Laboratoriet. Ministeriet meddelte imidlertid 12. Novbr. 1907, at det paa Grund af Indstillingens sene Fremkomst ikke saa sig i Stand til at foretage videre i Sagen, hvorimod Ministeriet intet vilde have at erindre imod, at Forslaget blev optaget paa Universitetets Budgetforslag for Finansaaret 1909—10.

I Henhold hertil indgav Professor Friedenreich 25. April 1908 et nyt Andragende, der var saalydende:

„Som det vil være Ministeriet bekendt, findes der paa Kommune-hospitalet et lille psykiatrisk Laboratorium, som paa Finansloven plejer at faa et Tilskud af 1,000 Kr. aarligt. Heraf medgaar 600 Kr. til Assistentens Lønning, Resten til Kemikalier, Glas o. s. v.

Assistancen var oprindeligt tænkt som væsentlig „manuel Assistance“, og Lønnen blev sat saa lavt, fordi det mentes, at en Student eller en Dame kunde anvendes.

Det har imidlertid vist sig, at denne Assistentplads altid er bleven søgt af en medicinsk Kandidat eller Dr. med., som har haft særlig Interesse for Hjernepathologien. Der er derfor ogsaa foruden Præparater til Forelæsningsbrug udført mere videnskabelige Arbejder af Assisterterne, hvoraf adskillige er publicerede. Jeg skal saaledes nævne:

En Afhandling af Dr. med. V. Christiansen om de centrale Synsbanners Forløb (i Nord. med. Archiv.), Dr. med. Wimmer, om Neurofibril-farvning, om Sinusthrombose (Undersøgelse af et Tilfælde) og om syfilitisk Rygmarvslidelse (Deutsche Zeitschrift 1907). Den nuværende Assistent, Dr. Berthelsen, som er uddannet ved et længere Ophold hos Alzheimer i München, er beskæftiget med nogle Undersøgelser om Encephalitis, af hvilke nogle enkelte er meddelte i neurologisk Selskab, og han har i det forløbne Aar vejledet flere Kolleger (Drr. Rønne, Mallings og Borbergs) i Hjernehistologi. Dr. Rønne har i Forbindelse med Dr. Berthelsen offentliggjort en Afhandling om associeret Bliklamhed i Hospitalstidende, som i udvidet Form i en nær Fremtid ventes offentliggjort i et tysk Tidsskrift. Dr. Rønne arbejder desuden paa en Række Undersøgelser om Atrophi af Nervus opticus hos Alkoholister.

Da man vel ogsaa i Fremtiden kan gøre Regning paa at faa sagkyndige Assisterter og kan haabe paa noget videnskabeligt Udbytte af Laboratoriets Arbejder, tillader jeg mig at ansøge om, at der maa blive begæret en Forhøjelse af Bevillingen paa Finansloven. Lønnen for en uddannet Assistent kan ikke være mindre end 1,200 Kr. (efter det af Foreningen af yngre Læger vedtagne Regulativ), og til Kemikalier og Instrumenter trænges der til en lidt større Bevilling end hidtil. Ved den stærke Benyttelse af Laboratoriet i Aar er der gaaet dobbelt saa meget til, som paaregnet. Jeg ansøger derfor om, at Summen maa blive fordoblet, altsaa 2,000 Kr. aarlig.“

Dette Andragende blev anbefalet af Fakultetet 5. Maj 1908 og af Konsistorium 10. Juni 1908. Bevillingen blev givet paa Finansloven for 1909—10, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1241—44.

b. Bevilling til Assistance ved den otolaryngologiske Poliklinik ved det kgl. Frederiks Hospital.

(Aarbog 1899—1900 S. 421—22)

Med det lægevidenskabelige Fakultets Anbefaling i Skrivelse af 13. Okt. 1908 modtog Konsistorium et saalydende Andragende af Sept. 1908 fra Docent, Professor E. Schmiegelow:

„Undertegnede tillader sig herved ærbødigt at anmode det høje Ministerium om, at der paa næste Aars Finanslov maa søges en Bevilling

paa 600 Kr. aarlig til Lønning af en 2den Assistent paa det kgl. Frederiks Hospitals otolaryngologiske Klinik.

Som Støtte for denne min Anmodning tillader jeg mig at anføre, at Arbejdet paa Kliniken er vokset meget betydeligt, efter at Kliniken i de sidste Aar søges obligatorisk af alle medicinske Studenter, der, for at kunne indstille sig til medicinsk Embedseksamen, skal præstere Bevis for, at de har hørt Forelæsninger og deltaget i kliniske otolaryngologiske Øvelser, som afholdes paa Kliniken. — Dette Forhold har medført, at der hvert Semester maa afholdes kliniske Øvelser for 30—40 Studenter, der alle skal lære at undersøge Patienterne og gøres fortrolige med Behandlingen af de i Praksis almindeligst forekommende Sygdomstilfælde, hvad der selvfølgelig kun kan finde Sted, naar Studenterne enkeltvis overvaages og kontrolleres i deres Arbejde paa Kliniken. At en slig Docent-virksomhed kræver megen Tid og meget personligt Arbejde, er indlysende.

Samtidig hermed skal Klinikens øvrige, daglige, sideløbende Arbejde, som vokser stadigt (over 1,000 nye Tilfælde aarligt og 40—50 Konsultationer dagligt), passes.

Et sligt Arbejde har i Længden vist sig at være uoverkommeligt for mig i Forbindelse med en Assistent alene, og jeg har i de sidste Aar personligt maattet lønne en 2den Assistent med 600 Kr. aarligt for at kunne bestræbe Undervisningsarbejdet.

Da Tilgangen af de Studerende vokser, og Vanskelighederne ved den kliniske Undervisning som Følge deraf stiger, tillader jeg mig derfor ærbødigt at ansøge det høje Ministerium om, at der paa næste Aars Finanslov maa blive optaget Forslag om, at der paa Det kgl. Frederiks Hospitals otolaryngologiske Klinik ansættes en 2den Assistent, som lønnes med 600 Kr.“

Over dette Andragende afgav Kvæstor 26. Jan. 1909 en Erklæring, hvori udtaltes:

„Vederlaget til den eneste hidtil værende Assistent ved den otolaryngologiske Poliklinik er for indeværende Finansaar bevilget under Universitetets Udgiftspost 7. h. med 800 Kr. Paa Forslaget til Finansloven for 1909—10 er dette Vederlag foreslaaet forhøjet med 200 Kr. til 1,000 Kr., en Forhøjelse, der kan ventes at blive bevilget, og er nødvendig for at bringe denne Læges Honorar i passende Overensstemmelse med den Lønningsreform, der, fra 1. April 1909 at regne, søges indført ved det kgl. Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen, jfr. Anm. til Forslaget i Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1239—40.

Fra Professor Schmiegelow har jeg senere modtaget den vedlagte Skrivelse af 17. Novbr. 1908, hvori han til Forklaring af, at han til Lønning af en 2den Assistent har søgt om kun 600 Kr. — altsaa mindre end den ovenfor forklarede eventuelle Minimums-Løn for en klinisk Assistent — har anført, at det er Meningen, at den nye 2den Assistent kun skal ansættes timevis og kun for 1 Aar ad Gangen, idet Professoren er gaaet ud fra, at denne 2den Assistent, naar Kliniken i Aaret 1910 overflyttes til Righospitalets større Arbejdsrum, til den Tid maa søges lønnet som en for længere Tid ansat Assistent. For en Assistent, der ansættes paa kun 1 Aar, gælder der nemlig ifølge de yngre Lægers Lønregulativ andre Lønsatser end for de fleraarig ansatte Assisterter. Medens den

sidste Ansættelsesform kræver et Lønminimum af 1,000 Kr., vil den for kun 1 Aar ansatte Assistent ikke kunne kræve større Løn end 596 Kr. — maanedlig 15 Kr. Grundtakst + 1 Kr. for hver Arbejdstime — naar han skal arbejde 2 Timer 4 Gange om Ugen, altsaa ialt 8 Timer om Ugen, og mere Arbejde kræves der ikke af ham paa den otolaryngologiske Poliklinik, saaledes som den nu er installeret paa Frederiks Hospital.

Herefter skal jeg under Hensyn til det foran anførte efter Konference med D'Hrr. Inspectores quæsturæ ærbødigt foreslaa indstillet til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, at der ved Ændringsforslag til 3die Behandling af Finanslovsforslaget for 1909—10 under Universitetets Udgiftspost 7. h. maa blive søgt bevilget ekstraordinært 596 Kr. til Assistance timevis og for 1 Aar ved den otolaryngologiske Poliklinik ved det kongelige Frederiks Hospital.“

Konsistorium indsendte 27. Jan. 1909 Sagen til Ministeriet med Indstilling i Overensstemmelse med Kvæstors Forslag. Bevillingen blev givet ved Finansloven for 1909—10, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. B. Sp. 883—84 og 1075—76.

c. Andre Sager.

Ved Finansloven for 1909—10, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1207—08, blev Lønningen for den kliniske Assistent ved Fødsels- og Plejestiftelsen, 1,100 Kr., forhøjet med 580 Kr. til 1,680 Kr. med følgende Begrundelse:

Ved Lov Nr. 74 af 12. April 1892 om de Universitetet og Kommunitetet vedkommende Lønningsforhold blev den for den kliniske Assistent ved Fødsels- og Plejestiftelsen dagældende Lønning, 600 Kr., foruden fri Bolig paa Fødselsstiften, Brændsel og Belysning bevaret. Ved Finansloven for 1894—95, jfr. Rigsdagstid. for 1893—94, Till. B., Sp. 275—76, Nr. 168, Sp. 1085—86, Nr. 144 og Sp. 1353—54, Nr. 89, blev Pengelønnen forhøjet med 200 Kr. til 800 Kr. Ved Finansloven for 1901—02, jfr. Anmærkn. til Forslaget S. 432 (Rigsdagstid. 1900—01, Till. A., Sp. 1135—36), blev Pengelønnen forhøjet med 300 Kr. fra 800 Kr. til 1,100 Kr. Denne Pengeløn foreslaas yderligere forhøjet med 580 Kr. til 1,680 Kr. for at bringe den kliniske Assistents Lønning i passende Overensstemmelse med den Lønningsreform, der fra 1. April 1909 at regne, søges indført ved Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen.

— Ved samme Finanslov, jfr. Rigsdagstid. 1908—09, Till. A. Sp. 1239—40, blev Vederlaget til Assistenten ved den otolaryngologiske Poliklinik ved det kgl. Frederik Hospital, 800 Kr., forhøjet med 200 Kr. til 1,000 Kr. med følgende Begrundelse:

Vederlaget til Assistenten ved den otolaryngologiske Poliklinik ved det kgl. Frederiks Hospital indkom med 800 Kr. i Finansloven for 1900—01, jfr. Anm. til Forslaget S. 415—16 (Rigsdagstid. for 1899—1900, Till. A., Sp. 1101—04). I nærværende Forslag er dette Vederlag forhøjet med 200 Kr. til 1,000 Kr., hvilken Forhøjelse er nødvendig for at bringe denne Læges Honorar i passende Overensstemmelse med den Lønningsreform, der fra 1. April 1909 at regne søges indført ved det kgl. Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen.

— I Anledning af, at Folketingets Finansudvalg havde henstillet til

Ministeriet, at der gaves de to Instituter, det otolaryngologiske og det ophthalmologiske paa Rigshospitalet, Navne, der var mere letfattelige for den store Almenhed, anmodede Ministeriet i Skrivelse af 20. Febr. 1909 det lægevidenskabelige Fakultet om at fremkomme med Forslag i saa Henseende. Fakultetet foreslog derefter under 8. Marts s. A. at de to Instituter benævnedes henholdsvis Kliniken for Øre- og Halssygdomme og Kliniken for Øjensygdomme, og dette Forslag bifaldtes af Ministeriet under 22. s. M.

— Ved Skrivelse af 29. April 1909 bifaldt Ministeriet, at Universitetets Udgiftspost 3. g., Det fysiologiske Laboratorium, paa Grund af Indførelsen af obligatoriske Kursus i fysiologisk Kemi overskredes for Finansaaret 1908—09 med 700 Kr. mod fornøden regnskabsmæssig Forklaring.

— Ved Skrivelse af 14. Juni 1909 bifaldt Ministeriet, at det under Universitetets Udgiftspost 4., Særegne Udgifter til det lægevidenskabelige Fakultet, Underkonto a., Til ordinære Udgifter for 1908—09 bevilgede Beløb 7,000 Kr. — hvoraf 6,000 Kr. til Brændsel og Belysning, Elektricitet til Elevator, Inventariegenstande og Haandværksarbejde m. v., Natrenovation og Skorstensfejning, alt i det forrige kirurgiske Akademis Bygning og den dermed forbundne Ejendom paa Hjørnet af Bredgade og Fredericiagade — overskredes med 621 Kr. 86 Øre mod fornøden Forklaring i Regnskabsoversigten.

— Fru J. Dahl, Enke efter fhv. Prosektor, Professor F. Dahl, har til de lægevidenskabelige Instituter skænket en Bogsamling, hvoraf en Del er tilgaaet Pathologisk-anatomisk Institut, enkelte Værker Normal-anatomisk Museum og Fødselsstiftelsens Bibliotek samt en Del det kgl. Frederiks Hospitals Bibliotek.

VIII. Universitetets Forhold ud ad til.

a. Fester ved fremmede Universiteter.

Til den Fest, hvormed Universitetet i Oviédo fejrede 300 Aars-Dagen for sin Oprettelse, 21. Sept. 1908, sendte Københavns Universitet et paa Latin affattet Lykønskningstelegram. En med Ministeriets Skrivelse af 29. Juni 1909 modtaget, i Anledning af denne Fest præget Medaille blev sendt til Opbevaring i den kgl. Mønt- og Medaillesamling.

— Til Université Catholique de Louvain's 75 Aars Jubilæum 9.—11. Maj 1909 modtog Københavns Universitet Indbydelse, for hvilken det i Skrivelse af 27. Marts 1909 udtalte sin hjerteligste Tak, idet det beklagede paa Grund af Forelæsninger og Eksaminer at være forhindret i at lade sig repræsentere ved Festen.

— Ved den Fest, som Universitetet i Cambridge i Dagene 22.—24. Juni 1909 afholdt for at højtideligholde 100 Aars-Dagen for Charles Darwins Fødsel og 50 Aars-Dagen for Offentliggørelsen af hans „Origin of Species“, var Københavns Universitet og dets zoologiske Museum repræsenterede henholdsvis ved Professor Harald Høffding og Professor Hector Jungersen, der overrakte følgende Adresser:

Fra Universitetet:

„Gratulationibus, quae ex orbe terrarum plurimae *Universitati Cantabrigiensi* mittuntur, apud quam *Carolus Darwin* studia iniit tam multas